

Kanton Sarajevo
Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

Izvještaj o razvoju Kantona Sarajevo u 2016. godini

Direktor:
Hamdija Efendić, dipl.ing.građ.

Sarajevo, oktobar 2017. godine

ZAVOD ZA PLANIRANJE RAZVOJA KANTONA SARAJEVO

www.zpr.ks.gov.ba

DIREKTOR

Hamdija Efendić, dipl.ing.građ.

KOORDINACIJA I OBRADA

Sektor za planiranje društveno-ekonomskog razvoja

RADNI TIM

Mr.sc. Maida Fetahagić

Emina Kašmo, dipl.ecc.

Ermina Čatić, dipl.ecc.

Ilda Tanjo, MA ekologije

Amsal Sobo, dipl.ecc.

Ajla Husić, dipl.ecc.

Nihada Smajić, ecc.

Edin Trgo, IT

Sadržaj

Uvodne napomene	5
Izvršni sažetak	7
I Makroekonomski pokazatelji	14
1. Kanton Sarajevo u Federaciji BiH	14
2. Nivo razvijenosti KS u FBiH i općina u KS	16
3. Demografske karakteristike	18
3.1 Stanovništvo i gustina naseljenosti	18
3.2 Starosna struktura stanovništva	20
3.3 Vitalne karakteristike stanovništva	23
4. Ekonomski razvoj	24
4.1 Makroekonomske karakteristike	24
4.1.1 Bruto društveni proizvod	24
4.1.2 Tržište rada	25
4.1.2.1 Radna snaga	25
4.1.2.2 Zaposlenost	26
4.1.2.3 Nezaposlenost	30
4.1.2.4 Plaće	32
4.1.3 Vanjskotrgovinska razmjena	32
4.1.4 Investicije	34
4.2 Registrovani poslovni subjekti	37
4.3 Rezultati poslovanja poslovnih subjekata (preduzeća)	38
4.3.1 Analiza po djelatnostima	40
4.3.1.1 Industrija	40
4.3.1.2 Turizam i ugostiteljstvo	41
4.3.1.3 IKT sektor	44
4.3.1.4 Prijevoz	46
4.4 Komunalna privreda	47
4.4.1 Poslovanje kantonalnih javnih komunalnih preduzeća i javnih komunalnih preduzeća	47
5. Društveni razvoj	49
5.1 Obrazovanje	49
5.2 Socijalna zaštita	53
5.2.1 Boračka zaštita	56
5.2.2 Socijalno uključivanje	57
5.3 Zdravstvo	59
5.4 Kultura	63
5.5 Sport	63
5.6 Civilna zaštita	65
5.7 Sigurnost građana	66
6. Javna infrastruktura	67
6.1 Saobraćajna infrastruktura	67
6.2 Vodosnabdijevanje	69
6.3 Energetska infrastruktura	71
7. Zaštita okoliša	74
7.1 Zaštita zraka	76
7.2 Vode	79
7.3 Otpad	82
7.4 Prirodno naslijeđe	83
8. Analiza budžeta i javne administracije	84
8.1 Analiza javnih prihoda i rashoda	84

8.2	Program javnih investicija.....	86
II	Implementacija Strategije.....	87
9.	Implementacija Strategije razvoja Kantona Sarajevo do 2020. u 2016. godinu	87
9.1	Indikatori razvoja po starteškim i prioritetnim ciljevima	87
9.2	Implementacija Strategije po ciljevima i prioritetima	96
	Pregled tabela	114
	Pregled grafova	115
	Pregled slika	115
	Web stranice koristene u izradi Izvještaja:	116

Klasifikacija djelatnosti (KD 2010)

- A Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- B Vađenje ruda i kamena
- C Prerađivačka industrija
- D Prizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- E Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnost sanacije okoliša
- F Građevinarstvo
- G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
- H Prevoz i skladištenje
- I Djelatnost pružanja smještaja te priprema i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
- J Informacije i komunikacije
- K Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L Poslovanje nekretninama
- M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- O Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
- P Obrazovanje
- Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R Umjetnost, zabava i rekreacija
- S Ostale uslužne djelatnosti
- T Djelatnost domaćinstava kao poslodavaca; djelatnost domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
- U Djelatnost vanteritorijalnih organizacija i tijela

Uvodne napomene

Izvještaj o razvoju Kantona Sarajevo pripremljena je prema Programu rada Zavoda za planiranje razvoja KS za 2016. godinu i u skladu je sa metodologijom koju nalaže Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH.

Osnovni cilj je da prezentira cjelovit pregled situacije i napretka KS u 2016. godini. Izvještak treba da posluži Vladi KS kao putokaz u procesima u narednom periodu.

Izvještaj je sveobuhvatan, analizira ekonomski, društveni, infrastrukturni i okolišni aspekt razvoja, u periodu od 2014. do 2016. godine. To je svojevrsna situaciona analiza koja se naslanja na Strategiju razvoja KS i time obezbjeđuje kontinuitet u analizi i izvještavanju sveukupnog razvoja.

Izvještaj se sastoji od dva dijela. Prvi prikazuje nivo razvijenosti Kantona Sarajevo u FBiH, analizira makroekonomske karakteristike, poslovne subjekte i komunalnu privredu, osnovne karakteristike obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstva, kulture, sporta, civilne zaštite i sigurnosti građana, kao i javnu infrastrukturu i zaštitu okoliša.

Drugi dio predstavlja implementaciju projekata i aktivnosti iz Strategije u 2016. godini, trend mjerljivih indikatora postavljenih na nivou strateških ciljeva i prioriteta za 2014, 2015. i 2016. godinu i implementaciju po strateškim i prioritetnim ciljevima. Na kraju je dat tabelarni pregled o realizovanim aktivnostima po strateškim prioritetnim ciljevima, mjerama, projektima, kao i nosiocima implementacije, strukturi i izvoru finansiranja i vrijednosti realizovanih sredstava u 2016. godini.

Postupku izrade Izvještaja predhodile su faze prikupljanja podataka o provedenim aktivnostima, njihovoj finansijskoj strukturi, izvoru sredstava, odnosno implementaciji Strategije razvoja Kantona Sarajevo do 2020. za 2016. godinu.

Izvještaj se zasniva na relevantnim statističkim podacima publikovanim od strane Federalnog zavoda za statistiku, Zavoda za informatiku i statistiku KS, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo, kao i Izvještajima o radu ministarstava Kantona Sarajevo, Zavoda za javno zdravstvo KS i Zavoda zdravstvenog osiguranja KS.

U Izvještaju su korišteni podaci o procjeni broja stanovnika prema Popisu od 2013. i procjenama za 2014., 2015. i 2016. godinu dobivenih od Federalnog zavoda za statistiku. Svi podaci vezani za stanovništvo kao i izvedeni pokazatelji per capita uzimali su u računicu podatke na temelju Popisa.

Procjena bruto domaćeg proizvoda za KS za 2015. je takođe urađena od strane Federalnog zavoda za statistiku na poseban zahtjev Zavoda za planiranje razvoja KS.

Podaci o investicijama i BDP dati su za 2015. godinu obzirom da Federalni zavod za statistiku objavljuje krajem godine za predhodnu godinu podatke o ostvarenim i isplaćenim investicijama i podatke o bruto domaćem proizvodu.

Podaci o poslovanju urađeni su na osnovu analize poslovanja privrede Kantona „Stanje privrede u Kantonu Sarajevo u 2016. godini“ koju je uradila Privredna Komora Kantona Sarajevo.

Poseban doprinos pripremi Izvještaja o razvoju dali su članovi Kantonalnog odbora razvoj za implementaciju Strategije razvoja KS do 2020.

Ekonomski razvoj

- Kanton Sarajevo na području Federacije BiH se pokazuje kao značajno područje koncentracije ekonomskih potencijala (stanovništvo, zaposlenost, nezaposlenost), kao i efekata razvijenosti (stepen zaposlenosti, obim vanjsko-trgovinske razmjene). To je najveći obrazovni, zdravstveni i turistički centar u Federaciji BiH. Prema indeksu razvijenosti od 1,36 Kanton Sarajevo je iznad prosjeka razvijenosti Federacije BiH za 36,0% i rangiran je na prvo mjesto u Federaciji BiH. Prema BDP/pc u iznosu od 15.004 KM Kanton Sarajevo je 1,8 puta razvijeniji od prosjeka Federacije BiH.
- Sredinom 2016. godine na području Kantona Sarajevo živi 417.498 stanovnika, od kojih je 293.170 radno sposobno. U strukturi radne snage učešće zaposlenih u 2016. godini je 65,4%, 130.535 lica, ili 3,0% više nego prethodne godine, dok je učešće nezaposlenih bilo 34,6%, 69.163 lica, ili 4,7% manje nego u 2015. godini.
- Stepenn zaposlenosti ukupnog stanovništva u 2016. godini je 31,3% i veći je u odnosu na prethodnu godinu. Stopa nezaposlenosti aktivnog stanovništva, u 2016. godini je iznosila 34,6%, i u odnosu na 2015. godinu manja je za 5,4%.
- Prosječna neto-plaća isplaćena u Kantonu Sarajevo krajem 2016. godine iznosila je 1.049 KM i veća je 1,6% u odnosu na prethodnu godinu.
- U 2016. godini djelatnosti sa Lokacijskim kvocjentom (LQ) iznad 2, koji pokazuje veći stepen specijalizacije i razvoja sektora (zaposlenosti) su: informacije i komunikacije (J) i poslovanje nekretninama (L), a područje umjenosti, zabave i rekreacije (R) bilježe izuzetan pomak sa vrijednošću LQ u 2015. od 0,9765 na 1,1172 u 2016. godini.
- U toku 2016. godine ukupan izvoz roba i usluga sa područja KS ostvaren je u vrijednosti preko 1 milijarde, što je za 3,4% više u odnosu na 2015. godinu. U istom periodu ostvaren je uvoz u vrijednosti od oko 3,7 milijardi KM, što je za 2,7% više u odnosu na 2017. godinu. To je rezultiralo većom stopom pokrivenosti uvoza izvozom.
- U toku 2015. godine vrijednost isplata za investicije, na području KS iznose 1.110,308 milion KM, te su za 4,7% veća u odnosu na 2014 godinu. Struktura isplata za investicije prema KD BiH 2010 ukazuje da se u 2015. godini 58,6% ukupnih isplata na području Kantona odnose na pet područja djelatnosti: trgovina na veliko i malo (17,7%), informacije i komunikacije (12,6%), proizvodnja i snabdijevanje energijom (11,3%), javna uprava i odbrana (8,5%) i djelatnost zdravstvene i socijalne zaštite (8,5%).
- U Kantonu Sarajevo djeluje 34.132 registrovana poslovna subjekata (pravna i fizička lica) što je više za 3,8% u odnosu na 2015. godinu kad je bilo 32.878 registrovanih poslovnih subjekata.
- Bilansne obrasce o poslovanju u 2016. godini u Kantonu Sarajevo predalo je 7.007 poslovnih subjekata koji knjigovodstvo vode u skladu sa kontnim okvirom za privredna društva (preduzeća), što je za 3,6% više nego u 2015. godini. U 2016. godini najveći broj poslovnih subjekata registriran je u tercijarnom sektoru uslužnih djelatnosti (3.905), i u odnosu na prošlu godinu bilježi povećanje za 34,3%. Najmanje poslovnih subjekata bilježi primarni sektor (djelatnosti A i B) i u odnosu na prethodnu godinu manje ih je za 52,2%. Poslovni subjekti ostvarili su prihod u fiskalnoj 2016. godini u iznosu od preko 16,4 milijardi KM, a rashod je ostvaren u iznosu od oko 15,7 milijardu KM. Dobit je ostvarena u iznosu od 961 miliona KM i povećana je za 15,4% u odnosu na prethodnu godinu, također i gubitak bilježi povećanje u odnosu na 2015. godinu za 3,3%. Ekonomičnost ukupnog poslovanja privrede Kantona

Sarajevo u 2016. godini ostvarena je sa koeficijentom 1,0401, što je u odnosu na prethodnu 2015. godinu veće za 1,3%.

- U 2016. godini industrija ostvarila je manji obim proizvodnje u odnosu na godinu ranije za 2,5%. U okviru glavnih industrijskih grupacija u KS u 2016. godini, u odnosu na 2015. godinu, rast proizvodnje zabilježen je u energetske industriji (0,9), proizvodnji kapitalnih proizvoda (2,4%), te u proizvodnji trajnih proizvoda za široku potrošnju (12,2%).
- U 2016. godini Kanton Sarajevo je posjetilo 407.567, odnosno 11,9% više turista u odnosu na 2015. godinu koji su ostavili su 822.045 noćenja, odnosno 18,6% više noćenja u odnosu na 2015. godinu. Iskorištenost kapaciteta iznosila je 21,1% i manja je od iskorištenosti u 2015. kada je iznosila 29,9%.
- Komunalna javna preduzeća u KS u 2016. godini ostvarila su ukupan prihod od 299.081.677 KM koji je manji za 4,5% u odnosu na 2015. godinu. U istom periodu, ostvareni ukupni rashodi u 2016. godini iznose 339.673.651 KM i manji su za 9,6% u odnosu na 2015. godinu. Gubitak na kraju 2016. godine iznosi 44.174.342 KM i manji je u odnosu na 2015. godinu za 29,9 %. Gubitak prema bilansu uspjeha iskazale su KJKP-a: Vodovod i kanalizacija, Park i JKP Komunalac Hadžići i GRAS.

Društveni razvoj

- U 2016. godini, na području KS bilo je 52 predškolske ustanove, a predškolskim obrazovanjem je obuhvaćeno 4.206 djece Kantona Sarajevo.
- Na početku 2016/2017. školske godine, na području KS djeluje 90 škola redovnog devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja sa 1.587 odjeljenja, koje pohađa 36.490 učenika i u kojima nastavu obavlja 2.551 nastavnika. U osnovnom obrazovanju KS u školskoj 2016/2017. godini u odnosu na 2015/2016., smanjen je broj odjeljenja za 1,4% dok je broj učenika povećan za 2,3% nastavnika za 1,5%, a broj škola je povećan za 2,1%.
- Na početku 2015/2016. školske godine, u KS radi 39 škola srednjeg obrazovanja, 35 za redovno, 3 za specijalno srednje obrazovanje i 1 vjerska škola. Škole pohađa 15.285 učenika, a nastavu obavlja 1.472 nastavnika.
- U školskoj 2016/2017. godini djeluje 36 visokoškolskih ustanova, od toga na Univerzitetu u Sarajevu 28 visokoškolskih ustanova (25 fakulteta i 3 akademije), a 8 su privatne visokoškolske ustanove (1 fakultet i 7 internacionalnih studija). Upisano 32.214 studenata, od toga je na Univerzitetu u Sarajevu 29.087 studenata ili 90,2% (od kojih je 22.037 redovnih ili 75,7%), dok je na privatnim visokoškolskim ustanovama upisano 3.127 studenta ili 9,7% (od kojih je 3.023 redovnih ili 96,6%). U školskoj 2016/2017. godini u Sarajevu broj studenata na visokoškolskim ustanovama je smanjen za 7,1% u odnosu na 2015/2016. godinu, a broj studenata na privatnim visokoškolskim ustanovama bilježi smanjenje za 10,6%.
- U toku 2016. godine registrirano je ukupno 37.624 korisnika prava korisnika socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom za koje se izdvajaju finansijska sredstva po osnovu zakona, što predstavlja 9% stanovnika Kantona Sarajevo. Ukupno izdvojena sredstva po osnovu zakona u toku godine su iznosila 58.343.640 KM, a prosječna naknada po korisniku 129,2KM.

Prema evidenciji Javne Ustanove Kantonalni centar za socijalni rad, u KS je u 2016. godini bilo 28.743 korisnika socijalne zaštite, za kojih se mjesečno izdvajalo 1.391.241 KM. U odnosu na 2015. godinu, smanjen je broj korisnika oblika materijalne pomoći zaštite po osnovu zakona za 5,6%, ali je prosječna naknada povećana za 9,7%.

U KS u 2016. godini evidentirano je prosječno mjesečno 4.924 korisnika u kategoriji civilnih žrtava rata koji su ostvarili prava na materijalne pomoći i za te namjene izdvojano je mjesečno 1.226.086 KM. U KS evidentirano je 21.767 korisnika u zaštite porodica sa djecom koji ostvaruju prava na materijalnu pomoć, te je na ime tih prava isplaćeno 2.230.505 KM mjesečno, što po korisniku iznosi 102,5 KM.

- Na temelju primjene Federalnih propisa i propisa Kantona Sarajevo ukupno je bilo 19.763 korisnika boračko invalidske zaštite, lične i porodične invalidnine. U odnosu na 2015. godinu, broj korisnika je smanjen za 1,5%.
- Prema biološkom tipu stanovništvo Kantona Sarajevo se transformiše u stacionarni stanovništva, jer se povećava učešće mladih, a smanjuje učešće starije dobi u ukupnom stanovništvu. Dojenačka smrtnost je jedan od najboljih pokazatelja zdravstvenog stanja stanovništva, posebno djece, a istovremeno je i odraz organizacije zdravstvene zaštite. Vrijednost stope dojenačke smrtnosti je 5,78‰ u 2016. godini i nalazi se u kategoriji vrlo niskog dojenačkog mortaliteta. Indeks starenja stanovništva je značajno smanjen što ukazuje smanjenje udjela starog stanovništva. Stanovništvo KS pokazuje vitalne karakteristike: stopa nataliteta je veća od stope mortaliteta te je stopa 1,1‰ prirodnog priraštaja, a vitalni indeks je veći od jedan.
- Ukupan broj oboljenja u Kantonu Sarajevo u 2015. godini je iznosio 520.196, dok je u 2016. godini se povećao za 37.737 oboljelih.
- U 2016. godini je bilo ukupno 198 tim porodične medicine. U prosjeku, na nivou Kantona Sarajevo, jedan tim porodične medicine pruža usluge za 2.108 stanovnika, odnosno 1.725 stanovnika starijih od 15 godina.
- Ukupani posteljni kapaciteti zdravstvenih ustanova koje su pružale bolničku zdravstvenu zaštitu stanovništvu Kantona Sarajevo i stanovništvu Federacije BiH koje je gravitiralo Univerzitetskom kliničkom centru Sarajevo u 2016. godini iznosio je 2.125 postelja ili 5,08 postelja na 1.000 stanovnika Kantona Sarajevo, a što je za 4,1% manji broj postelja u odnosu na prethodnu godinu (2.215 postelje).
- U KS u javnom sektoru zdravstvene zaštite u 2015. godini je radilo 7.512 osoba, u odnosu na prethodnu godinu bilježi smanjenje za 1,37%. Broj ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i broj stomatologa u odnosu na prethodnu godinu se povećao i to broj ljekara za 59,9%, a broj stomatologa za 34,7%. Naime, smanjen je broj pacijenata koji se dodjeljuju jednom doktoru porodične medicine i jednom stomatologu. Broj doktora medicine na 100.000 stanovnika je u poređenju sa drugim regijama i zemljama, približan nivou Evropske unije, KS prednjači u zemljama regiona po broju doktora medicine na 100.000 stanovnika. Prema evidenciji Zavoda zdravstvenog osiguranja KS na dan 31.12.201. godine na obavezno zdravstveno osiguranje bilo je prijavljeno 430.900 osiguranih lica.
- Kapaciteti kulture nisu ravnomjerno raspoređeni na području Kantona Sarajevo. Najveća koncentracija objekata kulture se nalazi na području užeg centra Grada, tako da stanovništvo općina ima različite mogućnosti pristupima kulturnih sadržaja.
- Na nivou Kantona Sarajevo registrovane su 553 organizacije u sportu i to u 57 različitih sportova, u udruženjima sporta i rekreacije za invalide i u institucionalnim organizacijama sporta. Ukupni broj učesnika u sportu je cca 30.200. U 2016. godini budžet za sport je bio 3.868.800,00 što iznosi 0,53% od ukupnog budžeta KS. U postojećem načinu finansiranja i sufinansiranja sredstva nisu dovoljna za klupske sportske aktivnosti sa ciljanim strateškim djelovanjem na rad sa mlađim kategorijama (pioniri, kadeti, juniori), s posebnim zahtjevom za masovnost, ali ni za sportiste iz KS sa vrhunskim sportskim rezultatom.
- Kantonalna Uprava za civilnu zaštitu se kao osnovni nosilac stručnih poslova u oblasti zaštite

i spašavanja u Kantonu uspješno realizovala poslove i zadatke. U toku 2016. godine Profesionalna vatrogasna brigada (PVB) Sarajevo su imali ukupno 12.954 intervencije i 11.399 intervencija na obezbjeđenju zračnih operacija polijetanja i slijetanja aviona na Međunarodni aerodrom Sarajevo. U odnosu na 2015. godinu povećan je broj intervencija na Međunarodni aerodrom Sarajevo, dok je smanjen broj požarnih.

- Kriminalitet na području Kantona Sarajevo u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu, posmatrano kroz statističke pokazatelje, karakteriše smanjenje broja registrovanih krivičnih djela za 14,7%, prijavljenih lica za 10,7%, povratnika u činjenju krivičnih djela za 19,4% i lica lišenih slobode za 24. Registrirano je 11.367 saobraćajnih nezgoda (108 ili 0,9% manje u odnosu na 2015.), 10.466 sa materijalnom štetom (109 ili 1% manje u odnosu na 2015.) i 901 sa nastradalim licima (1 ili 0,1% više u odnosu na prethodnu godinu).

Javna infrastruktura

- Željeznice FBiH su u 2016. godini u odnosu na godinu prije ostvarile lošije rezultate u sektoru prijevoza putnika, dok su u sektoru prijevoza robe ostvareni nešto bolji rezultati u odnosu na 2015. godinu. Kod prijevoza robe registrovan je blagi rast u obimu prevezene robe od 0,3%, odnosno 27 hiljada tona više u odnosu na 2015. godinu.
- U toku 2016. godine, u Kantonu Sarajevo prevezeno je ukupno 34 hiljade tona robe, što je u odnosu na količinu prevezene robe iz 2015. godine manje za 2,9%. Istovremeno, u Federaciji BiH prevezeno je 5,3 miliona tona robe, što je za 7,3% manje u odnosu na godinu ranije.
- U avio saobraćaju Federacije BiH, u toku 2016. godine, došlo je do povećanja međunarodnog prometa za 2,2% u odnosu na 2015. godinu. Samo je Prethodnu godinu Aerodrom Sarajevo je zaključio sa brojkom od 838.966 prevezenih putnika, što je za 8,5% više u odnosu na 2015. godinu i čini 70% od ukupnog broja prevezenih putnika na nivou Federacije BiH.
- Prema zvaničnim statističkim pokazateljima u odnosu na broj stanovnika, u KS je priključeno oko 98% stanovnika na vodovodne sisteme. Snabdijevanje pitkom vodom na području općina Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Vogošća i općine Trnovo (olimpijskih planina Bjelašnice i Igmana) obezbjeđuje se, najvećim dijelom (87%) eksploatacijom podzemnih voda iz aluvijalnih naslaga u Sarajevskom polju. Vrijednosti sadašnje specifične potrošnje vode domaćinstava iznose oko 120 l/st.dan, a privrede oko 64 l/st.dan. Prema dostupnim podacima, ukupni gubici vode u sistemu u 2016. godini iznose 75,5% od proizvedene vode. Oko 78% stanovništva, na urbanom području Kantona Sarajevo, služi se kanalizacionim sistemom za prikupljanje otpadnih voda, a eliminacija otpadnih voda putem septičkih jama vrši se kod 22% stanovnika.
- U KS u 2016. godini je isporučena energija u iznosu od 4.534,87 GWh od čega je: električna energija u iznosu od 1.390,00 GWh ili 30,6%, prirodni gas 1.155,30 GWh ili 25,4%, čvrsta goriva 323,64 GWh ili 7,1% i naftni derivati 1.665,81 GWh ili 36,7%.

Zaštita okoliša

- Stanje kvaliteta zraka za parametre koji se prate (sumpor dioksid, nitro oksid i PM10), na mjernim stanicama Otoka i Alipašina spada u kategoriju III-prekomjerno zagađen zrak, a broj podataka sa mjernih stanica Bjelave i mobilne stanice Ilidža je nedovoljan za njihovu validaciju. Oko 2,8 % područja KS, spada u kategorije kvaliteta zraka II i III.
- Program sistematske kontrole vode za piće iz objekata, koje provodi Zavod za javno zdravstvo KS rezultirao je poboljšanjem higijenskog kvaliteta vode za piće i smanjenjem rizika obolijevanja od vodom prenosivih bolesti. Oko 78,00% stanovništva, na urbanom području KS, služi se kanalizacionim sistemom za prikupljanje otpadnih voda, a eliminacija otpadnih voda putem septičkih jama vrši se kod 22,00% stanovnika.
- U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Planom upravljanja otpadom KS za period 2015-2020. godina, planirano je pretvaranje odlagališta „Smiljevići“ u Centar za upravljanje otpadom. Centar će, pored sanitarne deponije, obuhvatati i reciklažno dvorište, deponiju inertnog otpada i postrojenje za reciklažu građevinskog otpada.
- U okviru redovnih poslova u zaštićenim područjima, koji se odnose na kontrolu poštivanja propisanih mjera zaštite, te monitoringa prirodnih i kulturno – historijskih vrijednosti, u 2016. godini, zahvaljujući konstantnom nadzoru u područjima, nisu evidentirane aktivnosti koje bi mogle imati negativni uticaj na prirodne vrijednosti područja.

Javne finansije

- U periodu 01.01. do 31.12.2016. godine ostvareni su budžetski prihodi i primici u iznosu 778.009.215 KM, a izvršeni rashodi i izdaci u iznosu 684.830.964 KM. U 2014., 2015. i 2016. godini najveći udio ostvarenih prihoda se ostvarivao preko poreznih prihoda, od 80,8% do 87,5%. U 2016. godini, ostvareni prihodi od poreza su veći za 20% u odnosu na ostvarenje 2015. godine. U strukturi rashoda, najveće učešće u ukupnim rashodima se odnosi na plaće i naknade troškova zaposlenih, koji u strukturi ukupnih rashoda imaju trend pada od 40,3% ukupnih rashoda u 2014. godini do 36,5% u 2016. godini.
- Program javnih investicija KS 2016-2018. godina sadrži ukupno 66 projekata čija planirana vrijednost iznosi preko 649 miliona KM.

II

Izveštaj o implementaciji Strategije razvoja KD do 2020 godine prati efekte njene implementacije predstavljanjem postignutih rezultata (aktivnosti), odnosno uočenih problema u realizaciji, te pruža uvid u realizaciju pet definisanih razvojnih strateških ciljeva. Izveštaj o implementaciji Strategije pruža uvid u realizaciju pet definisanih razvojnih strateških ciljeva, uz praćenje efekata implementacije Strategije na stepen razvoja kantona.

Prema metodologiji izrade strateških dokumenata za ovu vrstu praćenja i vrednovanja realizacije strategije koriste se indikatori, koji na vidljiv i mjerljiv način oslikavaju stepen realizacije zadatih strateških ciljeva.

- Opća ocjena je da je kod strateškog cilja 1, koji se odnosi na poboljšanje administrativnog i poslovnog ambijenta za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi

povećanja izvoza roba i usluga, u postizanju šest prioriteta ciljeva u 2016. godini zabilježeno je poboljšanje većine pokazatelja u odnosu na 2014. godinu. Poseban značaj i razvoj u odnosu na prethodne godine je pozicioniranje Sarajeva na rang lakoće poslovanje, povećanje konkurentnosti turističke destinacije KS gdje svi indikatori bilježe značajno povećanje, kao i osnaživanje ITK sektora.

- Kod strateškog cilja 2 koji se odnosi na povećanje stepena zaposlenosti i kreiranje novih bolje vrednovanih radnih mjesta, opća je ocjena da je u postizanju tri prioriteta ciljeva u 2016. godini zabilježeno poboljšanje većine pokazatelja u odnosu na 2014. godinu. Raste zaposlenost, sredstva aktivnih mjera za zapošljavanje daju efekte, stopa zaposlenih žena i mladih se povećala, razvija se poduzetnička infrastruktura. No i dalje je stopa nezaposlenosti iznimno visoka.
- Opća ocjena je da je došlo do izvjesnog napretka u stvaranju uslova za uključiv društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva, ali i dalje je svaki drugi stanovnik po nekom osnovu socijalno isključen. Reforma sistema zdravstvene zaštite pokazuju pozitivne tendencije u pravcu smanjenja obuhvata stanovnika po jednom ljekaru i stomatologu. Opremljenost kompjuterima osnovnih škola je unaprijeđena, ali u srednjim školama pokazuje se nešto slabija opremljenost kompjuterima i pristup internetu.
- Strateški cilj 4, odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima, u posmatranom periodu od 2014. do 2016. godine prema indikatorima bilježi i pozitivne pomake, ali i pomake koji ne idu u ciljanom pravcu. Zaštita okoliša, prostora, prirodnih i infrastrukturnih resursa u poslijeratnom periodu nije bila prioritarno pitanje za tranzicijsku zemlju kakva je Bosna i Hercegovina, dok u posljednjih par godina svijest o zaštiti i poboljšanju okoliša iz godine u godinu se mijenja na bolje. Unaprijeđenje i razvoj infrastrukture je sigurno i dalje cilj koji traži veća ulaganja od ostavrenih u ovom periodu
- U okviru strateškog cilja 5 unaprijeđenja sistema upravljanja razvojem, KS se pozicionira KS u široj regiji i Evropi što ilustruju pokazatelji o rastu pokrivenosti uvoza izvozom na nivou kantona (za 13,7 procentna poena), kao i porastu zadržavanja turista u KS. Strateški cilj 5 prema indikatorima bilježi i pozitivne pomake, ali i pomake koji ne idu u ciljanom pravcu. Pitanje održivosti javnih finansija, povećanje kapitalnih ulaganja iz budžeta KS, jačanje razvojnih kapaciteta administracije, rast izvoza su ciljevi koji se kraću prema zadatim. No, pitanje zahvatanje sredstava iz EU fondova, korištenje instrumenta zemljišne politike, brendiranje KS, saradnja nevladinog i vladinog sektora su sigurno ciljevi koji zahtijevaju veći angažman svih aktera u KS.
- Okvirna potrebna sredstva za realizaciju Strategije razvoja KS do 2020. procijenjena su na 1.397.257.700 KM, a u 2016. vrijednost realizovanih projekat/aktivnosti iznosi 101.460.929 KM, odnosno 7,3% od ukupno potrebnih sredstava za realizaciju Strategije.
- Od ukupno realizovanih sredstava u iznosu od 101.460.929 KM, u 2016. godini, najviše se odnosi na projekte Strateškog cilja 3 (45,8%), zatim Strateškog cilja 4 (31,9%), te Strateškog cilja 1 (14,3%). Na projekte Strateškog cilja 2 i Strateškog cilja 5 odnosi se 8,1% ukupno realizovanih sredstava u 2016. godini.

Sredstvima u 2016. godini, realizovalo se:

- 10,2% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 1,
 - 9,7% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 2,
 - 10,1% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 3,
 - 4,6% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 4,
 - 4,9% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 5.
- Posmatrajući prema strukturi finansiranja u 2016 od ukupno realiziranih sredstava 101.460.929 KM, iz Budžeta KS je 46.504.075 KM, odnosno 45,8%, iz sredstava Općina u iznosu od 2.203.532 KM ili 2,2%, te 47.340.722 KM iz Drugih izvora finansiranja (budžeti viših nivoa vlasti, fondovi, grantovi, donacije....) što je 46,7% od ukupno realizovanih sredstava. Za 5.412.600 KM, odnosno 5,3% realiziranih sredstava nema podataka o strukturi i načinu finansiranju.

I Makroekonomski pokazatelji

1. Kanton Sarajevo u Federaciji BiH

Ekonomsku i društvenu poziciju Kantona Sarajevo velikim dijelom određuje činjenica da je Sarajevo glavni grad Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine. Glavni gradovi predstavljaju administrativno-političke centre, finansijske centre, obrazovno-naučno-istraživačke centre i centre kulturnog života države. Sarajevo je za BiH centar po svim prethodno nabrojanim osnovama. Budući da su u Sarajevu locirane ambasade, konzulati, poslovna predstavništva inostranih kompanija i uredi međunarodnih organizacija (Svjetska banka, MMF, različite organizacije Ujedinjenih nacija) efektivna tražnja na području Kantona Sarajevo je znatno veća u poređenju sa ostalim kantonima i regijama u BiH.

Tabelarni pregled ilustruje osnovne potencijale Kantona i Federacije BiH, te daje komparaciju Kantona u odnosu na FBiH.

Tabela 1. Osnovni pokazatelji Kantona Sarajevo i FBiH 2016.

Osnovni pokazatelji	Kanton Sarajevo	Federacija BiH	Odnos KS i FBiH
Površina	1.277,30	26.109,70	4,9
Gustina naseljenosti st/km ²	326,9	84,5	3,9
Ukupno stanovništvo (sredinom godine)	417.498	2.206.231	18,9
Stanovništvo ispod 15 godina	75.903	408.724	18,6
Radni kontigent (15-65 godina)	293.170	1.556.536	18,8
Stanovništvo iznad 65 godina	48.425	240.971	20,1
Stopa nataliteta (na 1.000 stanovnika)	11,4	8,4	1,4
Stopa mortaliteta (na 1.000 stanovnika)	10,3	9,6	1,1
Stopa prirodnog priraštaja (na 1.000 stanovnika)	1,1	-0,7	-1,6
Broj zaposlenih (XII)	130.535	462.933	28,2
Broj nezaposlenih (XII)	69.163	372.207	18,6
Radna snaga	199.698	835.140	23,9
Stepen zaposlenosti stanovništva (%)	31,3	21,0	1,5
Stepen zaposlenosti radnog kontigenta (%)	44,5	29,7	1,5
Stopa nezaposlenosti (u odnosu na radnu snagu, %)	34,6	44,6	0,8
Prosječna neto plaća u KM (XII)	1.049	861	1,2
Društveni bruto proizvod (u 000 KM, 2015.)	6.248.265	18.677.169	33,5
Društveni bruto proizvod per capita - BDP/pc u KM (2015.)	15.004	8.466	1,8
Poreski prihodi po stanovniku u KM	287	156	1,8
Registrirani poslovni subjekti	34.132	134.019	25,5
Isplaćene investicije (u 000 KM, 2015.)	1.110.308	2.892.819	38,4
Ostvarene investicije (u 000 KM, 2015.)	819.914	2.495.001	32,9
Indeks fizičkog obima proizvodnje (2016/2015.)	97,5	107,6	90,6
Indeks prerađivačke industrije (2016/2015.)	96,8	115,2	84,0
Broj turista	407.567	811.055	50,3
Broj noćenja	822.045	1.613.567	50,9
Izvoz (000 KM)	1.039.432	6.259.782	16,6
Uvoz (000 KM)	3.669.805	10.925.411	33,6
Obim vanjsko-trgovinske razmjene (000 KM)	4.709.237	17.186.193	27,4
Stepen pokrivenosti uvoza izvozom (%)	28,3	57,3	49,4
Broj učenika osnovnih škola (školska 2016/2017.)	36.490	188.430	19,4
Broj učenika srednjih škola (školska 2016/2017.)	15.285	82.675	18,5
Broj studenata (školska 2016/2017.)	32.214	69.345	46,5
Broj ljekara	1.424	4.764	29,9
Broj stomatologa	253	587	43,1
Broj penzionera	87.820	345.629	25,4

Izvor: Analitičko dokumentaciona osnova Zavod za planiranje razvoja KS. Podaci se odnose na 2016 godinu, ako nije drugačije naznačeno.

Kanton Sarajevo, površinom od 1.277,3 km² jedan je od prostorno manjih kantona na području Federacije BiH, zauzima svega 4,9% teritorije Federacije BiH. Sredinom 2016. godine na području Kantona živi 417.498 stanovnika, što je oko 19% populacije Federacije BiH.

Sarajevski kanton, sa prosječnom gustom naseljenosti od 326,9 st/km², oko 3,9 puta je iznad prosječne gustine naseljenosti Federacije BiH i njen je najgušće naseljen kanton.

Svi parametri vitalne statistike KS veći su u odnosu na parametre FBiH: stopa nataliteta za 3 promila, stopa mortaliteta za 0,7 promil, a stopa prirodnog priraštaja u Kantonu Sarajevo i dalje pozitivna 1,1 promil, dok je u FBiH negativna i iznosi -0,7 promila.

Krajem 2016. godine u Kantonu je bilo 130.535 zaposlenih lica, što je najveća koncentracija (28,2%) radnih mjesta u FBiH. Stepem zaposlenosti ukupnog stanovništva Kantona je 31,3% što je za oko 50% veće od ostvarenog stepena u FBiH.

U istom periodu, na području Kantona bilo je 69.163 nezaposlenih, što je oko 18,6% nezaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stopa registrovane nezaposlenosti u Kantonu iznosi 34,6% i manja je od registrovane u FBiH za oko 10 procentnih poena.

Na području Kantona Sarajevo u 2015. godini ostvarena je vrijednost BDP u iznosu od 6,3 milijarde KM, što je 33,5% društvenog bruto proizvoda ostvarenog u FBiH. Prosječno ostvareni društveni bruto proizvod po stanovniku je 15.004 KM, i prema ovom pokazatelju razvijenosti, Kanton je 1,8 puta razvijeniji od prosjeka FBiH.

Na području Kantona Sarajevo isplaćeno je oko 38,4% investicija u FBiH, a ostvareno 32,9% ukupnih investicija u FBiH.

Ukupno registrirani poslovni subjekti na području Kantona, njih 34.132, predstavljaju 25,5% poslovnih subjekata Federacije.

U 2016. godini u Sarajevskom kantonu je boravilo 407.567 turista, što predstavlja 50,3% ukupnog broja turista koji su posjetili FBiH.

U toku 2016. godine u Kantonu je ostvaren uvoz u vrijednosti od oko 3,7 milijardi KM ili 33,6% ukupnog uvoza FBiH. U istom periodu ukupan izvoz roba i usluga sa područja Kantona ostvaren je u vrijednosti od preko 1,0 milijarde KM, ili 16,6% ukupno ostvarenog izvoza FBiH. Stepem pokrivenosti uvoza izvozom u Kantonu je 28,3%, i značajno je manji od ostvarenog u FBiH.

Na početku 2016/2017. školske godine, područje Kantona broji 36.490 učenika osnovnog obrazovanja, što je 19,4% od ukupnog broja učenika osnovnog obrazovanja FBiH. Škole srednjeg obrazovanja pohađa 15.285 učenika, što je učešće od 18,5% u ukupnom broju srednjoškolskih učenika u FBiH. Na području Kantona Sarajevo upisano je 32.214 studenata, a to je preko 46,5% od ukupnog broja studenata na području FBiH.

U 2016. godini Kanton Sarajevo ima 1.424 ljekara što je 29,9% od ukupnog broja ljekara u FBiH, 253 stomatologa ili 43,1% od ukupnog broja stomatologa u FBiH.

2. Nivo razvijenosti KS u FBiH i općina u KS

Prema svim raspoloživim pokazateljima, Kanton Sarajevo u okviru Federacije Bosne i Hercegovine, a i države BiH, predstavlja značajno područje koncentracije osnovnih ekonomskih potencijala (stanovništvo, zaposlenost, nezaposlenost), kao i efekata razvijenosti (stepen zaposlenosti, obim vanjsko-trgovinske razmjene). Najveći bruto domaći proizvod po stanovniku u Federaciji BiH se ostvaruje u Kantonu Sarajevo. To je najveći obrazovni, zdravstveni i turistički centar u Federaciji BiH.

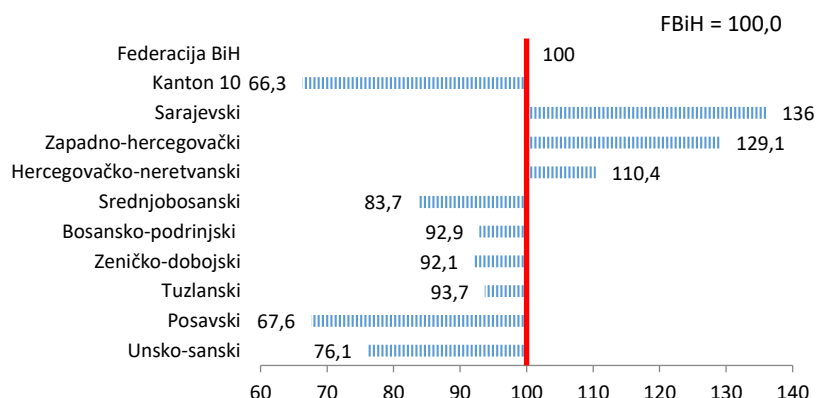
Sumarni prikaz relativnih nivoa razvijenosti kantona u odnosu na prosječnu razvijenost Federacije BiH daće se preko stepena razvijenosti. U tabeli su dati stepeni razvijenosti za kantone i Federaciju BiH, na osnovu koji su kantoni i rangirani u odnosu na Federaciju BiH.

Tabela 2. Rang razvijenosti kantona u odnosu na FBiH 2016.

Kantoni	Stepen zaposlenosti u %	Stepen nezaposlenosti u %	Broj učen./osn+sred./na 1000 stan.	Poreski prihodi per capita	Indeks odsutnog stanovništva	F BiH=100					Indeks razvijenosti	Rang
						Stepen zaposlenosti	Stepen nezaposlenosti	Broj učenika na 1000 stan.	Poreski prihodi per capita	Indeks odsutnog stanovništva		
Unsko-sanski	17,0	57,4	120,0	94,0	-21,3	57,7	71,9	97,2	60,1	93,7	76,1	8
Posavski	19,1	46,6	88,0	113,0	-33,3	64,8	96,1	71,2	72,2	33,8	67,6	10
Tuzlanski	26,7	52,0	123,0	111,0	-15,5	90,9	84,1	100,2	71,0	122,5	93,7	4
Zeničko-dobojski	28,1	47,9	135,0	133,0	-24,7	95,4	93,2	110,0	85,1	76,7	92,1	5
Bosansko-podrinjski	40,9	34,3	122,0	185,0	-43,2	138,8	123,6	99,5	118,4	-16,0	92,9	6
Srednjobosanski	24,3	47,1	128,0	102,0	-25,7	82,6	94,9	103,7	65,4	71,8	83,7	7
Hercegovačko-neretvanski	31,8	40,9	118,0	202,0	-18,0	108,0	108,7	95,9	129,2	110,0	110,4	3
Zapadno-hercegovački	28,4	39,4	127,0	164,0	5,6	96,5	112,1	103,7	105,1	228,1	129,1	2
Sarajevski	44,0	34,9	124,0	287,0	-15,4	149,6	122,2	101,0	183,9	123,1	136,0	1
Kanton 10	16,8	48,0	85,0	91,0	-29,2	57,0	92,9	69,1	58,6	54,1	66,3	9
Federacija BiH	29,4	44,8	123,0	156,0	-20,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Izvori: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH U 2016. godini

Indeks razvijenosti kantona u FBiH u 2016.

Graf 1.

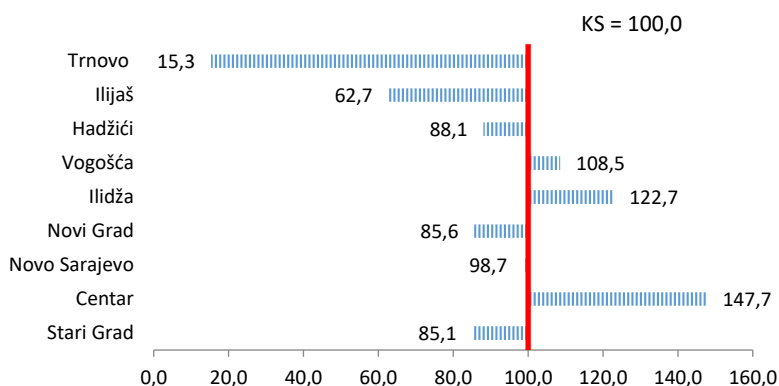
I prema indeksu razvijenosti, koji sublimira nivoe razvijenosti mjereno stepenom zaposlenosti stanovništva, stopom nezaposlenosti, brojem učenika na hiljadu stanovnika, poreskim prihodima/pc, te indeksom odsutnog stanovništva, Kanton Sarajevo je rangiran na prvom mjestu, sa vrijednošću indeksa koji je za 36% iznad prosječne razvijenosti FBiH.

Analiza općina prema indeksu razvijenosti pozicionira općinu Centar na prvo mjesto, sa vrijednošći indeksa koji je za 47,7% veći od prosječnog indeksa razvijenosti KS.

Tabela 3. Indeks razvijenosti općina u KS u 2016. godini

Pokazatelji		Stari Grad	Centar	Novo Sarajevo	Novi Grad	Ilidža	Vogošća	Hadžići	Ilijaš	Trnovo	KS
Stepen zaposlenosti u %		38,9	111	50,3	29,7	35,1	23,9	24,2	25,6	42,9	44
Stepen nezaposlenosti u %		38,2	15,4	26,9	43,7	39,8	52,3	57,2	58,2	59,8	34,9
Broj učen./osn+sred/ na 1000 stan.		135	190	126	96	117	120	122	127	56	124
Poreski prihodi per capita		315	520	408	244	190	194	141	122	294	287
Indeks odsutnog stanovništva		-26,5	-31,4	-28,9	-11,8	13,5	11,4	0,3	-18,9	-61,2	-15,4
KS = 100	Stepen zaposlenosti	88,4	252,3	114,3	67,5	79,8	54,3	55	58,2	100	100
	Stepen nezaposlenosti	90,5	155,9	122,9	74,8	86	50,1	36,1	33,2	100	100
	Broj učenika na 1000 stan.	108,9	153,2	101,6	77,4	94,4	96,8	98,4	102,4	100	100
	Poreski prihodi per capita	109,8	181,2	142,2	85	66,2	67,6	49,1	42,5	100	100
	Indeks odsutnog stanovništva	27,8	-4,2	12,3	123,2	287,4	273,9	201,7	77,1	100	100
Indeks razvijenosti		85,1	147,7	98,7	85,6	122,7	108,5	88,1	62,7	15,3	100
Rang		7	1	4	6	2	3	5	8	9	

Indeks razvijenosti općina u KS u 2016.

Graf 2.

3. Demografske karakteristike

3.1 Stanovništvo i gustina naseljenosti

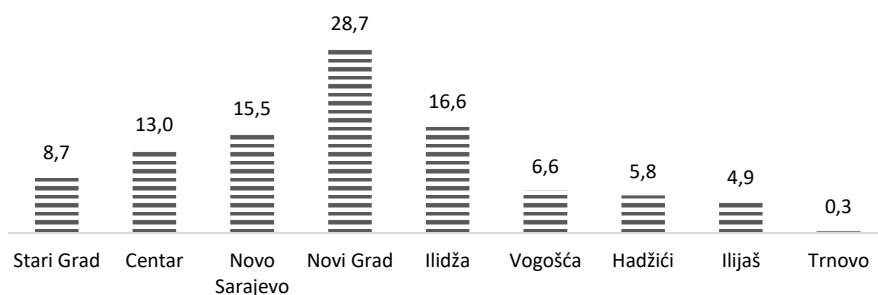
U Kantonu Sarajevo u 2016. godini živi 417.498 stanovnika, što čini 18,6% stanovnika FBiH (2.338.277), što u odnosu na 2015. godinu bilježi povećanje za 0,3%

Na području Grada Sarajeva u 2016. godini živi 275.097 stanovnika. Najveća koncentracija stanovnika je na području općine Novi Grad sa 28,7% učešća u ukupnom stanovništvu Kantona. Najmanje stanovnika živi u općini Trnovo, 1.238 ili 0,3% od ukupnog stanovništva Kantona Sarajevo.

Tabela 4. Broj stanovnika

Područje	Broj stanovnika								Indeks 2016/2015
	2013	%	2014	%	2015	%	2016	%	
Stari Grad	36.976	8,9	36.758	8,9	36.578	8,8	36.395	8,7	99,5
Centar	55.181	13,3	54.948	13,2	54.655	13,1	54.369	13,0	99,5
Novo Sarajevo	64.814	15,7	64.690	15,6	64.760	15,6	64.639	15,5	99,8
Novi Grad	118.553	28,7	118.868	28,7	119.307	28,6	119.694	28,7	100,3
Grad Sarajevo	275.524	66,6	275.264	66,4	275.300	66,1	275.097	65,9	99,9
Ilidža	66.730	16,1	67.607	16,3	68.567	16,5	69.164	16,6	100,9
Vogošća	26.343	6,4	26.685	6,4	27.106	6,5	27.452	6,6	101,3
Hadžići	23.891	5,8	24.018	5,8	24.149	5,8	24.264	5,8	100,5
Ilijaš	19.603	4,7	19.780	4,8	20.048	4,8	20.283	4,9	101,2
Trnovo	1.502	0,4	1.367	0,3	1.263	0,3	1.238	0,3	98,0
Kanton Sarajevo	413.593	100	414.721	100	416.433	100	417.498	100	100,3

Stanovništvo Kantona Sarajevo po općinama 2016. (%)

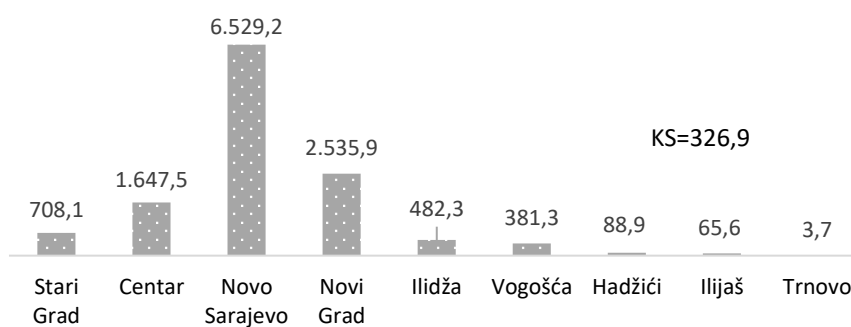

Graf 3.

Na području Kantona Sarajevo, općina sa najvećom površinom je Trnovo (338,4 km²), a sa najmanjom Novo Sarajevo (9,9 km²).

Tabela 5. Površina i gustina naseljenosti po općinama

Područje	Površina km ²	Gustina naseljenosti					
		(stan/km ²)			Općina/Kanton		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
Stari Grad	51,4	715,1	711,6	708,1	2,2	2,2	2,2
Centar	33	1.665,10	1.656,20	1.647,5	5,1	5,1	5,0
Novo Sarajevo	9,9	6.534,30	6.541,40	6.529,2	20,1	20,1	20,0
Novi Grad	47,2	2.518,40	2.527,70	2.535,9	7,8	7,8	7,8
Grad Sarajevo	141,5	1.945,30	1.945,60	1.944,1	6	6	5,9
Ilidža	143,4	471,5	478,2	482,3	1,5	1,5	1,5
Vogošća	72	370,6	376,5	381,3	1,1	1,2	1,2
Hadžići	273	88	88,5	88,9	0,3	0,3	0,3
Ilijaš	309	64	64,9	65,6	0,2	0,2	0,2
Trnovo	338,4	4	3,7	3,7	0,0	0,0	0,0
Kanton Sarajevo	1.277,30	324,7	326	326,9	1,0	1,0	1,0

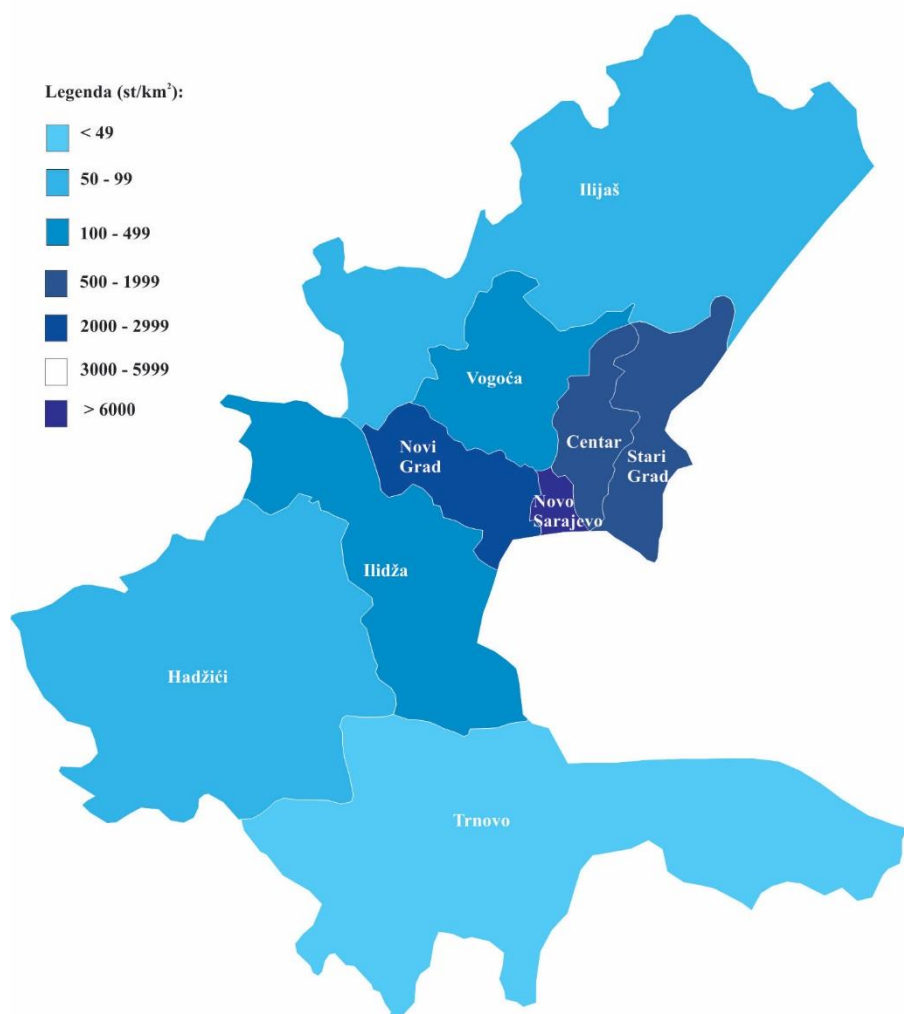
Gustina naseljenosti u Kantonu Sarajevo po općinama 2016. (st/km²)

Graf 4.

Najgušće naseljena općina u Sarajevskom kantonu je Novo Sarajevo sa gustom naseljenosti 6.529,2 st/km², što je 20,1 puta više od prosječne gustine naseljenosti Kantona (326,9 st/km²). Gustina naseljenosti najmanja je u općini Trnovo i iznosi 3,7 st/km².

Veću gustinu naseljenosti u odnosu na prosječnu gustinu naseljenosti Kantona Sarajevo imaju općine Novi Grad, Centar, Stari Grad, Ilidža i Vogošća.

Gustina naseljenosti (st/km²) po općinama Kantona Sarajevo, 2016.

Slika 1.

3.2 Starosna struktura stanovništva

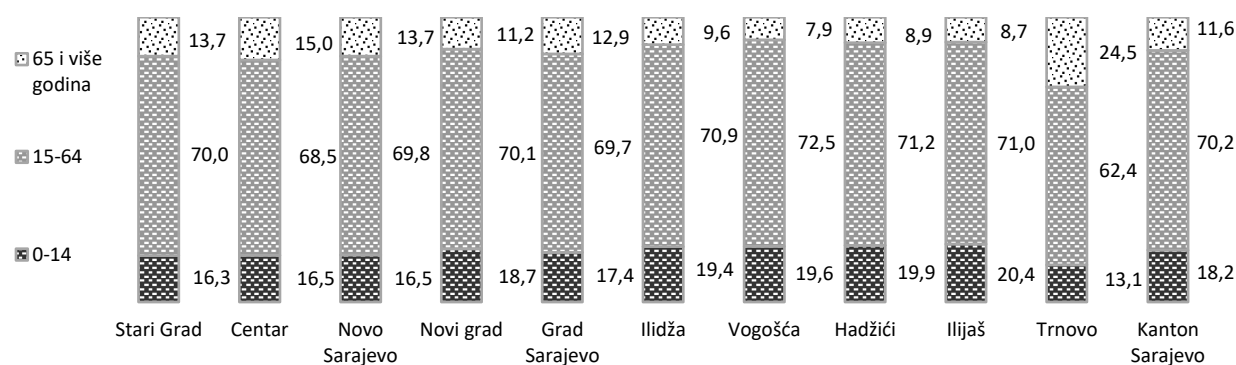
U 2016. godini, na području Kantona Sarajevo, živi 18,2% stanovništvo starosti do 14 godina, 11,6% stanovništvo iznad 65 godina, a radni kontigent stanovništva, grupacija od 15 do 64 godine starosti čini 70,2% ukupnog stanovništva.

U 2016. godini najveće učešće mladog stanovništva do 14 godina, je u općini Ilijaš 20,4%, a najmanje u općini Trnovo 13,1%. Učešće starije grupacije stanovnika iznad 65 godina je najveće u općini Trnovo 24,5%, a najmanje u općini Vogošća, oko 7,9%.

Tabela 6. Starosna struktura stanovništva u Kantonu Sarajevo

Starosne grupe	Broj stanovnika						Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	2016	%	
Ukupno	414.721	100	416.433	100	417.498	100	100,3
0-14	66.633	16,1	71.330	17,1	75.903	18,2	106,4
15-64	292.797	70,6	293.323	70,4	293.170	70,2	99,9
65 +	55.291	13,3	51.780	12,4	48.425	11,6	93,5

Starosna struktura stanovništva 2016. (%)

Graf 5.

U 2016. godini najmlađa grupa stanovnika do 14 godina starosti na području Kantona Sarajevo je porasla za 6,4% u odnosu na 2015. godinu. U svim općinama je zabilježen porast ove populacije.

Broj radno sposobnog stanovništva, starosne dobi između 15 i 64 godine, u istom periodu na nivou Kantona Sarajevo se smanjio za 0,1%. Radno sposobno stanovništvo se povećalo u općini Ilidža za 0,5%, Vogošća za 0,8%, Ilijaš 0,4%, te u Hadžićima skoro 0,1%, a u ostalim općinama došlo je do smanjenja radno sposobnog stanovništva.

Na području Kantona Sarajevo, u istom periodu, broj stanovnika iznad 65 godina starosti je smanjen za 6,5% u odnosu na 2015. godinu. U svim općinama je smanjen broj ove populacije, a najveće smanjenje se bilježi u općini Trnovo, 8,8%, pa Vogošća 7,3% i Centar, 7,1%, a najmanje u općini Ilidža, 6,2%.

Različita dinamika mladog i starog stanovništva prouzrokuje promjene učešća tih dobničkih grupa u ukupnom stanovništvu u Kantonu Sarajevo. Između 2015. i 2016. godine, povećano je učešće mladih sa 17,1% na 18,2%, a smanjeno je učešće starijih preko 65 godina sa 12,4% na 11,6%.

Važan instrument za planiranje ukupne potrošnje i općenito za planiranje razvoja su specifični oblici dobne strukture, koeficijenti dobne ovisnosti. Na temelju kontingenata stanovništva, moguće je izračunati osnovne koeficijente dobne ovisnosti u posmatranom periodu, koji u stvari pokazuju biološku strukturu stanovništva.

Biološka struktura Kantona Sarajevo analiziraće se pomoću koeficijenata starosnih struktura.

Tabela 7. Koeficijenti starosnih struktura u Kantonu Sarajevo

Koeficijenti dobne ovisnosti	2014	2015	2016
Ukupne dobne ovisnosti	41,6	42	42,4
Dobne ovisnosti mladih	22,8	24,3	25,9
Dobne ovisnosti starog kontigenta	18,9	17,7	16,5
Zamjene generacije	1,2	1,4	1,6
Indeks starenja	83	72,6	63,8

Koeficijent ukupne dobne ovisnosti, koji pokazuje stepen opterećenosti stanovništva u radnoj dobi kontingentom mladih i staračkim kontingentom, pokazuje blagu tendenciju povećanja od 2014. do 2016. godine kada iznosi 42,4.

Koeficijent dobne ovisnosti mladih je 25,9 u 2016. godini što ukazuje na potrebu ulaganja u ljudski kapital – predškolske ustanove, škole, zdravstvo, nova radna mjesta itd. Visok koeficijent ukazuje na visok ekonomski teret koji snosi radno-sposobno stanovništvo.

Koeficijent dobne ovisnosti starih, koji pokazuje opterećenost stanovništva u radnoj dobi kontingentom starog stanovništva, pokazuje tendenciju smanjivanja.

Koeficijent zamjene generacija (odnos stanovništva mlade i starije dobi) povećan je sa 1,2 u 2014. godini, na 1,6 u 2016. godini. To znači da na svakog stanovnika koji napušta radnu dob i prelazi u dob starih, u radnu dob iz mladih ulazi 1,6 stanovnik. Ovaj koeficijent indicira na pritisak na zapošljavanje.

Indeks starenja stanovništva je značajno smanjen sa 83,0 u 2014. godini na 63,8 u 2016. godini i ukazuje smanjenje udjela starog stanovništva. U slučaju jednakih učešća mladih i starijeg stanovništva ovaj indeks iznosi 100. Smatra se da indeks starenja čija je vrijednost veća od 0,40 (ili 40%) ukazuje na populaciju koja je zašla u proces starenja. Obzirom da je indeks starenja stanovništva Kantona Sarajevo veći od ove granične vrijednosti, možemo kazati da se radi o relativno staroj populaciji.

3.3 Vitalne karakteristike stanovništva

U Kantonu Sarajevo u 2016. godini rođeno je 4.194 stanovnika, a **stopa nataliteta** je iznosila 11,4 promila, što bilježi povećanje u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 8. Stope vitalne statistike

Područje	Stopa (‰)									Vitalni indeks		
	nataliteta			mortaliteta			prirodnog priraštaja					
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Stari Grad	9,4	10,6	11,5	12,0	13,3	12,7	-2,6	-2,6	-1,2	0,78	0,80	0,90
Centar	10,7	11,4	12,0	13,6	14,0	13,6	-2,9	-2,6	-1,6	0,79	0,82	0,88
Novo Sarajevo	11,4	10,8	11,6	11,8	11,8	11,7	-0,4	-1,0	-0,1	0,96	0,92	0,99
Novi Grad	10,6	10,7	10,6	9,0	9,5	8,9	1,6	1,1	1,7	1,18	1,12	1,19
Grad Sarajevo	11,5	11,2	10,7	7,8	9,1	8,1	3,7	2,1	2,5	1,48	1,23	1,31
Ilidža	11,4	11,1	13,6	8,6	8,4	9,4	2,7	2,7	4,2	1,32	1,33	1,45
Vogošća	10,8	10,9	11,3	10,2	10,8	10,3	0,6	0,1	1,0	1,06	1,01	1,09
Hadžići	11,7	10,7	11,7	8,8	8,9	9,1	2,9	1,7	2,6	1,33	1,19	1,29
Ilijaš	13,4	14,8	14,1	10,0	10,6	9,6	3,4	4,2	4,6	1,35	1,40	1,48
Trnovo	8,8	7,9	7,3	25,6	32,5	36,3	-16,8	-24,5	-29,1	0,34	0,24	0,20
Kanton Sarajevo	11,0	11,1	11,4	10,2	10,7	10,3	0,8	0,4	1,1	1,08	1,03	1,11

Najveća stopa nataliteta u 2016. godini je u općini Ilijaš 14,1 promila, a najmanja u općini Trnovo 7,3 promila.

U posmatranom periodu, smanjenje stope nataliteta zabilježeno je u općinama Novi Grad, Ilijaš i Trnovo, dok ostale općine bilježe rast.

U Kantonu Sarajevo 2016. godine ukupno je umrlo 4.295 lica tako da je stopa mortaliteta 10,3 promila i u odnosu na prethodnu godinu je smanjena.

Najveća stopa mortaliteta ostvarena je u općinama Trnovo 36,3, Centar 13,6 i Stari Grad 12,7 promila, a najmanja u općini Novi Grad, 8,9 promila.

Najveće povećanje stope mortaliteta u 2016. godini bilježe općine Ilidža i Trnovo.

Stopa prirodnog priraštaja na području Kantona Sarajevo u 2016. godini je 1,1 promil, a u prethodnoj godini je iznosila 0,4 promila.

Pozitivne stope prirodnog priraštaja u 2016. godini ostvarene su u općinama: Ilijaš (4,6 ‰), Ilidža (4,2‰), Hadžići (2,6 ‰), Novi Grad (1,7 ‰) i Vogošća (1,0‰), a negativne stope prirodnog priraštaja ostvarene su u Trnovu (29,1‰), Centru (1,6‰), Starom Gradu (1,2‰) i Novom Sarajevu (0,1‰).

Vitalni indeks, odnos broja rođenih i umrlih, na području Kantona Sarajevo u posmatranom periodu veći je od 1,0.

4. Ekonomski razvoj

4.1 Makroekonomske karakteristike

4.1.1 Bruto društveni proizvod

Ukupno ostvareno vrijednost bruto domaćeg proizvoda (BDP) na području KS u 2015. godini iznosi 6.248 miliona KM, što je povećanje za 2,7% u odnosu na ostvareni u predhodnoj godini. Ostvareni BDP u KS generira oko 34% vrijednosti BDP Federacije.

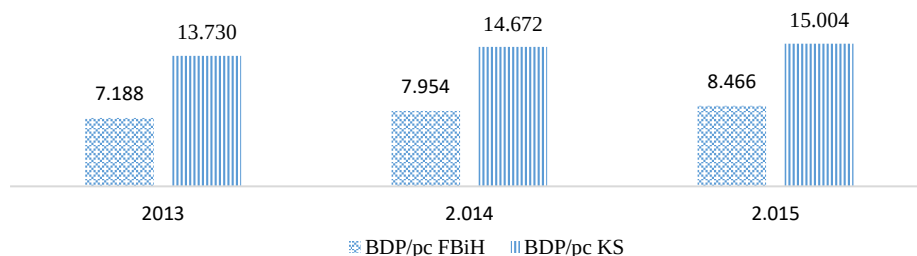
Bruto domaći proizvod per capita iznosi 15.004 KM, a veći je za 2,3% u odnosu na ostvareni u FBiH u 2014. godini. Istovremeno, BDP/pc veći je za 1,77 puta od ostvarenog u BDP/pc koji iznosi 8.466 KM u 2015. godini.

Tabela 9. Bruto domaći proizvod za Kanton Sarajevo, ukupno i per capita

R.br.	Elementi	2013	2014	2015	Indeks 2015/2013
1	BDP u tržišnim cijenama (000 KM)	6.077.790	6.084.776	6.248.265	102,8
2	Procjena broja stanovnika (prema popisu 2013)	417.498	414.721	416.433	99,7
3	BDP/pc (KM)	13.730	14.672	15.004	109,3
4	BDP/pc (EUR)	7.020	7.502	7.672	109,3
6	Učešće BDP KS u BDP FBiH	36,17	34,16	33,45	92,5

Izvori: BDP i broj stanovnika, procjena Federalni zavod za statistiku, BDP/pc, Zavod za planiranje razvoja KS

BDP/pc KS i FBiH (u KM)

Graf 6.

U strukturi formiranja BDP KS preko 23% ukupne vrijednosti generišu djelatnosti trgovina na veliko i malo, prijevoz i skladištenje te hotelijerstvo i ugostiteljstvo (G, H, I) i oko 22% generišu djelatnosti javna uprava i odbrana, obrazovanje i djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne zaštite (O, P, Q).

Tabela 10. BDP i bruto dodana vrijednost po proizvodnom principu za KS prema KD BiH 2010.

R. br.	Područje djelatnosti (KD BiH 2010)	Bruto dodana vrijednost, 000 KM		Indeks 2015/2014	Učešće u %
		2014	2015		
1	A	54.831	61.113	111,5	1,0
2	B,C,D,E	579.755	603.864	104,2	9,7
3	F	244.182	231.783	94,9	3,7
4	G,H,I	1.406.522	1.429.122	101,6	22,9
5	J	478.941	498.078	104	8,0
6	K	315.540	331.167	105	5,3
7	L	236.556	259.204	109,6	4,1
8	M,N	363.490	397.275	109,3	6,4
9	O,P,Q	1.330.174	1.344.913	101,1	21,5
10	R,S	198.626	204.468	102,9	3,3
11	UFPIM (-)	177.865	182.309	102,5	2,9
12	Bruto dodana vrijednost, bazne cijene	5.030.752	5.178.678	102,9	82,9
13	Porezi na proizvode minus subvencije na proizvode (+)	1.054.024	1.069.587	101,5	17,1
14	Bruto domaći proizvod (BDP) u tržišnim cijenama	6.084.776	6.248.265	102,7	100,0

Izvor: procjena Federalnog zavoda za statistiku (akt 05-32.9-1646/16. 2.11.2016.)

Najveći rast BDP-a u 2015. godini u KS u odnosu na godinu ranije ostvaren je u poljoprivredi i šumarstvu (11,5%). I ostale privredne i vanprivredne djelatnosti ostvarile su rast BDP-a u 2015. godini, samo je oblast građevinarstva ostvarila za 5,1% manju vrijednost BDP-a u odnosu na 2014. godinu.

4.1.2 Tržište rada

4.1.2.1 Radna snaga

U Kantonu Sarajevo krajem 2016. godine bilo je 293.170 radno sposobnog stanovništva, odnosno osoba starosti od 15 do 64 godine. Međutim, od toga je 199.698 ekonomski aktivno stanovništvo, što predstavlja radnu snagu koju čine zaposlene osobe i nezaposlene koje aktivno traže zaposlenje. Tako je stopa ekonomski aktivnog stanovništva 68,1%.

Tabela 11. Radna snaga u Kantonu Sarajevo

Elementi	2014		2015		2016		Indeks 2016/2015
	broj	%	broj	%	broj	%	
Radna snaga	197.336	100	199.322	100	199.698	100	100,2
Zaposlenost	125.921	63,8	126.777	63,6	130.535	65,4	103,0
Nezaposlenost	71.415	36,2	72.545	36,4	69.163	34,6	95,3

U strukturi radne snage učešće zaposlenih u 2016. godini je 65,4%, ili 3% više nego prethodne godine, dok je učešće nezaposlenih bilo 34,6% ili 4,7% manje nego u 2015. godini.

Tabela 12. Radna snaga po općinama Kantona Sarajevo

Područje	Radna snaga						Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	2016	%	
Stari Grad	16.295	8,3	16.061	8,1	16.240	8,1	101,1
Centar	48.695	24,7	47.450	23,8	49.304	24,7	103,9
Novo Sarajevo	32.103	16,3	32.102	16,1	31.280	15,7	97,4
Novi Grad	43.184	21,9	45.366	22,8	44.372	22,2	97,8
Grad Sarajevo	140.277	71,1	140.979	70,7	141.196	70,7	100,2
Ilidža	28.880	14,6	29.007	14,6	28.673	14,4	98,8
Vogošća	9.673	4,9	10.011	5	10.066	5,0	100,5
Hadžići	9.738	4,9	9.740	4,9	9.857	4,9	101,2
Ilijaš	7.952	4	8.771	4,4	9.045	4,5	103,1
Trnovo	816	0,4	814	0,4	861	0,4	105,8
Kanton Sarajevo	197.336	100	199.322	100	199.698	100	100,2

Radna snaga po općinama ukazuje na značajne razlike u koncentraciji radne snage unutar Kantona Sarajevo. Tako je najveća koncentracija radne snage u općinama Centar i Novi Grad.

U 2016. godini radna snaga se povećala u većini općina, dok se u općinama Novo Sarajevo, Novi Grad i Ilidža smanjila.

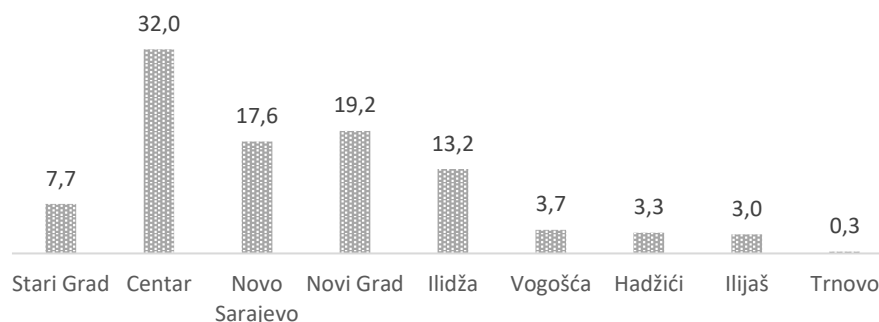
4.1.2.2 Zaposlenost

Na kraju 2016. godine na području Kantona bilo je 130.535 zaposlenih lica, što je rast za 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 13. Broj zaposlenih i stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva

Područje	zaposlenost						Indeks 2016/2015	Stepen zaposlenosti			Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	XII 2016	%		2014	2015	2016	
Stari Grad	9.856	7,8	9.579	7,6	10.116	7,7	105,6	26,8	26,2	27,8	106,1
Centar	40.940	32,5	39.451	31,1	41.783	32,0	105,9	74,5	72,2	76,9	106,4
Novo Sarajevo	23.493	18,7	23.377	18,4	22.930	17,6	98,1	36,3	36,1	35,5	98,3
Novi Grad	23.257	18,5	25.156	19,8	25.066	19,2	99,6	19,6	21,1	20,9	99,2
Grad Sarajevo	97.546	77,5	97.563	77,0	99.895	76,5	102,4	35,4	35,4	36,3	102,6
Ilidža	17.226	13,7	17.080	13,5	17.260	13,2	101,1	25,5	24,9	25,0	100,2
Vogošća	4.268	3,4	4.456	3,5	4.838	3,7	108,6	16	16,4	17,6	107,5
Hadžići	4.016	3,2	3.995	3,2	4.261	3,3	106,7	16,7	16,5	17,6	106,4
Ilijaš	2.551	2	3.363	2,7	3.914	3,0	116,4	12,9	16,8	19,3	114,9
Trnovo	314	0,2	320	0,3	367	0,3	114,7	23	25,3	29,6	117,2
Kanton Sarajevo	125.921	100,0	126.777	100,0	130.535	100,0	103,0	30,4	30,4	31,3	102,8

Zaposlenost u Kantonu Sarajevo po općinama 2016. (%)

Graf 7.

Prostorna distribucija zaposlenih po općinama u 2016. godini, pokazuje je da je najveći broj zaposlenih evidentiran u općinama Centar (41.783), Novi Grad (25.066) i Novo Sarajevo (22.930), dok je najmanji broj zaposlenih imala općina Trnovo (367). Najveći rast broja zaposlenih u odnosu na 2015. godinu je zabilježen u općini Ilijaš (16,4%), dok je najveći pad broja zaposlenih zabilježen u općini Novo Sarajevo (1,9%).

Stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva u Kantonu Sarajevo u 2016. godini je 31,3% i neznatno je veći u odnosu na prethodnu godinu.

Najveći stepen zaposlenosti ostvaren je u općini Centar u kojoj je stepen zaposlenosti na kraju 2016. godine iznosio 76,9%, dok je najniži stepen zaposlenosti registriran u općinama Vogošća i Hadžići 17,6%.

Najveće povećanje stepena zaposlenosti u 2016. u odnosu na prethodnu godinu imala je općina Trnovo 17,2%, a najveće smanjenje je ostvareno u općini Novo Sarajevo 1,7%.

Struktura zaposlenosti prema djelatnostima

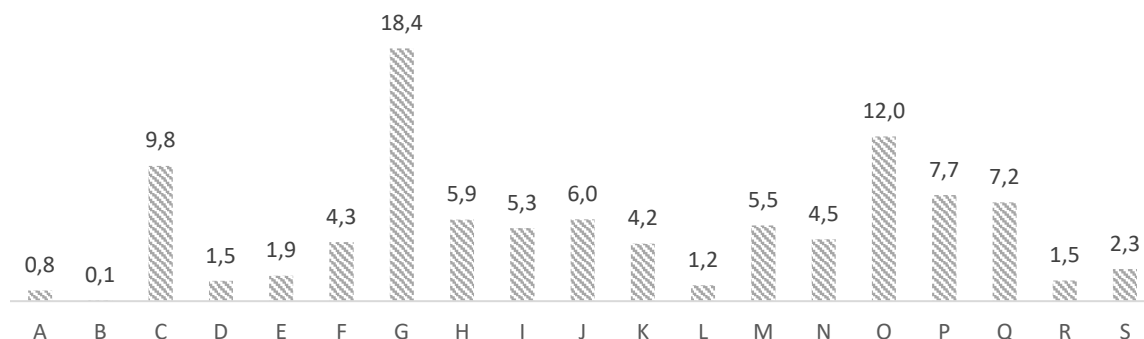
Analiza zaposlenosti po djelatnostima/područjima Klasifikacije djelatnosti (KD 2010), u 2016. godini, pokazuje da je najveći broj zaposlenih u oblasti trgovine (18,4%) i oblasti javne uprave i socijalnog osiguranja (12,0%).

U odnosu na prethodnu godinu, najviše je porastao broj zaposlenih u oblasti poslovanje nekretninama (26,4%) i ostale uslužne djelatnosti (18,3%), a najviše je smanjen broj zaposlenih u djelatnosti vađenja ruda i kamena (33,3%).

Tabela 14. Broj zaposlenih po djelatnostima (KD 2010)

KD 2010	Broj zaposlenih						Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	XII 2016	%	
Ukupno	125.921	100	126.777	100	130.535	100	103,0
A	919	0,7	872	0,7	1.003	0,8	115,0
B	198	0,2	114	0,1	76	0,1	66,7
C	12.950	10,3	12.736	10	12.853	9,8	100,9
D	2.008	1,6	1.932	1,5	1.925	1,5	99,6
E	2.395	1,9	2.342	1,8	2.431	1,9	103,8
F	6.344	5	6.047	4,8	5.610	4,3	92,8
G	24.085	19,1	23.436	18,5	24.011	18,4	102,5
H	7.751	6,2	7.553	6	7.741	5,9	102,5
I	6.027	4,8	6.107	4,8	6.950	5,3	113,8
J	7.489	5,9	7.506	5,9	7.767	6,0	103,5
K	5.571	4,4	5.415	4,3	5.451	4,2	100,7
L	988	0,8	1.199	0,9	1.515	1,2	126,4
M	6.813	5,4	7.077	5,6	7.175	5,5	101,4
N	2.922	2,3	5.257	4,1	5.879	4,5	111,8
O	15.629	12,4	15.690	12,4	15.637	12,0	99,7
P	10.093	8	9.939	7,8	10.090	7,7	101,5
Q	9.231	7,3	9.284	7,3	9.386	7,2	101,1
R	1.763	1,4	1.680	1,3	1.971	1,5	117,3
S	2.745	2,2	2.591	2	3.064	2,3	118,3

Zaposlenost u Kantonu Sarajevo po djelatnostima KD 2010, 2016. (%)

Graf 8.

Lokacijski kvocijent djelatnosti

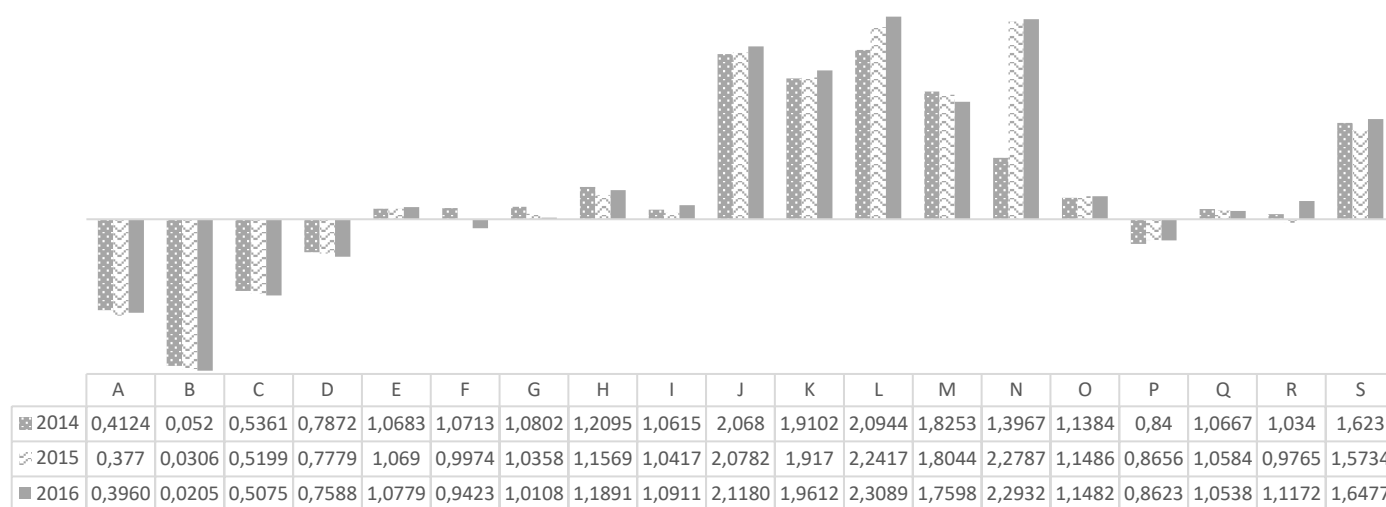
Lokacijski kvocijenti (LQ) predstavljaju odnos udjela pojedinih djelatnosti u kreiranju radnih mjesta u KS u odnosu na FBiH. Djelatnosti koje imaju lokacijski kvocijent iznad 1 čine bazične djelatnosti KS, a one ispod čine nebazične djelatnosti. Djelatnosti koje imaju lokacijski kvocijent iznad 2 su pokazuje veći nivo specijalizacije, viši stepen razvoja (zaposlenosti) sektora.

Na grafu u prikazu lokacijskog kvocijenta vidljivo je da su u 2016. godini djelatnosti sa LQ iznad 2: informacije i komunikacije (J) i poslovanje nekretninama (L), a područje umjetnosti, zabave

i rekreacije (R) bilježe izuzetan pomak sa vrijednošću LQ u 2015. od 0,9765 na 1,1172 u 2016. godini.

Bazične djelatnosti KS sa lokacijskim kvocijentom iznad 1 sljedeće djelatnosti: snabdijevanje vodom, ukljananje otpadnih voda, gospodarenje otpadom i djelatnost sanacije okoliša (E), trgovina na veliko i malo (G), prevoz i skladištenje (H), djelatnost pružanja smještaja (hotelijerstvo i ugostiteljstvo) (I), administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (N), javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osifuranje (O), finansijske djelatnosti i osiguranja (K), stručne, naučne, tehničke djelatnosti (M), djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite (Q,) umjetnost, zabava i rekreacija (R) i ostale uslužne djelatnosti (S).

Lokacijski kvocijent djelatnosti u KS prema FBiH prema zaposlenosti, kraj 2014., 2015. i 2016. godine

Graf 9.

Djelatnosti poljoprivreda i šumarstvo (A), vađenja ruda i kamena (B), prerađivačka industrija (C), proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom (D), građevinarstvo (F) koja pada sa vrijednošću LQ ispod 1 u 2015. i 2016. godini, obrazovanje (P). Ovi nalazi ukazuju na značajno odstupanje poljoprivrede i prerađivačke industrije kao osnovnog generatora izvoznih proizvoda.

4.1.2.3 Nezaposlenost

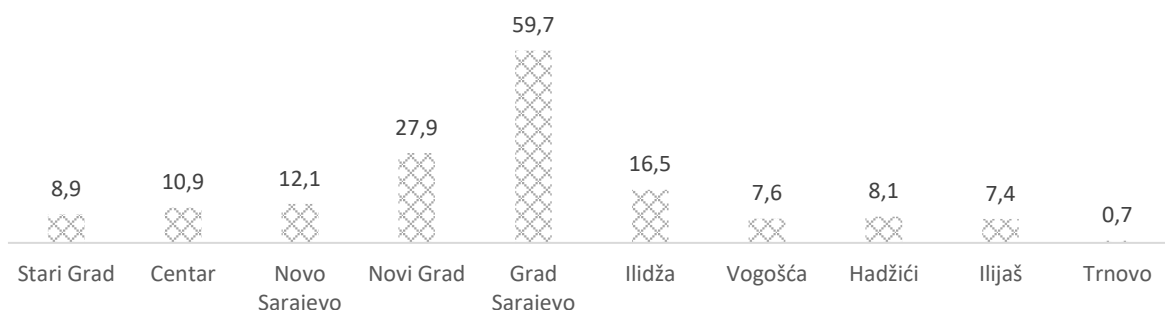
Krajem 2016. godine u Kantonu Sarajevo ukupno je registrirano 69.163 nezaposlenih lica što je za 4,7% manje nego prethodne godine.

Tabela 15. Broj nezaposlenih

Područje	Nezaposlenost						Indeks 2016/2015	Stopa nezaposlenosti			Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	2016	%		2014	2015	2016	
Stari Grad	6.439	9,0	6.482	8,9	6.124	8,9	94,5	39,5	39,7	37,7	95,0
Centar	7.755	10,9	7.999	11	7.521	10,9	94,0	15,9	16,3	15,3	93,6
Novo Sarajevo	8.610	12,1	8.725	12	8.350	12,1	95,7	26,8	27,1	26,7	98,5
Novi Grad	19.927	27,9	20.210	27,9	19.306	27,9	95,5	46,1	46,5	43,5	93,6
Grad Sarajevo	42.731	59,8	43.416	59,8	41.301	59,7	95,1	30,5	30,8	29,3	95,0
Ilidža	11.654	16,3	11.927	16,4	11.413	16,5	95,7	40,4	40,9	39,8	97,3
Vogošća	5.405	7,6	5.555	7,7	5.228	7,6	94,1	55,9	56,6	51,9	91,8
Hadžići	5.722	8	5.745	7,9	5.596	8,1	97,4	58,8	58,9	56,8	96,4
Ilijaš	5.401	7,6	5.408	7,5	5.131	7,4	94,9	67,9	67,9	56,7	83,5
Trnovo	502	0,7	494	0,7	494	0,7	100,0	61,5	61,1	57,4	93,9
Kanton Sarajevo	71.415	100	72.545	100	69.163	100	95,3	36,2	36,6	34,6	94,6

Najveći broj evidentiranih nezaposlenih osoba je na području općine Novi Grad (19.306), dok je najmanji broj nezaposlenih na općini Trnovo (494). U 2016. godini, u skoro svim općinama je zabilježeno smanjenje nezaposlenosti, osim u općini Trnovo gdje je broj nezaposlenih ostao nepromjenjen.

Nezaposlenost u Kantonu Sarajevo po općinama 2016. (%)

Graf 10.

Stopa nezaposlenosti aktivnog stanovništva u Kantonu Sarajevo, u 2016. godini je iznosila 34,6%, i u odnosu na 2015. godinu smanjena je za 5,4%.

Analiza stope nezaposlenosti po općinama Kantona Sarajevo u 2016. godini u odnosu na aktivno stanovništvo pokazala je da je najmanju stopu nezaposlenosti imala općina Centar, od 15,3%, dok je najveća stopa nezaposlenosti registrirana u općini Hadžići, od 56,8%. U 2016. godini u odnosu na 2015. godinu stopa nezaposlenosti je u svim općinama bilježi smanjenje.

Analiza kvalifikacione strukture nezaposlenih osoba u 2016. godini pokazala je da je najveći broj nezaposlenih lica sa srednjom stručnom spremom (21.801 ili 31,5%), zatim

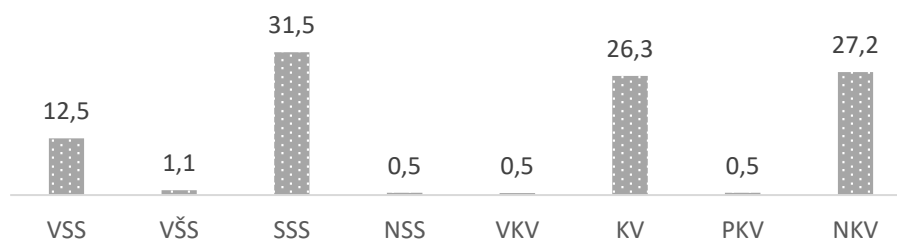
nekvalifikovanih radnika (18.793 ili 27,2%), te kvalifikovanih radnika (18.161 ili 26,3%). Najmanje nezaposlenih osoba je sa nižom stručnom spremom, visoko-kvalifikovanih i polukvalifikovanih radnika.

U odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je smanjenje broja nezaposlenih kod svih kvalifikacija.

Tabela 16. Nezaposlene osobe prema stručnoj spremi u Kantonu Sarajevo

Kvalifikaciona struktura	Broj nezaposlenih						Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	XII 2016	%	
VSS	8.224	11,5	9.306	12,8	8.652	12,5	93,0
VŠS	852	1,2	825	1,1	751	1,1	91,0
SSS	21.565	30,2	22.582	31,1	21.801	31,5	96,5
NSS	354	0,5	349	0,5	341	0,5	97,7
VKV	391	0,5	367	0,5	316	0,5	86,1
KV	19.582	27,4	19.297	26,6	18.161	26,3	94,1
PKV	381	0,5	366	0,5	348	0,5	95,1
NKV	20.066	28,1	19.453	26,8	18.793	27,2	96,6
Ukupno	71.415	100	72.545	100	69.163	100	95,3

Nezaposlenost prema kvalifikacionoj strukturi u Kantonu Sarajevo 2016. (%)

Graf 11.

U odnosu na dužinu čekanja na zaposlenje u Kantona Sarajevo u 2016. godini, broj nezaposlenih osoba koje su čekale na zaposlenje do 6 mjeseci je 8.899, što je za 0,6% više nego prethodne godine i predstavljaju 12,7% ukupno nezaposlenih. Broj osoba koje čekaju na zaposlenje od 7-9 mjeseci bliježi smanjenje za 10,8%.

Tabela 17. Nezaposlenost prema dužini čekanja na posao 31.03.

Interval		godine			Indeks
		2014	2015	2016	2016/2015
mjeseci	do 6	7.969	8.850	8.899	100,6
	od 7 do 9	3.834	4.331	3.864	89,2
	od 10 do 12	2.493	2.697	2.585	95,8
	od 13 do 18	4.616	4.448	4.728	106,3
	od 19 do 24	4.115	3.975	4.214	106,0
godine	od 2 do 3	6.774	5.799	5.746	99,1
	od 4 do 5	9.408	8.823	8.209	93,0
	od 6 do 7	7.083	7.082	6.206	87,6
	od 8 do 9	5.096	4.933	5.290	107,2
	preko 9	20.391	20.686	21.085	101,9
Ukupno KS		71.779	71.624	70.826	98,9

4.1.2.4 Plaće

Prosječna neto-plaća isplaćena u Kantonu Sarajevo krajem 2016. godine iznosila je 1.049 KM i veća je 1,6% u odnosu na predhodnu godinu.

Najveća prosječna plaća u 2016. godini registrirana je u općini Novo Sarajevo i iznosila je 1.169 KM, što je za oko 11,4% više od prosječne plaće na nivou Kantona. S druge strane, najmanja prosječna plaća je registrirana u općini Ilijaš i iznosila je 667 KM, što je za 36,5% manje od prosječne plaće na nivou Kantona.

Tabela 18. Plaće

Područje	XII 2014	XII 2015	XII 2016	Indeks 2016/2015
Stari Grad	1.023	1.053	1.045	99,2
Centar	1.249	1.245	1.049	84,3
Novo Sarajevo	1.127	1.114	1.169	104,9
Novi Grad	910	853	887	104,0
Ilidža	791	817	865	105,9
Vogošća	770	769	795	103,4
Hadžići	867	859	855	99,5
Ilijaš	681	637	667	104,7
Trnovo	877	818	776	94,9
Kanton Sarajevo	1.050	1.032	1.049	101,6

Posmatrano prema Klasifikaciji djelatnosti (KD 2010) u 2016. godini, najveće neto-plaće isplaćene su u sljedećim djelatnostima: proizvodnji i snabdijevanju električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (1.586 KM), finansijskoj djelatnosti i djelatnosti osiguranja (1.495 KM), te informacije i komunikacije (1.309 KM) i javnoj upravi i odbrani (1.258KM). S druge strane, najniže prosječne neto-plaće zabilježene su kod djelatnosti administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti (543 KM) i hotelijerstva i ugostiteljstva (523 KM).

4.1.3 Vanjskotrgovinska razmjena

U toku 2016. godine ukupan izvoz roba i usluga sa područja Kantona Sarajevo ostvaren je u vrijednosti preko 1 milijarde, što je za 3,4% više u odnosu na 2015. godinu.

U istom periodu ostvaren je uvoz u vrijednosti od oko 3,7 milijardi KM, što je za 2,7% više u odnosu na 2015. godinu.

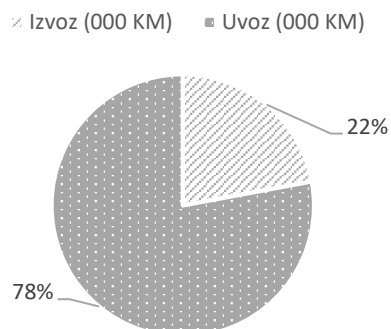
Obim vanjskotrgovinske razmjene u 2016. godini je ostvaren u iznosu od preko 4,7 milijardi KM i veći je za 2,9% nego prethodne godine.

Tabela 19. Vanjskotrgovinska razmjena

Elementi vanjskotrgovinske razmjene	godine						Indeks 2016/2015
	2014	%	2015	%	2016	%	
Vanjskotrgovinska razmjena (000 KM)	4.609.509	100	4.577.522	100	4.709.237	100	102,9
Izvoz (000 KM)	917.503	19,9	1.004.799	22	1.039.432	22,1	103,4
Uvoz (000 KM)	3.692.006	80,1	3.572.723	78	3.669.805	77,9	102,7
Saldo (000 KM)	-2.774.503		-2.567.924		-2.630.373		102,4
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	24,9		28,1		28,3		100,8

Pokrivenost uvoza izvozom je 28,3% i veća je za 0,8% u odnosu na 2015. godinu.

Obim vanjsko-trgovinske razmjene Kantona Sarajevo, 2016.

Graf 12.

Tabela 20. Izvoz po područjima KD - proizvodni princip

Područja KD	Izvoz						
	2014		2015		2016		Indeks 2016/2015
	000 KM	%	000 KM	%	000 KM	%	
Ukupno	917.503	100	1.004.799	100	1.039.432	100,0	103,4
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	9.403	1	12.699	1,3	16.766	1,6	132,0
Vađenje ruda i kamena	1.137	0,1	1.385	0,1	822	0,1	59,4
Prerađivačka industrija	615.910	67,1	702.634	69,9	755.553	72,7	107,5
Proiz. snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	181.410	19,8	213.199	21,2	204.316	19,7	95,8
Ostalo	109.643	12	74.881	7,5	61.976	6,0	82,8
Nerazvrstano po kategorijama	0	0	1	0	0	0	0,0

Podaci o uvozu i izvozu u 2016. godini po područjima KD ukazuju da se oko 70% izvoza, a 93,3% uvoza odnosi na prerađivačku industriju, u kojoj je izvoz u 2016. godini povećan za 7,5%, dok je uvoz također bilježi povećanje za 4,1% u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 21. Uvoz po područjima KD - proizvodni princip

Područja KD	Uvoz						
	2014		2015		2016		Indeks 2016/2015
	000 KM	%	000 KM	%	000 KM	%	
Ukupno	3.692.006	100	3.572.723	100	3.669.805	100	102,7
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	89.603	2,4	104.421	2,9	89.021	2,4	85,3
Vađenje ruda i kamena	125.642	3,4	119.425	3,3	69.411	1,9	58,1
Prerađivačka industrija	3.419.423	92,6	3.290.052	92,1	3.423.975	93,3	104,1
Proiz. snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	29.142	0,8	33.305	0,9	62.186	1,7	186,7
Ostalo	28.195	0,8	25.517	0,7	25.212	0,7	98,8
Nerazvrstano po kategorijama	1	0	3	0	0	0,0	0,0

Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija ima pozitivan vanjskotrgovinski bilans i učestvovala je sa 19,7% u ukupnom izvozu, a sa 1,7% u ukupnom uvozu Kantona Sarajevo. Izvoz je smanjen za 4,2%, dok je uvoz povećan za 86,7% u odnosu na prethodnu godinu.

Vodeći partneri u vanjskotrgovinskoj razmjeni Kantona Sarajevo su Hrvatska, Njemačka, Srbija, Kina. U ukupnom izvozu Kantona u 2015. godini izvoz u Njemačku je učestvovao sa 22,2%, u Hrvatsku sa 14,1%, a izvoz u Srbiju sa 11,5%.

Najveći porast izvoza od 43,3% u odnosu na prethodnu godinu je ostvaren u Njemačku.

U 2015. godini najveći uvoz je ostvaren iz Hrvatske 21,3%, zatim iz Njemačke 9,9%, te iz Kine 9,6%. Najveći porast uvoza je ostvaren iz Austrije, 10,4%, te iz Turske 8,8%.

4.1.4 Investicije

Isplate za investicije po osnovnim izvorima finansiranja

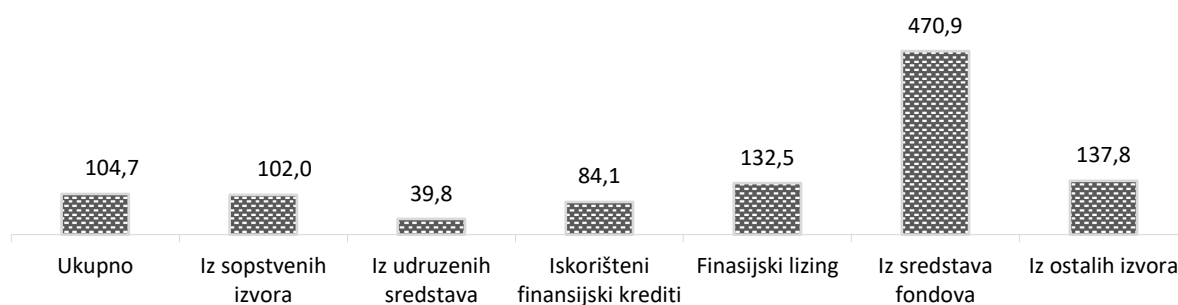
U toku 2015. godine vrijednost isplata za investicije, odnosno novčana ulaganja u stalna sredstva na području Kantona Sarajevo iznose 1.110,3 miliona KM, što je za 4,7% više u odnosu na 2014. godinu.

U strukturi izvora finansiranja, u odnosu na 2014. godinu bilježi se povećanje isplata iz sopstevih izvora, finansijskog lizinga, udruženih sredstava i sredstava fondova i budžeta, ostalih izvora, a iz svih ostalih izvora uočava se smanjenje u odnosu na prošlu godinu.

Tabela 22. Isplate za investicije po osnovnim izvorima finansiranja Kantona Sarajevo (000 KM)

Godina	Ukupno	Iz sopstvenih sredstava	Iz udruženih sredstava	Iskorišteni finansijski krediti	Finasijski lizing	Iz sredstava fondova i budžeta	Iz ostalih izvora
2015.	1.110.308	753.599	35.384	99.907	26.705	92.705	102.008
2014.	1.060.114	738.576	88.839	118.851	20.153	19.685	74.011
Indeks 15/14	104,7	102,0	39,8	84,1	132,5	470,9	137,8

Indeksi isplata za investicije u Kantonu Sarajevo 2015/2014. (%)

Graf 13.

Isplate za investicije prema Klasifikaciji djelatnosti BiH 2010.

Posmatrana struktura isplata za investicije prema Klasifikaciji djelatnosti BiH 2010 ukazuje da se u 2015. godini 58,6% ukupnih isplata na području Kantona odnose na pet područja djelatnosti: trgovina na veliko i malo (17,7%), informacije i komunikacije (12,6%), proizvodnja i snabdijevanje energijom (11,3%), javna uprava i odbrana (8,5%) i djelatnost zdravstvene i socijalne zaštite (8,5%).

Tabela 23. Struktura isplata za investicije Kantona Sarajevo u 2014. i 2015. po KD

Područje djelatnosti	000 KM		u %		Indeks 2015/2014
	2014	2015	2014	2015	
Pravna lica/osobe (Ukupno)	1.055.519	1.104.923	99,6	99,5	104,7
A	3.072	2.753	0,3	0,2	89,6
B	401	901	0,0	0,1	224,7
C	78.730	63.916	7,4	5,8	81,2
D	121.332	125.319	11,4	11,3	103,3
E	11.116	32.170	1,0	2,9	289,4
F	40.104	48.560	3,8	4,4	121,1
G	152.455	196.015	14,4	17,7	128,6
H	37.123	36.097	3,5	3,3	97,2
I	14.349	22.086	1,4	2,0	153,9
J	186.285	140.367	17,6	12,6	75,4
K	66.546	68.284	6,3	6,1	102,6
L	112.415	81.362	10,6	7,3	72,4
M	57.879	43.922	5,5	4,0	75,9
N	16.734	30.900	1,6	2,8	184,7
O	102.261	94.700	9,6	8,5	92,6
P	9.822	6.806	0,9	0,6	69,3
Q	30.037	94.847	2,8	8,5	315,8
R	5.914	8.782	0,6	0,8	148,5
S	8.946	7.136	0,8	0,6	79,8
00					
Poljoprivredna gazdinstva (Ukupno)	4.595	5.386	0,4	0,5	117,2
Ukupno	1.060.116	1.110.309	100,0	100,0	104,7

Ostvarene investicije po tehničkoj strukturi

Podaci o ostvarenim investicijama iskazuju se kao ukupno ostvarene investicije i ostvarene investicije u nova stalna sredstva.

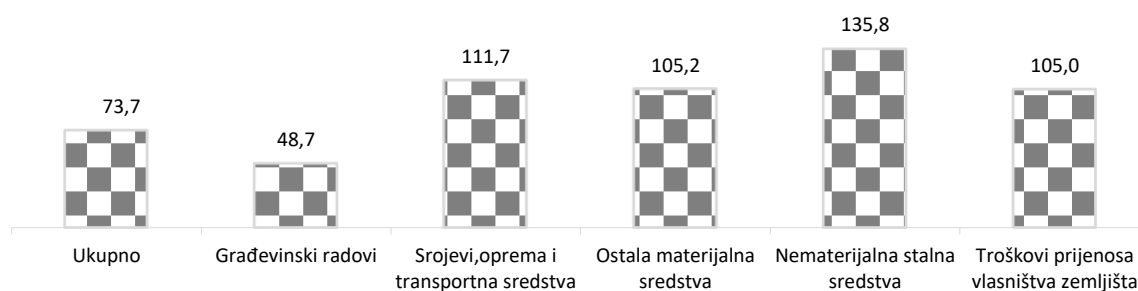
Ostvarene investicije u nova stalna sredstva u 2015. godini na području Kantona Sarajevo iznose 819,9 miliona KM, što je smanjenje za 26,3% u odnosu na 2014 godinu.

Tehnička struktura ostvarenih investicija ukazuje da je do povećanja došlo u svim kategorijama osim u kategorijama, građevinski radovi gdje je zabilježeno smanjenje od 51,3%.

Tabela 24. Ostvarene investicije u nova stalna sredstva po tehničkoj strukturi Kantona Sarajevo u 000 KM

Godina	Ukupno	Materijalna stalna sredstva			Nematerijalna stalna sredstva	Troškovi prijenosa vlasništva zemljišta
		Građevinski radovi	Srojevi, oprema i transportna sredstva	Ostala materijalna sredstva		
2015.	819.914	334.142	427.395	3.223	54.046	1.107
2014.	1.111.941	685.501	382.526	3.064	39.796	1.054
Index 15/14	73,7	48,7	111,7	105,2	135,8	105,0

Indeksi ostvarenih investicija u Kantonu Sarajevo 2015/2014. po tehničkoj strukturi

Graf 14.

U 2015. godini ostvarene investicije u građevinske radove učestvuju sa 40,8% u ukupno ostvarenim investicijama na području Kantona Sarajevo. Učešće ostvarenih investicija u opremu je 52,1% u ukupnim investicijama.

Tabela 25. Struktura ostvarenih investicija po tehničkoj strukturi (%)

Ostvarene investicije	2014	2015
Ukupno	100,0	100,0
Građevinski radovi	61,6	40,8
Srojevi, oprema i transportna sredstva	34,4	52,1
Ostala materijalna sredstva	0,3	0,4
Nematerijalna stalna sredstva	3,6	6,6
Troškovi prijenosa vlasništva zemljišta	0,1	0,1

Ostvarene investicije prema Klasifikaciji djelatnosti BiH 2010.

Sa stanovišta namjene ulaganja, na području Kantona Sarajevo, u 2015. godini 47,4% ukupno ostvarenih investicija uloženo je u slijedeća područja djelatnosti: trgovina na veliko i malo (13,9%), informacije i komunikacije (12,4%), zdravstvena i socijalna zaštita (11,8%), javna uprava i odbrana (9,22%).

Tabela 26. Struktura ostvarenih investicija Kantona Sarajevo 2014 i 2015. godini po djelatnostima

Područje djelatnosti	u 000 KM		u %		Indeks 2015/2014
	2014	2015	2014	2015	
Pravna lica/osobe (Ukupno)	814.528	1.107.346	99,3	99,6	135,9
A	2.664	2.148	0,3	0,2	80,6
B	344	114	0,0	0,0	33,1
C	54.737	64.163	6,7	5,8	117,2
D	25.360	33.780	3,1	3,0	133,2
E	32.033	9.914	3,9	0,9	30,9
F	48.666	329.431	5,9	29,6	676,9
G	114.379	114.476	14,0	10,3	100,1
H	24.726	24.682	3,0	2,2	99,8
I	59.402	56.765	7,2	5,1	95,6
J	102.146	143.950	12,5	12,9	140,9
K	58.083	59.235	7,1	5,3	102,0
L	52.770	94.434	6,4	8,5	179,0
M	20.621	21.413	2,5	1,9	103,8
N	22.813	11.295	2,8	1,0	49,5
O	75.636	83.806	9,2	7,5	110,8
P	7.466	10.973	0,9	1,0	147,0
Q	97.112	33.716	11,8	3,0	34,7
R	8.349	6.611	1,0	0,6	79,2
S	7.220	6.439	0,9	0,6	89,2
00			0,0	0,0	
Poljoprivredna gazdinstva (Ukupno)	5.386	4.595	0,7	0,4	85,3
Ukupno	819.914	1.111.941	100,0	100,0	135,6

4.2 Registrovani poslovni subjekti

Na području Kantona Sarajevo djeluje 34.132 registrovanih poslovnih subjekata (pravna i fizička lica) što je više za 3,8% u odnosu na 2015. godinu kad je broj registrovanih poslovnih subjekata bio 32.878. Na području Federacije BiH broj poslovnih subjekata u 2016. godini također bilježi povećanje sa 131.291 u 2015. godini na 134.019 poslovnih subjekata u 2016. godini.

Tabela 27. Registrovani poslovni subjekti

Područje	Poslovni subjekti			Poslovni subjekti (%)			Indeks 2016/2015	Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016		2014	2015	2016
Kanton Sarajevo	32.272	32.878	34.132	25,0	25,0	25,5	103,8	77,8	79,0	81,8
Federacija BiH	129.315	131.291	134.019	100,0	100,0	100,0	103,6	58,4	59,4	60,7

4.3 Rezultati poslovanja poslovnih subjekata (preduzeća)

Bilansne obrasce o poslovanju u 2016. godini u Kantonu Sarajevo predalo je 7.007 poslovnih subjekata koji knjigovodstvo vode u skladu sa kontnim okvirom za privredna društva (preduzeća), što je za 3,6% više nego u 2015. godini.

U 2016. godini najviše poslovnih subjekata ima u oblasti trgovina na veliko i na malo (2.341), zatim u oblasti obrazovanja (1.115).

Najveće povećanje u odnosu na prethodnu godinu bilježe djelatnosti L (javna uprava i odbrana), N (zdravstvena i socijalna zaštita) i I (prijevoz, skladištenje i veze).

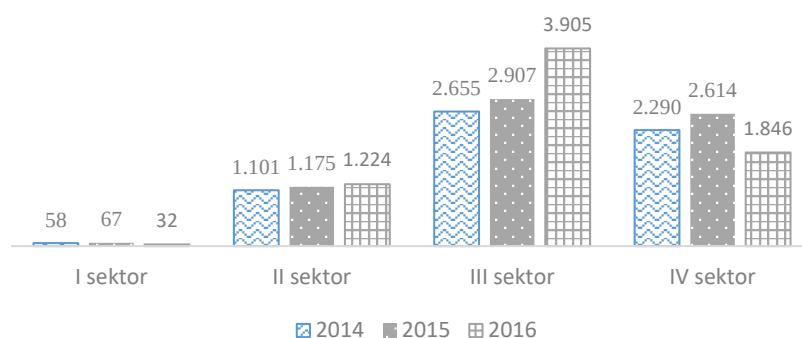
Tabela 28. Broj poslovnih subjekata u KS za 2014., 2015. i 2016. godinu

Djelatnost	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
A - Poljoprivreda, lov i šumarstvo	46	53	22	41,5
B - Ribarstvo	12	14	10	71,4
C - Rudarstvo	600	629	677	107,6
D - Prerađivačka industrija	42	48	48	100,0
E - Snabdijevanje el. en.gasom i vodom	33	34	33	97,1
F - Građevinarstvo	426	464	466	100,4
G - Trgovina	2.171	2.366	2.341	98,9
H - Ugostiteljstvo	255	274	280	102,2
I - Prijevoz, skladištenje i veze	229	267	288	107,9
J - Finansijsko posredovanje	405	433	446	103,0
K - Poslovanje nekretninama	64	71	67	94,4
L - Javna uprava i odbrana	243	374	483	129,1
M - Obrazovanje	991	1.073	1.115	103,9
N - Zdravstvena i socijalna zaštita	290	338	388	114,8
O - Ostale javne, društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	297	325	343	105,5
Ukupno	6.104	6.763	7.007	103,6

Tabela 29. Broj poslovnih subjekata po sektorima za 2014., 2015. i 2016. godinu

Sektor	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
I sektor	58	67	32	47,8
II sektor	1.101	1.175	1.224	104,2
III sektor	2.655	2.907	3.905	134,3
IV sektor	2.290	2.614	1.846	70,6
Ukupno	6.104	6.763	7.007	103,6

Broj poslovnih subjekata po sektorima za 2014., 2015. i 2016. godinu

Graf 15.

U 2016. godini najveći broj poslovnih subjekata registriran je u tercijarnom sektoru uslužnih djelatnosti (3.905), i u odnosu na prošlu godinu bilježi povećanje za 34,3%. Dok najmanji broj poslovnih subjekata bilježi primarni sektor (djelatnosti A i B) i u odnosu na prethodnu godinu broj poslovnih subjekata se smanjio za 52,2%.

Ostvareni je prihod u fiskalnoj 2016. godini u iznosu od preko 16,4 milijardi KM i neznatno je smanjen u odnosu na prethodnu godinu.

Rashod je ostvaren u iznosu od oko 15,7 milijardu KM i umanjen je za 2,3% u odnosu na 2015. godinu. Dobit je ostvarena u iznosu od 961 miliona KM i povećana je za 15,4% u odnosu na prethodnu godinu, također i gubitak bilježi povećanje u odnosu na 2015. godinu za 3,3%.

Prosječan broj zaposlenih na osnovu sati rada se povećao sa 103.435 na 105.288 lica, odnosno za 1,8%.

Tabela 30. Osnovni finansijski pokazatelji poslovanja poslovnih subjekata

Elementi	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
Broj privrednih društava	6.104	6.763	7.007	103,6
I sektor	58	67	32	47,8
II sektor	1.101	1.175	1.224	104,2
III sektor	2.655	2.907	3.905	134,3
IV sektor	2.290	2.614	1.846	70,6
Ukupan prihod (mil. KM)	16.520	16.519	16.350	99,0
Ukupno rashodi (mil. KM)	16.646	16.086	15.719	97,7
Neto dobit za period (mil. KM)	667	833	961	115,4
Gubitak za period (mil. KM)	861	491	507	103,3
Gubitak iznad visine kapitala (mil. KM)	1.218	1.050	2.083	198,4
Prosječan br. zaposlenih na osnovu sati rada	98.877	103.435	105.288	101,8

Ukupna sredstva (aktiva) poslovnih subjekata Kantona Sarajevo na dan 31.12.2016. godine iznosila su preko 31 milijarde KM. Ostatak aktive čine sredstva ostvarenog gubitka na supstanci (gubitak iznad visine kapitala).

Ukupni izvori sredstava (pasiva) poslovnih subjekata Kantona Sarajevo iznosili su preko 31 milijardu KM. Učešće kapitala u pasivi iznosi 48,9%.

Tabela 31. Sredstva i izvori sredstava KS i privrede

Elementi	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
AKTIVA (mil. KM)	27.375,3	27.823,6	31.976,7	114,9
Poslovna sredstva (mil. KM)	26.153	26.769	27.832	104,0
Gubitak iznad visine kapitala (mil. KM)	1.218	1.050	2.083	198,4
PASIVA (mil. KM)	27.375	27.824	31.977	114,9
Kapital (mil. KM)	14.935	15.133	15.632	103,3

Efikasnost poslovanja

Ekonomičnost ukupnog poslovanja privrede Kantona Sarajevo u 2016. godini ostvarena je sa koeficijentom 1,0401, što je u odnosu na prethodnu 2015. godinu veće za 1,3%. Sveukupna rentabilnost privrede Kantona Sarajevo u 2016. godini je bila veća za 14,6% u odnosu na godinu ranije. To znači da se u 2016. godini povećala efikasnost korištenja sredstava, odnosno ostvareno je više dobiti na istu količinu angažovanih sredstava kao i u 2015. godini. Angažovanost stalnih sredstava za potrebe poslovanja u 2016. godini bilježi smanjenje za 7,7% u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 32. Pokazatelji poslovanja privrede KS

Elementi	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
Pokazatelji ekonomičnosti				
Koef. ekonomičnosti ukupnog poslovanja (prihodi/rashodi)	0,9924	1,0269	1,0401	101,3
Pokazatelji rentabilnosti				
Odnos neto dobiti i stalnih sredstava	3,61	4,45	5,10	114,6
Pokazatelji finansijske stabilnosti i likvidnosti				
Učešće stalnih sredstava u poslovnim sredstvima	70,7	69,9	64,5	92,3

4.3.1 Analiza po djelatnostima

4.3.1.1 Industrija

Prema podacima Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo i Federalnog zavoda za statistiku, u protekloj 2016. godini industrija Kantona Sarajevo ostvarila je manji obim proizvodnje u odnosu na godinu ranije za 2,5%.

U okviru glavnih industrijskih grupacija u Kantonu Sarajevo u 2016. godini, u odnosu na 2015. godinu, rast proizvodnje zabilježen je u energetskej industriji (0,9), proizvodnji kapitalnih proizvoda (2,4%), te u proizvodnji trajnih proizvoda za široku potrošnju (12,2%). S druge strane u intermedijarnih proizvoda zabilježen je pad obima proizvodnje od 4,7%, dok je u proizvodnji netrajnih proizvoda za široku potrošnju registrovan pad obima proizvodnje od 5,2%.

Tabela 33. Indeksi glavnih industrijskih grupacija u KS i FBiH, 2016/2015.

Industrijske grupacije	Kanton Sarajevo	Federacija BiH
Intermedijarni proizvodi	95,3	102,3
Energija	100,9	102,3
Kapitalni proizvodi	102,4	103,4
Trajni proizvodi za široku potrošnju	112,2	117,1
Netrajni proizvodi za široku potrošnju	94,8	101,7

Posmatrajući indekse industrijske proizvodnje prema područjima i oblastima klasifikacione djelatnosti (KD) u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu, u Kantonu Sarajevo, došlo je do pada proizvodnje u oblasti vađenja ruda i kamena za 76,9%, a na nivou Federacije BiH došlo je do rasta od 5,7%.

Tabela 34. Indeksi industrijske proizvodnje prema područjima i odjeljcima KD-a u KS i FBiH, 2016/2015.

Područja KD 2010	Kanton Sarajevo	Federacija BiH
Vađenje ruda i kamena	23,1	105,7
Prerađivačka industrija	96,8	102,8
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom i plinom	100,9	100,4

U Kantonu Sarajevo je proizvodnja prerađivačke industrije bila je veća za 2,8% u odnosu na proizvodnju iz 2015. godine. Kada je u pitanju proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom i plinom, u Kantonu Sarajevo je došlo do rasta obima proizvodnje za 0,9%.

4.3.1.2 Turizam i ugostiteljstvo

Turizam je veoma značajan faktor razvoja ukupne svjetske ekonomije. Ova djelatnost učestvuje sa 3,8% u svjetskom BDP, turizam je sektor koji zapošljava najveći broj ljudi na svijetu (8,3% zaposlenih u svijetu), učestvuje sa 12% u svjetskom izvozu robe i usluga i apsorbira 9,4% ukupnih investicija u svijetu.

Kanton Sarajevo ima značajne resurse i aspiracije u turizmu, koji sve više postaje respektabilna privredna grana. Sarajevski kanton predstavlja veoma zanimljivu turističku top destinaciju, kao rezultat geografskog položaja, izuzetnih prirodnih ljepota, kulturnih, historijskih i multietničkih vrijednosti i prirodnih klimatskih uvjeta.

Prema podacima Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo, u decembru 2016. godine, registrovano je ukupno 134 poslovnih jedinica (hoteli, moteli, domaćinstva, pansioni i ostala prenoćišta) sa smještajnim kapacitetima, što je više u odnosu na predhodnu godinu. Povećanje bilježe sve općine, osim općina Novi Grad, Ilidža i Hadžići gdje je broj poslovnih jedinica u 2016. u odnosu na 2015. godinu ostao nepromijenjen.

Tabela 35. Broj smještajnih kapaciteta

Područje	Godina						Indeks 2016/2015
	2014		2015		2016		
	broj	%	broj	%	broj	%	
Stari Grad	24	36,9	46	48,4	68	50,7	147,8
Centar	9	13,8	14	14,7	19	14,2	135,7
Novo Sarajevo	5	7,7	5	5,3	8	6,0	160,0
Novi Grad	8	12,3	9	9,5	9	6,7	100,0
Grad Sarajevo	46	70,8	74	77,9	104	77,6	140,5
Ilidža	16	24,6	14	14,7	22	16,4	157,1
Vogošća	1	1,5	3	3,2	4	3,0	133,3
Hadžići		0	1	1,1	1	0,7	100,0
Ilijaš							
Trnovo	2	3,1	3	3,2	3	2,2	100,0
Kanton Sarajevo	65	100	95	100	134	100,0	141,1

Smještajni kapaciteti raspolažu sa 5.032 soba, što je za 54,3% više nego predhodne godine. Povećanje u 2016. u odnosu na 2015. godinu imaju skoro sve općine na području Kantona Sarajevo, osim općina Trnovo i Hadžići gdje je broj soba u 2016. godini ostao nepromijenjen u odnosu na predhodnu godinu.

Tabela 36. Broj soba

Područje	Godina						Indeks 2016/2015
	2014		2015		2016		
	broj	%	broj	%	broj	%	
Stari Grad	647	19,5	865	26,5	1.124	22,3	129,9
Centar	428	12,9	351	10,8	843	16,8	240,2
Novo Sarajevo	430	13	414	12,7	457	9,1	110,4
Novi Grad	219	6,6	233	7,1	326	6,5	139,9
Grad Sarajevo	1.724	52	1.863	57,1	2.750	54,7	147,6
Ilidža	1.464	44,2	1.074	32,9	1.943	38,6	180,9
Vogošća	40	1,2	155	4,8	170	3,4	109,7
Hadžići		0	18	0,6	18	0,4	100,0
Ilijaš		0		0		0,0	
Trnovo	87	2,6	151	4,6	151	3,0	100,0
Kanton Sarajevo	3.315	100	3.261	100	5.032	100,0	154,3

U smještajnim kapacitetima ima 10.661 ležaja, odnosno 67,8% više nego predhodne godine. Povećanje bilježe skoro sve općine na području Kantona Sarajevo, osim općine Hadžići gdje broj ležaja ostaje isti kao i predhodne godine.

Tabela 37 . Broj ležaja

Područje	Godina						Indeks 2016/2015
	2014		2015		2016		
	broj	%	broj	%	broj	%	
Stari Grad	1.138	20,1	1.805	28,4	2.479	23,3	137,3
Centar	792	14	623	9,8	1.495	14,0	240,0
Novo Sarajevo	784	13,9	747	11,8	795	7,5	106,4
Novi Grad	505	8,9	548	8,6	730	6,8	133,2
Grad Sarajevo	3.219	56,9	3.723	58,6	5.499	51,6	147,7
Ilidža	2.170	38,3	1.993	31,4	4.498	42,2	225,7
Vogošća	90	1,6	287	4,5	313	2,9	109,1
Hadžići		0	68	1,1	68	0,6	100,0
Ilijaš		0		0		0	
Trnovo	180	3,2	283	4,5	283	2,7	100,0
Kanton Sarajevo	5.659	100	6.354	100	10.661	100,0	167,8

U 2016. godini Kanton Sarajevo je posjetilo 407.567, odnosno 11,9% više turista u odnosu na 2015. godinu, pri čemu je rast stranih turista iznosio 42,9%, a domaćih turista 23%. Povećanje broja turista u 2016. u odnosu na predhodnu godinu bilježe skoro sve općine, osim općina Ilidža, Hadžići i Trnovo koje bilježe smanjenje.

Turisti u 2016. godini ostavili su 822.045 noćenja, odnosno 18,6% više noćenja u odnosu na 2015. godinu, pri čemu je rast noćenja stranih turista iznosio 54,4%, a domaćih turista 8,5%. Povećanje broja noćenja u 2016. u odnosu na predhodnu godinu bilježe skoro sve općine, osim općina Novo Sarajevo i Trnovo, koje bilježe smanjenje.

Tabela 38. Broj turista

Područje	Godina						Indeks 2016/2015
	2014		2015		2016		
	broj	%	broj	%	broj	%	
Stari Grad	65.387	22,4	90.503	24,9	103.996	25,5	114,9
Centar	21.333	7,3	42.536	11,7	65.142	16,0	153,1
Novo Sarajevo	37.756	12,9	41.211	11,3	42.261	10,4	102,5
Novi Grad	23.099	7,9	22.623	6,2	28.969	7,1	128,1
Grad Sarajevo	147.575	50,6	196.873	54,1	240.368	59,0	122,1
Ilidža	137.080	47	150.794	41,4	150.165	36,8	99,6
Vogošća	5.144	1,8	7.700	2,1	10.196	2,5	132,4
Hadžići			558	0,2	396	0,1	71,0
Ilijaš						0,0	
Trnovo	1.913	0,7	8.246	2,3	6.442	1,6	78,1
Kanton Sarajevo	291.712	100	364.171	100	407.567	100	111,9

Tabela 39. Broj noćenja

Područje	Godina						Indeks 2016/2015
	2014		2015		2016		
	broj	%	broj	%	broj	%	
Stari Grad	136.302	24,4	189.892	27,4	232.252	28,3	122,3
Centar	45.290	8,1	78.413	11,3	136.864	16,6	174,5
Novo Sarajevo	76.451	13,7	85.877	12,4	85.255	10,4	99,3
Novi Grad	33.799	6,1	32.627	4,7	43.349	5,3	132,9
Grad Sarajevo	291.842	52,2	386.809	55,8	497.720	60,5	128,7
Ilidža	245.173	43,9	267.142	38,6	285.675	34,8	106,9
Vogošća	15.563	2,8	20.121	2,9	22.616	2,8	112,4
Hadžići			1.557	0,2	1.875	0,2	120,4
Ilijaš						0,0	
Trnovo	5.986	1,1	17.328	2,5	14.159	1,7	81,7
Kanton Sarajevo	558.564	100	692.957	100	822.045	100	118,6

U Kantonu Sarajevo u 2016. godini iskorištenost kapaciteta iznosila je 21,1% i manja je od iskorištenosti u 2015. kada je iznosila 29,9%. Najveće povećanje iskorištenosti kapaciteta bilježe općina Vogošća (3,1%), dok sve ostale općine Kantona Sarajevo bilježe smanjenje.

U 2016. godini prosječna dužina boravaka turista u Kantonu Sarajevo je 2,0 dana i veća je u odnosu na predhodnu godinu kad je iznosila 1,9. Posmatrano po općinama u Novom Sarajevu i Vogošći je došlo do smanjenja u 2016. u odnosu na 2015. godinu, dok je u ostalim općinama došlo do povećanja u odnosu na predhodnu godinu.

Tabela 40. Iskorištenost kapaciteta

Općina	Godina			Indeks 2016/2015
	2014	2015	2016	
Stari Grad	32,8	28,8	25,7	89,1
Centar	15,7	34,5	25,1	72,7
Novo Sarajevo	26,7	31,5	29,4	93,3
Novi Grad	18,3	16,3	16,3	99,7
Grad Sarajevo	24,8	28,5	24,8	87,1
Ilidža	31,0	36,7	17,4	47,4
Vogošća	47,4	19,2	19,8	103,1
Hadžići			7,6	
Ilijaš				
Trnovo	9,1	16,8	13,7	81,7
Kanton Sarajevo	27,0	29,9	21,1	70,7

Tabela 41. Prosječna dužina boravka turista

Općina	Godina			Indeks 2016/2015
	2014	2015	2016	
Stari Grad	2,1	2,1	2,2	106,4
Centar	2,1	1,8	2,1	114,0
Novo Sarajevo	2,0	2,1	2,0	96,8
Novi Grad	1,5	1,4	1,5	103,8
Grad Sarajevo	2,0	2,0	2,1	105,4
Ilidža	1,8	1,8	1,9	107,4
Vogošća	3,0	2,6	2,2	84,9
Hadžići		2,8	4,7	169,7
Ilijaš				
Trnovo	3,1	2,1	2,2	104,6
Kanton Sarajevo	1,9	1,9	2,0	106,0

Najveći broj posjeta stranih turista u Kantonu Sarajevo ostvarili su turisti iz Hrvatske, Srbije, Slovenije itd.

4.3.1.3 IKT sektor

IKT sektor je najbrže rastući sektor u proteklih nekoliko godina. U posljednjih pet godina, u našoj zemlji otvoreno je 150 kompanija te preko 1.500 novootvorenih radnih mjesta u zadnje tri godine. IKT sektor u BiH zapošljava oko 20.000 ljudi i jedini je sektor gdje je potražnja za radnom snagom veća od trenutne ponude, što govori o ogromnom potencijalu zapošljavanja sa relativno malim ulaganjima. Prema analizi Agencije TEC, koja je u oba entiteta analizirala ukupno 423 kompanije iz oblasti računarskog programiranja, savjetovanje i djelatnosti u vezi s njima, ovaj sektor danas doprinosi sa oko 150 miliona KM ukupnom GDP-u. Analiza pokazuje da su, u periodu od 2010. do 2014. godine, operativni prihodi analiziranih kompanija porasli sa 166.920 KM na 328.226 KM, dakle gotovo dvostruko više. Neto dobit kompanija skoro se utrostručila – sa 15.005 na 43.655 KM, a većina te dobiti ostvarena je izvozom. Tako je 2011. godine izvoz analiziranih kompanija iznosio 31.480 KM, da bi se u 2014. godini povećao na 59.416 KM, što znači da se u periodu od 3 godine izvoz analiziranih kompanija povećao za skoro 90%. Ova analiza pokazuje da je ovo jedna od nedovoljno iskorištenih oblasti privrede u koju svakako treba ulagati, omogućiti bolje uslove rada i proces adekvatnog obrazovanja

kadra, što bi ponukalo poduzetnike sa znanjem iz ove oblasti da osnivaju kompanije, a investitori da ulažu u ovu oblast.

U Bosni i Hercegovini, Zakon o elektronskim komunikacijama je većinom zasnovan na regulatornom okviru EU iz 1998. godine. Opšti sistem autorizacije tek treba da se uvede, čime bi se zamijenile pojedinačne dozvole za osiguranje elektronskih komunikacija. Sigurnost IKT sektora u BiH i njegova učinkovitost uveliko zavise od institucionalnog okvira, koji ne osigurava odgovarajuću političku nezavisnost, kao ni finansijsku i operativnu nezavisnost regulatora. U Izvještaju Evropske komisije za napredak BiH navodi se kako Regulatorna agencija za komunikacije BiH (RAK) nastavlja sa sprovođenjem mjera za zaštitu konkurentnosti, kao i sa realizacijom zadnje faze rebalansa maloprodajnih tarifa za fiksnu telefoniju. Problemi se javljaju kod efikasne regulacije tržišta, odnosno pristupa novih učesnika tržištu, jer tri postojeća operatera, koji podliježu regulatornim obavezama, i dalje na svojim geografskim teritorijama imaju de facto monopol u fiksnoj telefoniji, a konkurencija se javlja na fiksnom širokopojasnom tržištu. Ukupna fiksna stopa širokopojasnih priključaka je skromno narasla na 11,9 %.

U julu 2016. godine, nakon Sporazuma sa Makedonijom, Crnom Gorom i Srbijom, cijene roaminga usluga u mobilnoj telefoniji su snižene. Dalji koraci za uviženje Jedininstvenog evropskog broja za hitne slučajeve (112) još nisu preduzeti. Također, Zakon o elektronskom poslovanju i Zakon o elektronskom potpisu na državnom nivou se još ne sprovode, jer ne postoji nadzorno tijelo za akreditaciju. Stopa naplate RTV takse kontinuirano opada, što negativno utiče na finansijsku stabilnost i održivost cijelog sistema javnog emitovanja. Vlasti još nisu usaglasile novi model naplate RTV takse, iako je postojeći model istekao 26. aprila 2015. godine.

4.3.1.4 Prijevoz

Prema statističkim podacima u toku 2016. godine, na poručju Kantona Sarajevo prevezeno je ukupno 49 hiljade tona robe, što je u odnosu na količinu prevezene robe iz 2015. godine više za 52,4%.

Tabela 42. Prijevoz putnika i roba

Vrsta prijevoza	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
CESTOVNI PRIJEVOZ ROBE				
Prijeđeni kilometri vozila (000 KM)	4.466	5.103	5.784	113,3
Prevezeno tona robe (000 KM)	31	32	34	106,3
Tonski kilometri (000 KM)	28.062	32.548	49.590	152,4
CESTOVNI PRIJEVOZ PUTNIKA				
Prijeđeni kilometri vozila (000 KM)	12.248	12.297	12.259	99,7
Prevezeni putnici (000 KM)	2.555	2.545	2.551	100,2
Putnički kilometri (000 KM)	271.979	277.669	277.290	99,9
GRADSKO-PRIGRADSKI PRIJEVOZ				
Prijeđeni kilometri ukupno (000 KM)	12.061	11.949	11.928	99,8
Tramvaji	2.318	2.291	2.148	93,8
Autobusi	8.247	8.155	8.132	99,7
Trolejbusi	1.496	1.503	1.628	108,3
Prevezeni putnici (000 KM)	96.465	95.876	95.487	99,6
Tramvaji	42.857	42.844	42.396	99,0
Autobusi	37.146	36.563	36.797	100,6
Trolejbusi	16.462	16.469	16.294	98,9

Gradsko - prigradskim prevozom, na području sarajevskog kantona u 2016. godini, prevezeno je oko 95,4 miliona putnika, što je za 0,4% manje u odnosu na broj prevezenih putnika iz 2015. godine. Strukturalno, najveći broj putnika koristio je tramvaj kao sredstvo javnog prevoza (44,3%), ali je broj prevezenih putnika tramvajem u 2016. godini bio manji za 1,0% u odnosu na 2015. godinu. Na drugom mjestu najčešće korištenih sredstava javnog prevoza jesu autobusi sa 38,5% učešća u ukupnom broju prevezenih putnika. Broj putnika prevezenih autobusima u gradsko-prigradskom prevozu u 2016. godini bio je za 0,6% veći u odnosu na godinu ranije. Trolejbusima je prevezeno 17,0% od ukupnog broja putnika, što je manje za 1,1% u odnosu na 2015. godinu.

Što se tiče broja registrovanih vozila u 2016. godini, u Kantonu Sarajevo, zabilježeno je ukupno 140.204 registrovanih vozila. U odnosu na 2015. godinu, u Kantonu Sarajevo registrovano je 4,3% više vozila i to najviše putničkih (90,2%). Povećan je broj registrovanih putničkih vozila (0,2%) i broj teretnih vozila (4,1%). Broj registrovanih autobusa se povećao za 5,8%, a motocikala za 8,4%. Povećan je i broj registrovanih kombinovanih vozila za 30,8%, te ostalih vozila za 11,5% u odnosu na 2015. godinu.

4.4 Komunalna privreda

4.4.1 Poslovanje kantonalnih javnih komunalnih preduzeća i javnih komunalnih preduzeća

Zbog značaja i nagomilanih problema komunalne privrede u Kantonu, posebno su dati osnovni elementi poslovanja kantonalnih javnih komunalnih preduzeća i javnih komunalnih preduzeća (KJKP i JKP) u 2014., 2015. i 2016. godini. Kantonalna javna komunalna preduzeća u KS su: Vodovod i kanalizacija, Sarajevogas, Toplane, Rad, Park, Pokop, Tržnice i pijace i Gras, a javna komunalna preduzeća su: Vodostan Ilijaš, Komunalac Hadžići i JKP Trnovo, Trnovo.

Kantonalna javna komunalna preduzeća i komunalna javna preduzeća (KJKP i JKP) kontinuirano posluju u otežanim (teškim) uslovima poslovanja i taj trend se nastavlja iz godine u godinu. U svim izvještajima o poslovanju, preduzeća ističu neekonomske cijene usluga, visoke cijene ulaznih osnovnih materijala, otežanu naplatu, velika potraživanja, općenito slabu likvidnost i druge probleme koji se ponavljaju, a što utiče i na rezultat poslovanja. Pored svih ovih uzroka i dugogodišnjih neriješenih problema sva KJKP-a i JKP-a svoju osnovnu funkciju realizuju.

U narednoj tabeli dati su ukupni osnovni pokazatelji poslovanja KJKP i JKP od 2014. godine do 2016. godine.

Tabela 43. Osnovni pokazatelji poslovanja JKP-a u Kantonu Sarajevo

Elementi	2014	2015	2016	Indeks 2015/2016
Ukupni prihodi u KM	293.145.694	313.239.107	299.081.677	95,5
Ukupni rashodi u KM	361.594.102	375.728.730	339.673.651	90,4
Dobit u poslovanju u KM	220.722	483.249	3.582.368	741,3
Neto dobit u KM	194.815	438.048	3.201.769	730,9
Gubitak u KM	68.669.130	62.972.872	44.174.342	70,1
Poslovna sredstva u KM	1.501.327.833	1.609.378.895	1.642.963.286	102,1
Kapital u KM	918.930.166	921.811.867	909.213.839	98,6
Prosječan broj zaposlenih na temelju sati rada	5.173	4.998	4.904	98,1
Sredstva iz Budžeta KS	37.534.146	44.794.410	44.830.297	100,1

Komunalna preduzeća u KS u 2016. godini ostvarila su ukupan prihod od 299.081.677 KM koji je manji za 4,5% u odnosu na 2015. godinu. U istom periodu, ostvareni ukupni rashodi u 2016. godini iznose 339.673.651 KM i manji su za 9,6% u odnosu na 2015. godinu.

Dobit u poslovanju (dobit prije oporezivanja) ostvarilo je sedam kantonalnih javnih komunalnih preduzeća i dva preduzeća (JKP-a): Toplane, Tržnice i pijace, Rad, Pokop, Sarajevogas, JKP Vodostan Ilijaš i JKP Trnovo u iznosu 3.582.368 KM, i veća je za oko 7,4 puta u odnosu na ostvarenu dobit u 2015. godini. Neto dobit ostvarena je u ukupnom iznosu od 3.201.769.

Gubitak na kraju 2016. godine iznosi 44.174.342 KM i manji je u odnosu na 2015. godinu za 29,9 %. Gubitak prema Bilansu uspjeha ostvarila su KJKP-a: Vodovod i kanalizacija, Park i JKP Komunalac Hadžići i GRAS.

Cijene komunalnih usluga bile su predmet brojnih analiza i u svim izvještajima preduzeća ističu da posluju po cijenama koje nisu dovoljne da pokriju troškove poslovanja i da se ne primjenjuje član 23. Zakona o komunalnim djelatnostima KS.

U toku 2016. godine u svim komunalnim preduzećima bilo je ukupno 4.904 zaposlenih na temelju sati rada. U odnosu na prethodnu godinu zaposlenost je manja za 1,9%.

Ukupna poslovna sredstva (aktiva) javnih komunalnih preduzeća na dan 31.12.2016. godine iznose 1.642.963.286, što je za 2,1% više u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 44. Indeksi 2016/2015. osnovnih pokazatelja poslovanja po KJKP i JKP u KS

R. br	KJKP i JKP	Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit u poslovanju	Neto dobit	Gubitak	Poslovna sredstva	Kapital	Prosječan broj zaposlenih na temelju sati rada	Prosječna mjesečna neto plaća
1.	Vodovod i kanalizacija	102,6	103,8			107,4	100,4	97,9	99,8	102,9
2.	Sarajevogas	82,8	79,7				100,8	103,8	99,3	98,2
3.	Toplane	99,9	82,6				103,7		100,3	100,2
4.	Rad	100,0	99,7	233	233		100,7	100,3	98,5	100,6
5.	Park	99,5	97,4			74,7	96,2	98,0	95,8	100,6
6.	Pokop	96,3	94,3	836,7	1300,4		95,3	104,9	96,3	101,4
7.	Tržnice i pijace	111,2	94,3	450,2	456,9		102,3	103,8	106,1	93,0
8.	Vodostan	118,8	101,9				120	110,3	102,7	100,3
9.	Komunalac	124,2	126,3				101,5	99,7	114,3	110,5
10.	Trnovo	390,9	461,8	125,9	116,6		179,3	208,2	111,1	97,5
11.	Gras	98,3	90,7			82,3	108,3		95,5	101,4
	Ukupno	95,5	90,4	741,3	730,9	56,4	100,8	98,6	99,3	100,9

Dinamičke promjene osnovnih pokazatelja poslovanje svih preduzeća date su preko indeksa 2016/2015. godine.

U periodu 2015.-2016. godine ukupni prihodi su veći kod pet KJKP-a i JKP-a: Vodovod i kanalizacija, Tržnice i pijace, Vodostan, Komunalac i Trnovo, a značajno su smanjeni prihodi u ostalim preduzećima: Sarajevogas, Toplane, Park, Pokop i Gras, dok ukupni prihodi kod Rada ostaju nepromijenjeni u odnosu na prethodnu godinu.

Rast rashoda u ostvaren je u Vodovod i kanalizacija, Vodostan, Komunalac i Trnovo.

Dobit u poslovanju (dobit prije oporezivanja) ostvarila su četiri kantonalna javna komunalna preduzeća Tržnice i pijace, Rad, Trnovo i Pokop. Gubitak u poslovanju je dugogodišnja karakteristika većine preduzeća u prethodnom periodu, dok je u 2016. godini prema bilansu uspjeha gubitak su ostvarila KJKP-a: Vodovod i kanalizacija, Park i Gras.

Prosječna mjesečna plaća u 2016. godini u KJKP-a i JKP-a je povećana u odnosu na 2015. godinu, osim JKP-u Trnovu, Sarajevogasu i Tržnice i pijace.

Kanton Sarajevo sufinansira komunalna preduzeća, u 2016. godini izdvojeno je iz Budžeta KS 44.830.297 KM za sva preduzeća, što je u odnosu na izdvajanja u 2015. više za neznatnih 0,1%.

Tabela 45. Odnos sredstava Budžeta KS i ukupnih prihoda JKP-a

Redni broj	JKP	Učešće Budžeta KS u ukupnim prihodima JKP-a (%)		
		2014	2015	2016
1.	Vodovod i kanalizacija	1,2	1,2	4,8
2.	Sarajevogas	0	5,7	2,6
3.	Toplane	1,6	3,1	7,1
4.	Rad	20,8	20,8	20,2
5.	Park	77,4	72,8	73,1
6.	Pokop	46,2	46,5	61,4
7.	Tržnice i pijace	0	0	4,6
8.	Vodostan	28,3	21,2	17,8
9.	Komunalac	14,5	8,7	7,9
10.	Trnovo	20,2	10,1	6,6
11.	Gras	43,8	44,8	41,3
Ukupno		12,8	14,3	11,3

Sredstva budžeta u prihodima preduzeća, dominantna su kod GRAS-a, Parka i Pokopa.

5. Društveni razvoj

5.1 Obrazovanje

Predškolsko obrazovanje

U Kantonu Sarajevo u 2016. godini, bilo je 52 predškolske ustanove, predškolskim obrazovanjem je obuhvaćeno 4.206 djece Kantona Sarajevo.

U odnosu na 2014. godinu u Kantonu Sarajevo 2016. može se uočiti povećanje broja predškolskih ustanova za 2,0% i povećanje broja djece obuhvaćene predškolskim obrazovanjem za 9,1%.

Tabela 46. Uporedni pokazatelji predškolskog obrazovanja

Područje	Ustanove				Broj djece			
	2014	2015	2016	Indeks 2016/2014	2014	2015	2016	Indeks 2016/2014
Kanton Sarajevo	45	51	52	102,0	4.003	3.856	4.206	109,1
FBiH	173	190	197	103,7	12.737	13.268	14.405	108,6
KS u FBiH (%)	26,0	26,8	26,4	98,3	31,4	29,1	29,2	100,5

Osnovno obrazovanje

Na početku 2016/2017. školske godine, na području Kantona Sarajevo djeluje 90 škola redovnog devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja sa 1.587 odjeljenja, koje pohađa 36.490 učenika i u kojima nastavu obavlja 2.551 nastavnika.

Tabela 47. Uporedni pokazatelji osnovnog obrazovanja (škole i odjeljenja)

Područje	škole				odjeljenja			
	školska			Indeks	školska			Indeks
	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>		<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	
	2015	2016	2017	2016	2015	2016	2017	2016
Kanton Sarajevo	96	96	98	102,1	1.690	1.658	1.634	98,6
redovno	88	88	90	102,3	1.642	1.610	1.587	98,6
specijalno	4	4	4	100,0	48	48	47	97,9
dopunsko	4	4	4	100,0				
FBiH	1.179	1.175	1.147	97,6	9.863	9.797	9.589	97,9
redovno	1.109	1.105	1.078	97,6	9.745	9.682	9.482	97,9
specijalno	28	27	27	100,0	118	115	107	93,0
dopunsko	42	43	42	97,7				
KS u FBiH (%)	8,1	8,2	8,5	103,5	17,1	16,9	17,0	100,7
redovno	7,9	8,0	8,3	104,8	16,8	16,6	16,7	100,7
specijalno	14,3	14,8	11,1	75,0	40,7	41,7	43,9	105,2
dopunsko	9,5	9,3	9,5	102,4				

Tabela 48. Uporedni pokazatelji osnovnog obrazovanja (učenici i nastavnici)

Područje	učenici				nastavnici			
	školska			Indeks	školska			Indeks
	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>		<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	
	2015	2016	2017	2016	2015	2016	2017	2016
Kanton Sarajevo	37.487	37.714	38.585	102,3	2.791	2.689	2.728	101,5
redovno	35.889	35.982	36.490	101,4	2.584	2.500	2.551	102,0
specijalno	244	244	738	302,5	90	75	64	85,3
dopunsko	1.354	1.488	1.357	91,2	117	114	113	99,1
FBiH	201.690	198.120	196.980	99,4	16.224	15.374	15.614	101,6
redovno	194.867	191.210	188.430	98,5	15.461	14.773	15.024	101,7
specijalno	524	524	2086	398,1	195	135	129	95,6
dopunsko	6.299	6.386	6.464	101,2	568	466	461	98,9
KS u FBiH (%)	18,6	19,0	19,6	102,9	17,2	17,5	17,5	99,9
redovno	18,4	18,8	19,4	102,9	16,7	16,9	17,0	100,3
specijalno	46,6	46,6	35,4	76,0	46,2	55,6	49,6	89,3
dopunsko	21,5	23,3	21,0	90,1	20,6	24,5	24,5	100,2

U osnovnom obrazovanju Kantona Sarajevo u školskoj 2016/2017. godini u odnosu na 2015/2016., smanjen je broj odjeljenja za 1,4% dok je broj učenika povećan za 2,3% nastavnika za 1,5%, a broj škola je povećan za 2,1%.

Na početku školske 2016/2017. godine, u školama osnovnog obrazovanja na području Kantona Sarajevo ima ukupno 2.942 računara, od kojih 1.868 računara za učenike. Osnovne škole raspolažu sa 2.278 računara sa pristupom internetu, od kojih 1.416 za učenike.

Tabela 49. Opremljenost računarima u osnovnom obrazovanju

Vrsta	Broj		Broj računara		Broj računara za učenike	
	škola	učenika	ukupno	sa pristupom internetu	ukupno	sa pristupom internetu
KS ukupno	97	36.490	2.942	2.278	1.868	1.416
FBiH ukupno	1.148	196.980	10.965	7.340	7.626	4.687
KS u FBiH (%)	8,4	18,5	26,8	31,0	24,5	30,2

U školama osnovnog obrazovanja prosječan broj računara po školi je 19,1. Prosječan broj učenika po računaru je 19,5, dok broj učenika/pristup internetu iznosi 25,8.

Tabela 50. Osnovno obrazovanje, izvedeni pokazatelji (%)

Vrsta	Broj računara/ škole(učenici)		Broj učenika/ računaru		Broj učenika/ pristup internetu	
	KS	FBiH	KS	FBiH	KS	FBiH
Ukupno	19,1	6,6	19,5	25,8	25,8	42,0

Srednje obrazovanje

Srednje obrazovanje se odvija kroz redovno srednje obrazovanje, specijalno srednje obrazovanje i vjerske škole. Na početku 2016/2017. školske godine, u Kantonu Sarajevo radi 39 škola srednjeg obrazovanja, 35 za redovno, 3 za specijalno srednje obrazovanje i 1 vjerska škola.

Škole pohađa 15.285 učenika, 14.663 redovno, 131 specijalno srednje obrazovanje i 491 učenik vjerske škole. Nastavu obavlja 1.472 nastavnika, 1.393 u školama redovnog srednjeg obrazovanja, 49 u školama specijalnog srednjeg obrazovanja i 30 nastavnika u vjerskim školama.

U toku školske 2016/2017. godine broj škola srednjeg obrazovanja u Kantonu Sarajevo za odnosu na 2015/2016. godinu, je ostao isti. Ostali pokazatelji srednjoškolskog obrazovanja u 2016/2017. su smanjeni: broj odjeljenja za 8,8%, učenika za 5,3% i nastavnika 7,5% u odnosu na 2015/2016. godinu.

Tabela 51. Uporedni pokazatelji srednjeg obrazovanja (škole i odjeljenja)

Područje	škole				odjeljenja			
	školska			Indeks 2016 2015	školska			Indeks 2016 2015
	2014 2015	2015 2016	2016 2017		2014 2015	2015 2016	2016 2017	
Kanton Sarajevo	36	39	39	100,0	796	771	703	91,2
redovno	32	35	35	100,0	753	729	663	90,9
specijalno	3	3	3	100,0	27	26	24	92,3
Vjerske škole	1	1	1	100,0	16	16	16	100,0
FBiH	213	213	213	100,0	4.084	4.020	3.794	94,4
redovno	195	196	196	100,0	3.955	3.893	3.676	94,4
specijalno	12	11	11	100,0	53	52	50	96,2
Vjerske škole	6	6	6	100,0	76	75	68	90,7
KS u FBiH (%)	16,9	18,3	18,3	100,0	19,5	19,2	18,5	96,6

Tabela 52. Uporedni pokazatelji srednjeg obrazovanja (učenici i nastavnici)

Područje	učenici				nastavnici			
	školska			Indeks 2016 2015	školska			Indeks 2016 2015
	2014 2015	2015 2016	2016 2017		2014 2015	2015 2016	2016 2017	
Kanton Sarajevo	17.904	16.148	15.285	94,7	1.704	1.592	1.472	92,5
redovno	17.274	15.530	14.663	94,4	1.621	1.516	1.393	91,9
specijalno	152	153	131	85,6	53	48	49	102,1
Vjerske škole	478	465	491	105,6	30	28	30	107,1
FBiH	96.331	87.813	82.675	94,1	8.748	8.748	8.568	97,9
redovno	93.909	85.429	80.279	94,0	8.489	8.491	8.316	97,9
specijalno	289	280	257	91,8	78	75	78	104,0
Vjerske škole	2.133	2.104	2.139	101,7	181	182	174	95,6
KS u FBiH (%)	18,6	18,4	18,5	100,5	19,5	18,2	17,2	94,4

Na početku školske 2016/2017. godine u školama srednjeg obrazovanja (redovno, specijalno i vjersko) na području Kantona Sarajevo ima ukupno 2.451 računar, od kojih 2.615 računara za učenike. Srednje škole raspolažu sa 2.105 računara sa pristupom internetu, od kojih 1.349 za učenike.

Tabela 53. Opremljenost računarima u srednjem obrazovanju

Vrsta	Broj		Broj računara		Broj računara za učenike	
	škola	učenika	ukupno	sa pristupom internetu	ukupno	sa pristupom internetu
KS ukupno	39	15.285	2.451	2.105	1.615	1.349
Redovno	35	14.663	2.237	1.892	1.486	1.221
Specijalno	3	131	88	87	39	38
Vjerske škole	1	491	126	126	90	90
FBiH ukupno	213	82.675	8.915	7.120	6.447	5.005
Redovno	196	80.279	8.467	6.692	6.198	4.765
Specijalno	11	257	109	96	49	40
Vjerske škole	6	2.139	339	332	200	200
KS u FBiH (%)	18,3	18,5	27,5	29,6	25,1	27,0

U školama srednjeg obrazovanja prosječan broj računara po školi je 41,4. Prosječan broj učenika po računar je 9,5, dok broj učenika/pristup internetu iznosi 11,3.

Visoko obrazovanje

U Sarajevu u 2016/2017. školskoj godini djeluje 36 visokoškolskih ustanova, od toga na Univerzitetu u Sarajevu 28 visokoškolskih ustanova (25 fakulteta i 3 akademije), a 8 su privatne visokoškolske ustanove (1 fakultet i 7 internacionalnih studija).

U Sarajevu je u 2016/2017. upisano 32.214 studenata, od toga je na Univerzitetu u Sarajevu 29.087 studenata ili 90,2% (od kojih je 22.037 redovnih ili 75,7%), dok je na privatnim visokoškolskim ustanovama upisano 3.127 studenta ili 9,7% (od kojih je 3.023 redovnih ili 96,6%).

U školskoj 2016/2017. godini u Sarajevu broj studenata na visokoškolskim ustanovama je smanjen za 7,1% u odnosu na 2015/2016. godinu. Broj studenata na privatnim visokoškolskim ustanovama bilježi smanjenje za 10,6% u Kantonu Sarajevo.

Tabela 54. Broj visokoškolskih ustanova, studenata i nastavnika 2014/15, 2015/16 i 2016/17

Područje	Školska godina	Broj ustanova	Upisani studenti	Nastavnici
KS	2014/15	36	34.069	2.349
	2015/16	36	34.673	2.321
	2016/17	36	32.214	
	indeks	100,0	92,9	
FBiH	2014/15	119	71.873	6.531
	2015/16	119	72.112	6.400
	2016/17	123	69.345	7.027
	indeks	103,4	96,2	109,8
KS u FBiH (%)	2014/15	30,3	47,4	36,0
	2015/16	30,3	48,1	36,3
	2016/17	100,0	101,4	100,8

5.2 Socijalna zaštita

Socijalna zaštita je djelatnost usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti građana i njihovih porodica u stanju socijalne potrebe. Materijalna pomoć na osnovu zakona izdvaja se za socijalnu zaštitu, zaštitu civilnih žrtava rata i za zaštitu porodica sa djecom.

U toku 2016. godine registrirano je ukupno 37.624 korisnika prava za koje se izdvajaju finansijska sredstva po osnovu zakona, što predstavlja 9% stanovnika Kantona Sarajevo. U odnosu na 2015. godinu, smanjen je broj korisnika oblika materijalne pomoći zaštite po osnovu zakona za 5,6%.

Tabela 55. Pregled korisnika socijalne zaštite, civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom

Kategorije	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
Korisnici	45.290	39.843	37.624	94,4
Naknada u KM	5.199.909	4.858.508	4.861.970	100,1
Prosječno mjesečno po korisniku u KM	114,8	121,9	129,2	106,0

Najveći broj korisnika socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom je u općini Novi Grad, odnosno ukupno 10.261 korisnika materijalne pomoći zaštite po osnovu zakona što je u odnosu na 2015. godinu manje za 5,0%. Najveći broj korisnika po broju stanovnika je u općini Trnovo (25,2%), a najmanji u općini Centar (6,8%).

Tabela 56. Korisnici oblika materijalne pomoći zaštite po osnovu zakona

Općina	Broj korisnika				Godišnja sredstva				Broj korisnika/ broj stanovnika (%)			
	2014	2015	2016	Indeks 2016/ 2015	2014	2015	2016	Indeks 2016/ 2015	2014	2015	2016	Indeks 2016/ 2015
Stari Grad	3.915	3.398	3.272	96,3	5.131.176	4.992.660	5.055.864	101,3	10,7	9,3	9,0	96,7
Centar	4.647	4.000	3.795	94,9	7.230.936	6.582.648	6.877.980	104,5	8,5	7,3	7,0	95,6
Novo Sarajevo	5.451	4.686	4.401	93,9	8.627.988	7.787.964	7.867.392	101,0	8,4	7,2	6,8	94,6
Novi Grad	12.205	10.802	10.261	95,0	16.731.276	15.780.060	15.634.500	99,1	10,3	9,1	8,6	94,2
Ilidža	7.989	7.045	6.524	92,6	9.106.236	8.561.832	8.514.444	99,4	11,8	10,3	9,4	91,6
Hadžići	3.402	3.027	2.921	96,5	3.632.604	3.372.576	3.144.756	93,2	12,7	11,2	10,6	95,0
Vogošća	3.369	2.938	2.818	95,9	4.006.872	3.772.680	3.919.920	103,9	14	12,2	11,6	95,2
Ilijaš	3.750	3.458	3.182	92,0	3.503.412	3.426.156	3.371.328	98,4	19	17,2	15,7	91,2
Trnovo	419	335	312	93,1	408.456	350.376	331.236	94,5	30,7	26,5	25,2	95,1
Ukupno općine	45.147	39.689	37.486	94,4	58.378.956	54.626.952	54.717.420	100,2	10,7	9,3	9,0	96,5
Ostalo (lijebarske komisije)	143	154	137	89,0	4.019.952	3.675.144	3.626.220	98,7				
Ukupno Kanton	45.290	39.843	37.624	94,4	62.398.908	58.302.096	58.343.640	100,1	10,9	9,5	9,0	94,9

U svim izdvajanjima za korisnike socijalne zaštite najveći iznos je doznačen korisnicima u općini Novi Grad (26,8%), zatim općinama Ilidža (14,6%) i Novo Sarajevo (13,5%).

Mjesečni prosjek realiziranih sredstava po korisniku u 2016. godini je 129,2 KM, a više od prosjeka je realizirano prema korisnicima zaštite civilnih žrtava rata (249 KM), zatim prema korisnicima socijalne zaštite (106,2) i korisnicima zaštite porodice sa djecom (100,5 KM) što je manje od prosjeka. Godišnji prosjek realiziranih sredstava po korisniku u KS je 1.550,7 KM.

Korisnici i sredstva socijalne zaštite

Prema evidenciji Javne Ustanove Kantonalni centar za socijalni rad, u KS je u 2016. godini bilo 28.743 korisnika socijalne zaštite po kategorijama evidentiranim u nadležnim općinskim službama socijalne zaštite, što je više za 3,9% u odnosu na 2015. godinu.

Najveći broj korisnika je iz kategorije lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom i psihičkom razvoju. Ovih korisnika je 11.363 što čini 39,5% od ukupnog broja korisnika, ali u odnosu na 2015. godinu broj ovih korisnika se povećao za 26,3%. Evidentirano je 8.989 lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je usljed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik zaštite što čini 31,3% od ukupnog broja korisnika, kao i 2.104 korisnika iz kategorije stara lica bez porodičnog staranja, što iznosi 7,3% od ukupnog broja korisnika sa područja KS. U 2016. godini kategorija korisnika djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama u odnosu na 2015. godinu smanjeno je za 23,8%, te kategorija korisnika odgojno zapuštene djece u odnosu na prethodnu godinu bilježi smanjenje za 49%.

Tabela 57. Pregled kategorija korisnika socijalne zaštite KS u 2016.

Kategorije - Korisnici socijalne zaštite	Kanton Sarajevo			Indeks 2016/2015
	2014	2015	2016	
Djeca bez roditeljskog staranja	272	286	283	99,0
Lica sa invaliditetom i lica ometena u fiz.i psih. razvoju	8.897	8.998	11.363	126,3
Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama	1.494	1.770	1.349	76,2
Odgojno zanemarena djeca	493	547	325	59,4
Odgojno zapuštena djeca	407	480	245	51,0
Materijalno neobezbjedeana i za rad nesposobna lica	507	502	497	99,0
Stara lica bez porodičnog staranja	2.953	2.574	2.104	81,7
Lica sa društveno negativnim ponašanjem	126	104	553	531,7
Lica i porodice u stanju soc. potrebe kojima je usljed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik zaštite	10.388	9.034	8.989	99,5
Lica i porodice koja bi svoju socijalnu sigurnost trebali ostvariti od primanja u skladu sa članom 8. Kantonalnog zakona, a ta primanja nisu dovoljna za podmirenje njihovih osnovnih životnih potreba	1.491	1.523	1.271	83,5
Lica izložena zlostavljanju i nasilju u porodici	1.693	1.845	1.764	95,6
Ukupno	28.721	27.663	28.743	103,9

Najveći iznos sredstava je realiziran u okviru smještaja u ustanove socijalne zaštite (678.150 KM) što čini 48,7% ukupno realiziranih sredstava u okviru socijalne zaštite i ukupan broj izdvojenih sredstava za ovu kategoriju u odnosu na 2015. godinu je povećan za 12,3%.

Stavka sa značajnim učešćem je dodatak za njegu i pomoć od druge osobe i novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe za stara i nemoćna lica i čini 14,4% odnosno 200.006 KM od ukupno realiziranih sredstava.

Tabela 58. Korisnici i sredstva socijalne zaštite, materijalni oblici u 2016.

Materijalni oblici socijalne zaštite	Korisnici				Sredstva (KM)				Prosjeck po korisniku (KM)			
	2014	2015	2016	Indeks 2016/ 2015	2014	2015	2016	Indeks 2016/ 2015	2014	2015	2016	Indeks 2016/ 2015
Stalna novčana pomoć	515	505	496	98,2	93.229	91.263	90.974	99,7	181,0	181,0	183,4	101,3
Novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe	3.031	2.391	2.195	91,8	276.436	217.021	200.006	92,2	91,0	91,0	91,1	100,1
Jednokratna novčana pomoć	141	102	71	69,6	13.574	10.498	7.441	70,9	96,0	103,0	104,8	101,8
Izuzetna novčana pomoć	16	16	25	156,3	3.718	3.812	5.865	153,9	232,0	238,0	234,6	98,6
Osposobljavanje za život i rad	481	487	492	101,0	57.930	58.820	59.180	100,6	120,0	121,0	120,3	99,4
Smještaj u drugu porodicu	56	55	53	96,4	23.115	21.680	21.032	97,0	413,0	394,0	396,8	100,7
Smještaj u ustanove socijalne zaštite	832	864	1.006	116,4	579.555	603.985	678.150	112,3	697,0	699,0	674,1	96,4
Zdravstvena zaštita	1.960	1.912	1.880	98,3	39.124	37.426	37.638	100,6	20,0	20,0	20,0	100,1
Subvencioniranje troškova grijanja	717	635	561	88,3	50.238	44.965	39.674	88,2	70,0	71,0	70,7	99,6
Subvencioniranje troškova dženaza/sahrana/ukopa	8	4	5	125,0	7.654	6.484	7.103	109,5	957,0	1.621,0	1.420,6	87,6
Narodne kuhinje	5.079	4.411	4.016	91,0	157.330	117.855	113.347	96,2	31,0	27,0	28,2	104,5
Ostali korisnici	136	147	133	90,5	127.803	126.155	130.837	103,7	940,0	858,0	983,7	114,7
Ukupno	12.972	11.529	10.933	94,8	1.429.706	1.339.964	1.391.247	103,8	110,0	116,0	127,3	109,7

Izvor: Izvještaj o stanju u oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom u 2016. godini

Kada se posmatra prosjek po korisniku, u 2016. godini, realizirana sredstva po korisniku iznose za subvencioniranje troškova dženaza/sahrana/ukopa (1.420,6 KM) što je u odnosu na

prethodnu godinu smanjeno za 12,4%, smještaj u ustanove socijalne zaštite (674,1 KM) i smještaj u drugu porodicu (396,8 KM).

Korisnici i sredstva u kategoriji civilne žrtve rata

Na području Kantona Sarajevo u 2016. godini evidentirano je prosječno mjesečno 4.924 korisnika u kategoriji civilnih žrtava rata koji su ostvarili prava na materijalne pomoći. U odnosu na 2015. godinu broj ovih korisnika je smanjen za 2,8%. Najviše korisnika svoja prava ostvaruju u okviru porodične (1.756) i lične invalidnine (1.723).

Na ime materijalnih prava korisnicima je isplaćeno 1.226.089 KM što je za 2,1% manje nego u prethodnoj godini. Prosječno realizirana sredstva po korisniku su 249 KM, što je za 0,6% više nego u 2015. godini.

Korisnici i sredstva u kategoriji zaštite porodica sa djecom

U Kantonu Sarajevo u 2016. godini evidentirano je 21.767 korisnika u kategoriji zaštite porodica sa djecom koji ostvaruju prava na materijalnu pomoć, te je na ime tih prava isplaćeno 2.230.505 KM, što po korisniku iznosi 102,5 KM.

U odnosu na 2015. godinu broj ovih korisnika je smanjen za 6,4%, a ukupna realizirana sredstva za 1,6%. Iznos sredstava po korisniku je povećan za 5%.

5.2.1 Boračka zaštita

Pitanje reguliranja i osiguravanja prava branilaca–veterana rata, u svakoj državi ima poseban tretman u pogledu moralnog, materijalnog, socijalnog i drugih vrednovanja doprinosa pripadnika boračke populacije. Na ovakvim principima branioци i članovi porodica šehida i poginulih branilaca, kao posebno zaslužne populacije za odbranu i opstanak BiH, očekuju i traže da im se osigura tretman zaslužnih osoba i adekvatno vrednuje njihov doprinos.

Na temelju primjene Federalnih propisa i propisa Kantona Sarajevo ukupno je bilo 19.763 korisnika boračko invalidske zaštite, lične i porodične invalidnine. U odnosu na 2015. godinu, broj korisnika je smanjen za 1,5%.

Tabela 59. Pregled korisnika lične i porodične invalidnine, u KS

Godina	Lična invalidnina	Porodična invalidnina	Ukupno
2014	9.132	11.297	20.429
2015	8.982	11.089	20.071
2016	8.894	10.869	19.763
Index 2016/2015	99,0 KM	98,0	98,5

U strukturi korisnika, 10.869 (55%) su korisnici porodične invalidnine, 8.894 (45%) korisnika lične invalidnine.

Prema evidenciji Kantonalne službe za zapošljavanje krajem 2016. godine na području Kantona Sarajevo evidentirano je 9.812 demobilisana vojna obveznika. U odnosu na 2015. godinu, smanjen je broj ukupno registrovanih nezaposlenih, demobilisanih vojnih obveznika za 6%.

Tabela 60. Registrovana nezaposlenost-demobilisani vojni obveznici, u KS

Godina	Demobilisani	Članovi porodice poginulih	RVI	Ostali invalidi	Ukupno
2014	8.048	1.011	818	1.106	10.983
2015	7.574	952	787	1.126	10.439
2016	6.997	918	753	1.144	9.812
Indeks 2016/2015	92,4	96,4	95,7	101,6	94,0

Izvor: Federalni Zavod za zapošljavanje, socioekonomski pokazatelji

Među demobilisanim vojnim obveznicima najviše je demobilisanih boraca (71,3%), zatim ostali invalidi (11,7%), članovi porodice poginulih (9,4%) i RVI (7,7%).

Najveće učešće od 38,5% u skupini demobilisanih nezaposlenih su nestručna lica (NSS, PK, NK) lica kojih je 2.693. Nezaposleni sa visokom stručnom spremom učestvuju sa 2,4% u ukupnom broju nezaposlenih ove skupine.

5.2.2 Socijalno uključivanje

Nezaposleni

Broj nezaposlenih osoba u 2016. godini se smanjio u odnosu na 2015. godinu za 4,7%, dok je broj zaposlenih porastao za 3%. Stopa nezaposlenosti u odnosu na radnu snagu je visoka i ona u 2016. godini iznosi 34,6%.

Stvarana nezaposlenost se sigurno razlikuje od registrovane. Među nezaposlenim se vodi armija zaposlenih na neformalnom (sivom) tržištu, koji imaju neke prihode, ali bez penzionog i zdravstvenog osiguranja.

Tabela 61. Zaposleni i nezaposleni u KS, od 2014-2016., kraj godine

Godina	Zaposleni	Nezaposleni	Zaposleni/ nezaposleni	Stopa nezaposlenosti
2014	125.921	71.415	1,8	36,3
2015	126.777	72.545	1,7	36,2
2016	130.535	69.163	1,9	34,6
Indeks 2016/2015	103,0	95,3	111,0	95,6

Izvor: Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u FBiH, Statistički Bilten, Federalni Zavod za statistiku

Odnos broja zaposlenih prema nezaposlenima se povećao u odnosu na 2015. godinu (1,9).

U skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, novčanu naknadu je u 2016. godini koristilo 2.835 nezaposlenih lica, odnosno 5,1% od ukupno nezaposlenih lica u KS. Pravo na zdravstveno osiguranje koristilo je 52.865 lica (4,3% manje u odnosu na prethodnu godinu).

Tabela 62. Korisnici novčane naknade i zdravstvenog osiguranja u KS

Godine	Korisnici novčane naknade		Korisnici zdravstvenog osiguranja		Ukupno korisnici	
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
2014	2.533	1.036	53.302	30.377	55.835	31.413
2015	2.449	1.131	55.237	31.799	57.686	32.930
2016	2.835	1.220	52.865	30.620	55.700	31.840
Indeks 2016/2015	115,8	107,9	95,7	96,3	96,6	96,7

Evidentan je smanjenje broja korisnika zdravstvenog osiguranja po osnovu nezaposlenosti u KS, dok je rast broja korisnika novčane naknade po osnovu nezaposlenosti u 2016. godini 15,8% veći u odnosu na 2015. godinu.

Mladi

Prema Zakonu o mladima FBiH, mladi su osobe u životnoj dobi od navršениh 15 do navršениh 30 godina starosti.

U 2016. godini je bilo 18.528 nezaposlenih mladih sa učešćem od 26,8% u ukupnom broju nezaposlenih osoba.

Tabela 63. Nezaposlena lica od 15-30 godina starosti u KS, kraj godine

Godina	Nezaposleni		
	Ukupno 15-30 godina starosti	Ukupno nezaposleni	Učešće mladih u nezaposlenim (%)
2014	21.021	71.415	29,4
2015	21.148	71.746	29,5
2016	18.528	69.163	26,8
Indeks 2016/2015	87,6	96,4	90,8

Izvor: Statistički pregled decembar/prosinac 2016.godine; Javna Ustanova „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“

Ukupan broj nezaposlenih mladih u 2016. godini se smanjuje kao i broj ukupno nezaposlenih (2.583 manje u odnosu na 2015. godinu). To dovodi i do smanjenja učešća mladih u ukupno nezaposlenim sa 29,5% u 2015. na 26,8% u 2016. godini.

U ukupno nezaposlenim sa VSS, mladi imaju dominantno učešće koje se kreće od 48,7% u 2015. godini, dok je u 2016. broj nezaposlenih mladih sa VSS smanjen za 802.

Tabela 64. Broj nezaposlenih lica od 15-30 godina starosti po kvalifikaciji, u KS, kraj godine

Nezaposleni		VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV	Ukupno
2014	od 15-30 godina	4.207	48	9.194		20	5.581	23	1.939	21.012
	Ukupno	8.224	852	21.565	354	391	19.582	381	20.066	71.415
2015	od 15-30 godina	4.528	43	9.571		28	5.176	22	1.780	21.148
	Ukupno	9.306	825	22.582	349	367	19.297	366	19.453	72.545
2016	od 15-30 godina	3.726	15	8.838	2	22	4.240	27	1.658	18.528
	Ukupno	8.652	751	21.801	341	316	18.161	348	18.793	69.163

Izvor: Statistički pregled decembar/prosinac 2016.godine; Javna Ustanova „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“

Rodna ravnopravnost

U ukupnom broju zaposlenih lica u Kantonu Sarajevo, žene predstavljaju udio od 43,1%. Broj zaposlenih žena je porastao u posmatranom periodu za neznatnih 0,6%. S druge strane, smanjen je broj nezaposlenih žena, kao i udio nezaposlenih žena u ukupnom broju nezaposlenih lica u Kantonu Sarajevo.

Tabela 65. Zaposleni i nezaposleni u KS po polu, godišnji prosjek

Godine	Broj zaposlenih			Broj nezaposlenih			Stopa nezaposlenosti (%)		
	Ukupno	Žene	% žena	Ukupno	Žene	% žene	Ukupno	Muškaraca	Žena
2014	125.184	54.965	43,9	71.698	43.053	60,0	36,4	29	43,9
2015	126.609	55.325	43,7	71.746	43.175	60,2	36,2	28,6	43,8
2016	129.031	55.636	43,1	69.856	42.485	60,8	34,6	27,2	43,3
Indeks 2016/2015	101,9	100,6	98,7	97,4	98,4	101,0	95,6	95,0	98,9

Izvor: Zaposlenost, nezaposlenost i plaće 2016. godina; Federalni zavod za statistiku

Posmatrano prema spolu, u KS više je nezaposlenih žena nego muškaraca. Stopa nezaposlenosti ženske radne snage je veća od nezaposlenosti muškaraca za oko 15%.

Među nezaposlenim ženama, najviše je onih koje imaju između 30 i 34 godine (5.855). Ove žene čine 13,9% od ukupnog broja nezaposlenih žena u KS.

Prema stepenu stručnog obrazovanja, najviše je zaposlenih žena sa srednjom stručnom spremom 44,1%.

Žene su dominantnije među visoko obrazovanim zaposlenim, tako je preko 54 % žena u ukupno zaposlenim iste kvalifikacije.

5.3 Zdravstvo

Vitalne karakteristike stanovništva Kantona Sarajevo

Prema biološkom tipu stanovništvo Kantona Sarajevo se transformiše u stacionarni stanovništva, jer se povećava učešće mladih, a smanjuje učešće starije dobi u ukupnom stanovištvu.

U 2016. godini stopa nataliteta je bila 11,4 promila i veća je za 2,7% u odnosu na prethodnu godinu, dok je stopa mortaliteta iznosila 10,3 promila i smanjila se za 3,7%, to rezultira prirodnim priraštajem 1,1 koji je veći u odnosu na prethodnu godinu. 1

Tabela 66. Prirodno kretanje stanovništva u KS period 2014-2016 (‰)

Godina	Natalitet	Mortalitet	Dojenačka smrtnost	Prirodni priraštaj
2014	11,0	10,2	6,35	0,8
2015	11,1	10,7	6,98	0,4
2016	11,4	10,3	5,78	1,1
Indeks 2016/2015	102,7	96,3	82,8	275,0

¹ Podaci o vitalnoj statistici računati su na temelju broja stanovnika iz Popisa 2013. godine, pa se mogu razlikovati od podataka u drugim publikacijama.

Vrijednost stope dojenačke smrtnosti je 5,78‰ u 2016. godini i nalazi se u kategoriji vrlo niskog dojenačkog mortaliteta.

Morbiditet (opći)

Ukupan broj oboljenja u Kantonu Sarajevo u 2016. godini je iznosio 557.933 što je povećanje broja oboljelih za 37.737 u odnosu na 2015.godinu.

Vodeća oboljenja kod stanovništva Kantona Sarajevo registrovana u 2016. godini su skoro identična oboljenjima registrovanim u posljednjim godinama posmatranja i ne pokazuju značajnija odstupanja u pogledu indeksa, strukture i stope obolijevanja, ali je registrovana promjena u redoslijedu pet vodećih oboljenja.²

Ukupan broj mentalno oboljelih u Kantonu Sarajevo u 2016. godini je 14.872 ili (2,67%) od ukupnog broja registrovanih oboljenja-stanja. Tokom 2016. godine prijavljeno je 7.086 slučajeva obolijevanja od 33 zarazne bolesti, koje podliježu obaveznom prijavljivanju

Zdravstvena zaštita

Na području Kantona Sarajevo zdravstvena djelatnost je organizovana i provodi se na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite.

Primarna zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo

Djelatnost primarne zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo je organizovana kroz rad: Javna Ustanova Dom zdravlja Kantona Sarajevo sa 9 organizacionih jedinica na području devet općina Kantona Sarajevo, JU "Apoteke Sarajevo" sa poslovnim jedinicama, ograncima, apotekama i jednim depoom, 9 Zavoda za zdravstvenu zaštitu, Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, sa 9 epidemioloških službi, privatni sektor kroz rad ambulant i opće prakse, apoteka i stomatoloških ordinacija.

Opšta/porodična/obiteljska medicina je osnovna disciplina u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i kamen temeljac mnogih zdravstvenih sistema u Evropi. Porodičnu medicinu u 2016. godini je pružalo ukupno 198 radnih timova na 79 punktova, te na jedan radni tim u prosjeku dolazi 1.725 stanovnika starosti 15 i više godina, što je izvješno poboljšanje u odnosu na situaciju u 2015. godini (195 timova porodične medicine, na jedan tim u prosjeku dolazilo 1.770 stanovnika starijih od 15 godina).

Sekundarna zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo

Djelatnost specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite još uvijek je organizovana kao bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom sektoru i kao vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom i privatnom sektoru.

Tercijarna zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo

² Vodeća hronična oboljenja stanovnika KS registrovana u 2016. godini su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (učešće 25,0% u ukupnoj strukturi svih registrovanih oboljenja), hipertenzivna oboljenja (učešće 11,44%), akutni bronhitis (učešće 3,9%), dijabetes mellitus (učešće 3,32 %) i cistis /učešće 3,2%).

Djelatnost bolničke zdravstvene zaštite pružaju 4 javne zdravstvene ustanove: Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, JU Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo, JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo i JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo.

Kapaciteti bolničke zdravstvene zaštite daju se u narednoj tabeli.

Tabela 67. Posteljni kapaciteti u bolničkim zdravstvenim ustanovama u Kantonu Sarajevu

Indikatori resursa bolničke zdravstvene zaštite	Broj postelja			Indeks 2016/2015	Broj postelja/100.000 stanovnika			Indeks 2016/2015
	2014	2015	2016		2014	2015	2016	
Opća bolnica "Prim. dr. Abdulah Nakaš"	310	310	310	100	74,75	74,44	74,3	99,7
KCUS	1.904	1.825	1.730	94,8	459,1	438,25	414,4	94,6
Psihijatrijska bolnica	70	70	70	100	16,88	16,81	16,8	99,8
Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije	10	10	15	150	2,24	2,4	3,6	149,6
UKUPNO	2.294	2.215	2.125	95,9	553,14	531,9	509,0	95,7

Izvor: Izvor: Studija o zdravstvenom stanju stanovništva, higijenskim prilikama i zdravstvenoj djelatnosti u Kantonu Sarajevo u 2014., 2015 i 2016. godini, Zavod za javno zdravstvo KS

Ukupani posteljni kapaciteti zdravstvenih ustanova koje su pružale bolničku zdravstvenu zaštitu stanovništvu Kantona Sarajevo i stanovništvu Federacije BiH koje je gravitiralo Univerzitetskom kliničkom centru Sarajevo u 2016. godini iznosio je 2.125 postelja ili 5,08 postelja na 1.000 stanovnika Kantona Sarajevo, a što je za 4,1% manji broj postelja u odnosu na prethodnu godinu (2.215 postelje).

Ljudski resursi u zdravstvu

U KS u javnom sektoru zdravstvene zaštite u 2015. godini je radilo 7.512 osoba, u odnosu na prethodnu godinu bilježi smanjenje za 1,37%.

Broj ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i broj stomatologa u odnosu na prethodnu godinu se povećao i to broj ljekara za 59,9%, a broj stomatologa za 34,7%. Naime, smanjen je broj pacijenata koji se dodjeljuju jednom doktoru porodične medicine i jednom stomatologu. U 2016. godini evidentirano je 858 (25,6%) stanovnika manje na jednog stomatologa nego što je to bio slučaj u 2015. godini. Jedan ljekar porodične medicine u 2016. godini imao je 435 stanovnika manje nego u 2015. godini.

Tabela 68. Broj stanovnika po 1 zdravstvenom radniku u KS

Godina	Broj ljekara u primarnoj ZZ	Broj stomatologa	Broj stanovnika na 1 ljekara	Broj stanovnika na 1 stomatologa
2014	394	157	1.053	2.642
2015	357	124	1.166	3.358
2016	571	167	731	2.500
Index 2016/2015	159,9	134,7	62,7	74,4

Izvor: Socio-ekonomski pokazatelji po kantonima 2014. 2015 i 2016., Federalni zavod za programiranje razvoja

Privatni sektor u zdravstvenoj zaštiti

Na području Kantona Sarajevo registrovane su sljedeće zdravstvene ustanove u privatnom sektoru: 89 privatnih specijalističkih ordinacija, 41 privatna zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda i lječilišta (37 poliklinika, 1 centra, 2 zavoda i 1 lječilište), 2

ambulance za kućnu njegu i liječenje, 172 privatne stomatološke ordinacije, 3 stomatološke poliklinike, 17 zubotehničkih laboratorija, 6 medicinsko-biohemijskih laboratorija, 1 mikrobiološko-parazitološka laboratorija i 131 apoteka (privatne apoteke i privatne zdravstvene ustanove-apoteke sa ograncima).

Najveći procenat apoteka u privatnom sektoru nalazi se na području 4 općine Grada Sarajeva (91 apoteka ili 69,47%), dok se 40 ili 30,53% apoteka u privatnom sektoru nalazi na području pet izvangradskih općina od kojih je čak 21 ili 16,03% locirano na području općine Ilidža. (Izvor: Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo)

Osigurana lica

Prema evidenciji Zavoda zdravstvenog osiguranja KS na dan 31.12.2016. godine na obavezno zdravstveno osiguranje bilo je prijavljeno 430.900 osiguranih lica, što je za 0,8% više u odnosu na stanje iskazano na isti dan prethodne godine.

U strukturi osiguranih lica 308.727 su osiguranici (nosioci osiguranja) ili 71,6%, a članova porodica osiguranika je 122.173 ili 28,4%.

Tabela 69. Osigurana lica u Kantonu Sarajevo 2014., 2015. i 2016

Naziv	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	Učešće %	Indeks 2016/2015
	Broj				
Broj nosilaca osiguranja	297.907	303.337	308.727	71,6	101,8
Broj osiguranih članova porodice	124.328	124.022	122.173	28,4	98,5
Ukupno	422.235	427.359	430.900	100	100,8

Izvor: Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo za 2016. godinu.

Tabela 70. Pregled broja osiguranika po osnovama osiguranja za 2014., 2015. i 2016. godinu

Osnov osiguranja	Osiguranici 31.12			Indeks 2016/2015	Učešće, 31.12 (%)		
	2014	2015	2016		2014	2015	2016
Radni odnos	129.887	131.247	136.149	103,7	43,0	43,0	44,1
Penzioneri	103.366	104.896	109.419	104,3	35,0	35,0	35,4
Osiguranici za koje uplatu treba da vrše resorna ministarstva Vlade KS	8.244	8.464	6.494	76,7	3,0	3,0	2,1
Nezaposlena lica	52.802	55.497	53.136	95,7	18,0	18,0	17,2
Osiguranje ličnim sredstvima	1088	1222	1224	100,2	0,0	0,0	0,4
INO osiguranici/penzioneri	1.914	1.664	1.981	119,1	1,0	1,0	0,6
Ostali	699	347	324	93,4	0,0	0,0	0,1
Ukupno	297.904	303.337	308.727	101,8	100	100	100

Od ukupnog broja osiguranika - nosioca osiguranja su: 136.149 osiguranika u radnom odnosu, što je za 3,7 % više u odnosu na isti period prethodne godine i čini 44,1% osiguranika, a 109.419 osiguranika su penzioneri što je za 4,3% osiguranika više u odnosu na isti period prethodne godine i čini 35,4% od ukupnog broja osiguranika.

5.4 Kultura

Kultura je društvena snaga koja generira opći društveni dinamizam i kreativnost i zbog toga igra važnu ulogu u definiranju vrijednosti jednog društva. Kultura je kvalitet života i sredstvo ukupnog trajnog i održivog razvoja. Danas se cijela država i Kanton Sarajevo suočavaju sa kompleksnim ekonomskim isocijalno-političkim problemima veoma malo energije i sredstava ostaje na raspolaganju kulturi.

Sa svojim jedinstvenim naslijeđem, Sarajevo je prepoznatljivo u svijetu kulture, filma i pozorišne umjetnosti. Sarajevo je poznato danas u široj regiji po brojnim kulturnim i umjetničkim manifestacijama: Sarajevo film festival, Mess, Balet fest, Jazz fest, Sarajevska zima, Bašćaršijske noći, Internacionalno bijenale knjige, Evropski književni susreti, izložbe u okviru Muzeja savremene umjetnosti, Ars Aevi... O Sarajevu kao raskršću kultura, ali i prostoru kulture zajedništva, svjedoči i cjelina koju čine kulturno-prosvjetna društva: Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", Hrvatsko kulturno društvo "Napredak", Srpsko kulturno-prosvjetno društvo "Prosvjeta" i Jevrejsko kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo "La benvolencija". Svi oni ostvare zajedno oko 1.000 različitih programa godišnje.

U Kantonu Sarajevo ne postoji baza o činjenicama iz oblasti kulture, a zvanična statistika prati samo neke pokazatelje. Zakonski okvir je usklađen sa zahtjevima Evropske unije u ovoj oblasti.

Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo je u toku 2016. godine, prije svega, nastojalo da omogući normalan rad za 12 javnih ustanova kulture kojima je osnivač Kantona Sarajevo (Narodno pozorište, Sarajevska filharmonija, Pozorište mladih, Kamerni teatar, Sarajevski ratni teatar, Mess, Muzej Sarajeva, Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, Historijski arhiv Sarajevo, Biblioteka Sarajeva, Centar za kulturu Kantona Sarajevo i Muzej Alija Izetbegović) udruženjima iz oblasti kulture, kulturno-umjetničkim društvima, kao i velikom broju nevladinih organizacija, te ansamblima, grupama, pojedincima-umjetnicima.

Sredstva koja se obezbjeđe iz budžetskih sredstava Kantona Sarajevo nisu dovoljna za odgovarajuće funkcionisanje svih institucija kulture. Kanton Sarajevo sufinansira i određen broj institucija kulture koje su na državnom nivou (Zemaljski muzej BiH, Umjetnička galerija BiH, Historijski muzej BiH, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH, Biblioteka za slijepa i slabovidna lica BiH, Kinoteka BiH. Ključni problem ovih institucija je pitanje nadležnosti između države, entiteta i Kantona.

5.5 Sport

Sport može i mora da ima ključnu ulogu u afirmaciji i pojedinca i države. Sport sigurno ističe vrijednosti identiteta, različitosti, osobenosti, tradicije. Sport doprinosi razvoju turizma. Bavljenje sportom doprinosi zdravlju.

Sarajevo je afirmisan kao domaćin Zimskih olimpijskih igara, Svjetskog prvenstva u stonom tenisu, brojnih međunarodnih takmičenja, ali i kao stanište vrhunskih sportista i timova (paraolimpijski timovi, košarka, judo, karate, šah) sa evropskim i svjetskim priznanjima.

Praksa pokazuje da i dalje KS pokazuje najveću zainteresovanost za rad institucija u sportu, sportskih klubova i, vjerovatno paradoksalno zvuči, reprezentativnih selekcija. Skupština KS i Vlada KS pružaju sveobuhvatnu, a posebno finansijsku potporu gotovo svim oblicima takmičarskih aktivnosti klubova sa područja KS i gotovo svim reprezentativnim selekcijama, kao i kapitalna ulaganja vezana za sanaciju, rekonstrukciju i izgradnju sportskih objekata. Svijest o socijalnim funkcijama sporta postoji i Skupština KS i Vlada KS poduzetim aktivnostima nastoje da se sportska djelatnost uklopi u ukupni društveno - ekonomski razvoj KS.

Na nivou Kantona Sarajevo registrovane su 553 organizacije u sportu i to u 57 različitih sportova, u udruženjima sporta i rekreacije za invalide i u institucionalnim organizacijama sporta. Činjenica jeste da je određen broj organizacija registrovan, ali da ne organizuju sportske aktivnosti. Fudbal, karate, košarka, plivanje, borilački sportovi i planinarstvo imaju najveći broj organizacija u sportu. Primjetno je da su borilački sportovi sve popularniji i da se svake godine povećava broj klubova.

U Kantonu Sarajevo smještene su uglavnom i sve vladine i nevladine organizacije na centralnom i entitetskom nivou, te lokalnom i regionalnom nivou Kantona Sarajevo, kao i većina institucija za podršku sportu. Kanton Sarajevo je centar sporta Bosne i Hercegovine u svim segmentima.

Učesnike u sistemu sporta Kantona Sarajevo čine: sportisti (takmičari), stručni i upravljački kadar.

Procjena je da broj učesnike u sportu na nivou prethodnih godina, što znači da je cca 27.000 sportista, cca 1.500,00 osoba stručnog kadra i cca 1.700 osoba upravljačkog kadra. Ukupni broj učesnika u sportu je cca 30.200.

Sportisti su svrstani po starosnim kategorijama i to: seniori, juniori, kadeti i pioniri.

Najbrojnija starosna kategorija su pioniri čiji broj iznosi cca 11.950 sportista, zatim po brojnosti slijede kadeti cca 6.200, seniori cca 4.550 i juniori cca 4.300.

Uzimajući u obzir da je broj učenika u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju na području Kantona Sarajevo približno 97.000 možemo ustvrditi da je skoro svako četvrto dijete do 18 godina uključeno u sportske aktivnosti izvan škole..

Kadar u sportskom sistemu Kantona Sarajevo čine stručni i upravljački kadar. Stručni kadar čine: treneri i medicinsko osoblje (ljekari i fizioterapeuti). Upravljački kadar predstavljaju: predsjednici skupštine, predsjednici U.O., menadžeri, direktori, sekretari, stručni saradnici. Ukupan broj angažovanog kadra u sistema sporta Kantona Sarajevo iznosi cca 3.200. Najveći postotak kadra čine treneri.

Broj trenera je nedovoljan. Uprkos činjenici da mlađe kategorije takmičara postižu značajne međunarodne i domaće rezultate, problem nedostatka dobro osposobljenih i stručnih trenera značajno je prisutan upravo kod ovih kategorija.

Naše organizacije u sportu, realno, teško da mogu obezbijediti uslove uposlenim sportskim djelatnicima koji su propisani Zakonom o radu i Zakonom o sportu. Odredbe kolektivnog ugovora takođe nije moguće primjenjivati jer ovaj tip djelatnika nema sindikat. Ovako složen pravni ambijent pospješuje odlazak stručnog kadra i sportista iz Kantona Sarajevo i usložnjava razvojne mogućnosti sportske djelatnosti.

Činjenica jeste da se sport trenutno nalazi u teškom položaju, ali činjenica jeste i da su naši ljudi uvijek, pa i sada, bili poznati kao sportski entuzijasti. Taj duh entuzijazma jeste vrlo jak, uprkos činjenici da smo prošli kroz teška iskušenja. Cca 90% ukupno angažovanog kadra u sportu čine volonteri, a cca 10% čine zaposleni na neodređeno vrijeme.

U našim uslovima samoodrživi razvoj sportske organizacije je skoro pa "nemoguća misija" iako se u praksi javljaju klubovi koji teže ka takvom načinu rada i organizovanja. Sportske

organizacije održivog razvoja su veoma složeni socio-ekonomski sistemi. Takvi sistemi istovremeno trebaju kvalitetan i dobro osposobljen stručni kadar koji radi na proizvodnji psihofizičkih kvaliteta i ostvarivanju vrhunskih sportskih rezultata, ali i jednako dobar upravljački kadar koji zna da organizira poslovne procese.

U Kantonu Sarajevo se u odnosu na cijelu Bosnu i Hercegovinu održava najveći broj zvaničnih sportskih manifestacija. Obzirom da su sportisti iz Kantona Sarajevo uključeni u sva ligaška takmičenja veliki je broj redovnih, ligaških, takmičenja. U Kantonu Sarajevo se održava veliki broj tradicionalnih sportskih manifestacija sa međunarodnim predznakom, tj. sa učešćem sportista iz Evrope i Svijeta.

U 2016. godini budžet za sport je iznosio 3.868.800 KM, što je 0,53% od ukupnog budžeta Kantona Sarajevo. Izdvajanje za sport u 2016. godini je veće za 6,3% u odnosu na 2015. godinu kada je iznosilo 3.638.300 KM.

Ovakav obim finansiranja sportske djelatnosti koji je kod Kantona Sarajevo mnogo manji nego u državama Evropske zajednice (čak i 200 do 300 puta) je trenutno možda i realan, ali su neosporne mogućnosti kvalitativnog poboljšanja i povećanja.

Usporedba sa najrazvijenijim zemljama Evropske zajednice možda i nije najprimjerenija, ali je dobro da se zna s kakvim sportistima, iz izvanredno dobro uređenih sistema, se naši sportaši susreću na međunarodnim takmičenjima.

Nivo izdvajanja finansijskih sredstava po glavi stanovnika (per capita) u Budžetu Kantonu Sarajevo za 2016 godinu je bio izuzetno nizak.

U postojećem načinu finansiranja i sufinansiranja sredstva nisu dovoljna za klupske sportske aktivnosti sa ciljanim strateškim djelovanjem na rad sa mlađim kategorijama (pioniri, kadeti, juniori), s posebnim zahtjevom za masovnost, ali ni za sportiste iz KS sa vrhunskim sportskim rezultatom.

5.6 Civilna zaštita

U cilju unaprjeđenja stanja u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća na području Kantona Sarajevo, Kantonalna Uprava za civilnu zaštitu se kao osnovni nosilac stručnih poslova u oblasti zaštite i spašavanja u Kantonu uspješno realizovala poslove i zadatke iz Programa rada Uprave za 2016. godinu, kao i druge poslove i zadatke koji nisu bili predviđeni navedenim Programom u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju i drugim propisima i učinjeni su značajni pomaci na organizovanju i uspostavljanju jedinstvenog sistema zaštite i spašavanja na području Kantona. Posebno su značajne mjere i aktivnosti koje je Uprava poduzimala na provođenju preventivnih mjera zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća (velikih kišnih i snježnih padavina, niskih temperatura, poplava, klizišta, požara i dr.).

U toku 2016. godine Profesionalna vatrogasna brigada (PVB) Sarajevo su imali ukupno 12.954 intervencije, od čega 1.117 požarnih, tri eksplozije, 435 ostalih intervencija (raznih tehničkih intervencija, obezbjeđenja društvenih, političkih, kulturnih i sportskih manifestacija, koje su se održavale na području Kantona) i 11.399 intervencija na obezbjeđenju zračnih operacija polijetanja i slijetanja aviona na Međunarodni aerodrom Sarajevo.

Tabela 71. Podaci o intervencijama

Red. br.	Intervencije	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
1.	Požari	955	1.200	1.117	93,1
2.	Eksplozije	1	2	3	150,0
3.	Ostalih ukupno	351	374	435	116,3
4.	Obezbj. polijetanja i slijetanja aviona	10.987	10.378	11.399	109,8
5.	Ukupno svih intervencija	12.294	11.954	12.954	108,4
6.	Ukupno vatrogasaca na svim intervencijama	4.548	5.562	5.200	93,5
7.	Ukupno vozila na svim intervencijama	1.517	1.759	1.699	96,6
8.	Uspješne intervencije	1.307	1.576	1.555	98,7
9.	Požari I kategorije	4	2	2	100,0
10.	Požari II kategorije	93	100	73	73,0
11.	Manji požari	859	1.100	1.044	94,9
12.	Vrijednost napadnute imovine	147.089.300	37.765.050	46.331.700	122,7
13.	Pričinjena materijalna šteta	6.335.560	1.901.730	5.264.750	276,8
14.	Vrijednost spašene imovine	140.753.740	35.863.320	41.066.950	114,5
15.	Procenat spašene imovine	95,7	95	89	93,7

U odnosu na 2015. godinu može se konstatovati da je povećan broj intervencija na Međunarodni aerodrom Sarajevo, dok je smanjen broj požarnih intervencija.

Posebno treba istaći, da procent spašene imovine u izvještajnom periodu iznosi 89%, te da je iznad procenta spašene imovine u vatrogasnim jedinicama razvijenih zemalja, što svakako predstavlja pokazatelj izrazito visoke efikasnosti PVB Sarajevo.

U izvještajnom periodu u radni odnos primljeno je 17 zaposlenika, dok je šest zaposlenika otišla u penziju, tako da sa 31.12.2016. godine poslove iz nadležnosti Uprave vrši ukupno 229 zaposlenih, što znači da je popunjenost Uprave samo 74,1% i u odnosu na 2015. godinu broj se povećao za 3,6%.

Proceduru prijema navedenih zaposlenika, uz saglasnost Vlade KS, Uprava će sprovesti u 2016. godini, čime će se stvoriti pretpostavke da Uprava može efikasnije i kvalitetnije izvršavati poslove iz svoje nadležnosti.

5.7 Sigurnost građana

Kriminalitet na području Kantona Sarajevo u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu, posmatrano kroz statističke pokazatelje, karakteriše smanjenje broja registrovanih krivičnih djela za 14,7%, prijavljenih lica za 10,7%, povratnika u činjenju krivičnih djela za 19,4% i lica lišenih slobode za 24. Ukupna rasvjetljenost krivičnih djela je iznosila 65,2% što je za 1% više u odnosu na prethodnu godinu.

Naime, registrovano je 4.733-no krivično djelo, što je za 818 djela ili 14,7% manje nego u 2015.godini. U 1.853 slučaja (39,2% od ukupnog broja krivičnih djela), krivična djela su izvršena od strane poznatih izvršilaca i izvršilaca zatečenih u činjenju krivičnog djela, a 2.880 krivičnih djela (ili 60,8%), prijavljeno je po nepoznatom izvršiocu, od kojih je 1.235 naknadno rasvjetljeno (ili 42,9% od ukupnog broja prijavljenih djela po nepoznatom izvršiocu).

Ukupno su rasvijetljena 3.088 krivična djela ili 65,2% što je za 1% više u odnosu na prethodnu godinu. Za izvršenje navedenih djela prijavljena su 2.492 lica, od kojih je 1.504 povratnika u činjenju krivičnih djela (ili 60,4% prijavljenih), 74 maloljetnika, a 1.002 lica je lišeno slobode (ili 40,2%). U odnosu na 2015. godinu, manji je broj prijavljenih lica za 300 (ili 10,7%), povratnika za 363 (ili 19,4%) i lica lišenih slobode za 316 (ili 24%), dok je broj prijavljenih maloljetnika veći za 2 ili 2,8%.

U toku 2016. godine, stanje sigurnosti saobraćaja karakteriše smanjenje ukupnog broja saobraćajnih nezgoda i nezgoda sa materijalnom štetom, dok je neznatno povećan broj nezgoda sa nastradalim licima. Takođe, povećan je broj povrijeđenih i poginulih lica.

Tabela 72. Uporedni pokazatelji saobraćajnih nezgoda i posljedica na području Kantona Sarajevo 2016/2015 .godine

Krivična djela	2014	2015	2016	Indeks 2016/2015
Ukupno saobraćajnih nezgoda	10.974	11.475	11.367	99,1
Saobraćajne nezgode sa nastradalim licima	900	900	901	100,1
Saobraćajne nezgode sa materijalnom štetom	10.074	10.575	10.466	99,0
Poginulo lica	19	15	21	140,0
Povrijeđeno lica	1.183	1.206	1.219	101,1

Registrovano je 11.367 saobraćajnih nezgoda (108 ili 0,9% manje u odnosu na 2015.), 10.466 sa materijalnom štetom (109 ili 1% manje u odnosu na 2015.) i 901 sa nastradalim licima (1 ili 0,1% više u odnosu na prethodnu godinu).

U saobraćajnim nezgodama na području Kantona Sarajevo 1.240 lica je nastradalo (19 lica ili 1,5% više u odnosu na 2015.). Dvadeset jedno lica je poginulo (šest ili 40% više u odnosu na 2015.), dok je 1.219 lica povrijeđeno (13 ili 1,1% više u odnosu na 2015.), 199 teže i 1.020 lakše.

U naselju su registrovane 10.616 saobraćajne nezgode (15 sa poginulim, 825 sa povrijeđenim licima i 9.776 sa materijalnom štetom), van naselja 751 nezgoda (četiri sa poginulim, 57 sa povrijeđenim i 690 sa materijalnom štetom).

Registrovano je 2.903 saobraćajnih nezgoda na raskrsnicama u naselju, 242 na raskrsnicama van naselja, 61 na pješačkom prelazu, 27 na nadvožnjaku, devet na mostu, šest na podvožnjaku, dvije na prelazu preko željezničke pruge i 8,117 saobraćajnih nezgoda čije se karakteristike puta ubrajaju u kategoriju ostalih.

6. Javna infrastruktura

6.1 Saobraćajna infrastruktura

Djelatnost saobraćaja se najčešće prati, kao i djelatnost građevinarstva, za područje Federacije BiH, iako je glavno saobraćajno čvorište u Gradu Sarajevo. Analizirat će se transparentni podaci za sve oblike saobraćaja-komunikacija.

Željeznički saobraćaj

Željeznice FBiH su u 2016. godini u odnosu na godinu prije ostvarile lošije rezultate u sektoru prijevoza putnika, dok su u sektoru prijevoza robe ostvareni nešto bolji rezultati u odnosu na 2015. godinu. Kod prijevoza robe registrovan je blagi rast u obimu prevezene robe od 0,3%, odnosno 27 hiljada tona više u odnosu na 2015. godinu. Unutrašnjim prijevozom prevezeno je 5.984 hiljada tona robe, što je za 3,1% više u odnosu na 2015. godinu. Obim robe prevezene

izvan granica BiH smanjen je za 3,6% u odnosu na 2015. godinu, tako da je ukupna količina prevezene robe međunarodnim prijevozom u 2016. godini iznosila 2.754 hiljada tona. Strukturalno, od ukupnog prijevoza robe željeznicom na unutrašnji prijevoz odnosi se 68,4%, a na međunarodni 31,6%. U sektoru prijevoza putnika željeznicom zabilježen je pad u odnosu na 2015. godinu. Prevezeno je ukupno 250 hiljada putnika, što je za 25,1% manje u odnosu na 2015. godinu. Prijevoz putnika međunarodnim prijevozom smanjio se za 16,7%, u odnosu na 2015. godinu, dok je unutrašnji prijevoz zabilježio drastičniji pad od 25,3%. Na unutrašnji prijevoz putnika odnosi se 98% od ukupnog prijevoza, a na međunarodni prijevoz 2%. Broj putničkih kilometara se također značajno smanjio u 2016. godini i to za 40,9% u odnosu na godinu ranije.

Cestovni saobraćaj

U toku 2016. godine, u Kantonu Sarajevo prevezeno je ukupno 34 hiljade tona robe, što je u odnosu na količinu prevezene robe iz 2015. godine manje za 2,9%. Istovremeno, u Federaciji BiH prevezeno je 5,3 miliona tona robe, što je za 7,3% manje u odnosu na godinu ranije.

Gradsko - prigradskim prevozom, u Sarajevskom kantonu u 2016. godini, prevezeno je 95,4 miliona putnika, što je za 0,4% manje u odnosu na broj prevezenih putnika iz 2015. godine. Strukturalno, najveći broj putnika koristio je tramvaj kao sredstvo javnog prevoza (44,3%), ali je broj prevezenih putnika tramvajem u 2016. godini bio manji za 1% u odnosu na 2015. godinu. Na drugom mjestu najčešće korištenih sredstava javnog prevoza jesu autobusi sa 38,5% učešća u ukupnom broju prevezenih putnika. Broj putnika prevezenih autobusima u gradsko-prigradskom prevozu u 2016. godini bio je za 0,6% veći u odnosu na godinu ranije. Trolejbusima je prevezeno 17% od ukupnog broja putnika, što je u odnosu na 2015. godinu manje za 1,1%.

Podaci za Federaciju BiH govore da je u 2016. godini na području ovog entiteta gradsko-prigradskim prevozom prevezeno 108 miliona putnika ili 4,8% manje u odnosu na 2015. godinu. Što se tiče broja registrovanih vozila u 2016. godini, u Kantonu Sarajevo, zabilježeno je ukupno 140.204 registrovanih vozila, što čini 22,9% od ukupno registrovanih vozila u Federaciji BiH.

U odnosu na 2015. godinu, u Kantonu Sarajevo registrovano je 4,4% više vozila i to najviše putničkih (90%). Najveće povećanje zabilježeno je kod kombinovanih vozila, čiji se broj povećao za 30,8%. Povećan je i broj vozila u svim ostalim kategorijama: registrovanih putničkih vozila (4,6%), teretnih vozila (1,1%), registrovanih autobusa (5,8%), motocikala (8,4%) i ostalih vozila za (11,5)% u odnosu na 2015. godinu.

Avio saobraćaj

U avio saobraćaju Federacije BiH, u toku 2016. godine, došlo je do povećanja međunarodnog prometa za 2,2% u odnosu na 2015. godinu. Ukupno je prevezeno 1.198.906 putnika, što je za 9,4% više u odnosu na godinu ranije. I promet tereta je nastavio iznimno pozitivan trend od 2014. godine i povećao se u 2016. godini za čak 88% u odnosu na 2015. godinu, pa je ukupan obim prevezenog tereta iznosio 7.846 tona.

Prethodnu godinu Aerodrom Sarajevo je zaključio sa brojkom od 838.966 prevezenih putnika, što je za 8,5% više u odnosu na 2015. godinu i čini 70% od ukupnog broja prevezenih putnika na nivou Federacije BiH. Nakon preuzimanja kontrole nad donjim dijelom neba (ispod 10.000 metara) iznad teritorije naše zemlje, BiH je od polovine novembra 2014. godine na osnovu preleta aviona zaradila oko 71 milion KM, ali se i dalje gubi značajan iznos novca zbog ne preuzimanja potpunog nadzora neba. U 2015. godini Agencija za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi (BHANSA) je na osnovu preleta ostvarila prihode u vrijednosti od 33 miliona KM, dok su u 2016. godini prihodi povećani na 38,1 miliona KM. Prihodi bi bili mnogo veći da je preuzimanje nadzora neba privedeno kraju, ali zbog neuspješnosti realizacije potpunog nadzora neba dio novca od naknada, koje plaćaju avio-kompanije kada njihovi avioni prelete BiH na visinama iznad 10.000 metara, ponovo ide u Hrvatsku i Srbiju jer je nebo iznad BiH do polovine novembra 2014. godine bilo pod kontrolom službi iz Zagreba i Beograda, zbog čega je BiH godišnje gubila desetine miliona KM.

BiH do novembra 2014. godine nije imala kontrolu nad svojim vazdušnim prostorom. Izuzetak je bio prostor u neposrednoj blizini međunarodnih aerodroma u Sarajevu, Banjaluci, Mostaru i Tuzli. Planirani rok za preuzimanje kontrole nad cjelokupnim vazdušnim saobraćajem na nebu iznad BiH je kraj 2019. godine³.

6.2 Vodosnabdijevanje

Javno vodosnabdijevanje na području Kantona Sarajevo organizovano je preko četiri (4) sistema vodosnabdijevanja kojim upravljaju javna komunalna preduzeća u vlasništvu kantona i općina.

Tabela 73. Pregled javnih vodovodnih sistema u Kantonu Sarajevo

Vodovodni sistemi	Broj korisnika
Sarajevski vodovod	399.373
Gradski vodovod Misoča Ilijaš	16.000
Vodovod Hadžići	16.129
Vodovod Trnovo	1.600
Ukupno	433.102

Izvor: Studija o zdravstvenom stanju stanovništva, higijenskim prilikama i zdravstvenoj djelatnosti u Kantonu Sarajevo u 2016. godini

Prema zvaničnim statističkim pokazateljima u odnosu na broj stanovnika, u Kantonu Sarajevo je priključeno oko 98% stanovnika na vodovodne sisteme. Dio stanovnika snabdijeva se iz vodovoda lokalnog značaja, a određeni broj individualno, putem manjih vrela i bunara. J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo prati kvalitet vode za piće iz sedamdeset (70) većih vodovodnih sistema, shodno zakonu o komunalnim djelatnostima na području devet općina KS, dok bi ostale individualne vodovode trebali pratiti građani korisnici - prema Zakonu o vodama⁴, kojim se uređuje način upravljanja vodama unutar teritorije Federacije BiH.

³ BHANSA

⁴ „Službene novine Federacije BiH“, broj 70/06

Tabela 74. Lokalni vodovodi u Kantonu Sarajevo prema broju korisnika

Lokalni vodovodni sistemi	Broj korisnika na lokalnim vodovodima pod nadzorom	Broj korisnika na lokalnim vodovodima bez nadzora
Područje šest Sarajevskih općina	6.139	683
Općina Ilijaš	2.500	886
Općina Hadžići	-	6.015
Općina Trnovo	-	28
Ukupno	8.639	7.612

Izvor: Studija o zdravstvenom stanju stanovništva, higijenskim prilikama i zdravstvenoj djelatnosti u Kantonu Sarajevo u 2016. godini

Vodovodni sistemi

Snabdijevanje pitkom vodom na području općina Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Vogošća i općine Trnovo (olimpijskih planina Bjelašnice i Igmana) obezbjeđuje se, najvećim dijelom (87%) eksploatacijom podzemnih voda iz aluvijalnih naslaga u Sarajevskom polju. Vrijednosti sadašnje specifične potrošnje vode domaćinstava iznose oko 120 l/st.dan, a privrede oko 64 l/st.dan. Širenjem grada Sarajeva uvećavao se broj stanovnika a time i potreba za velikom količinom pitke vode. Prema dostupnim podacima, ukupni gubici vode u sistemu u 2016. godini iznose 75,5% od proizvedene vode.

Vodovodni sistem općine Ilijaš zasniva se na korištenju voda rijeke Misoče kao jedinog izvorišta koje je uključeno u sistem. Procjenjuje se da javno vodosnabdijevanje pokriva oko 79,61% potrošača.

JKP "Komunalac" d.o.o. Hadžići upravlja sa sedamnaest (17) vodovodnih sistema, na koje je priključeno 16.129 korisnika tj. 69,74% stanovnika. Vodovodni sistemi rađeni su prije dvadeset do pedeset godina, čija je prosječna starost cca. 35 godina, a ostalih cca. 30,26% stanovnika snabdijeva se sa nekog individualnog vodovoda.

Prema podacima općine Trnovo iz 2016. godine, snabdijevanje stanovnika vodom riješeno je preko gradskih vodovoda u urbanom dijelu Trnova, Igmana i Bjelašnice, te dijelom i naseljenih mjesta u Kijevu (za 50,0%), dok su ostala sela i zaseoci vodosnabdijevanje riješili kaptiranjem izvora i izgradnjom lokalnih seoskih vodovoda iz sopstvenih resursa ili iz pomoći donatora i općine. Upravljanje i održavanje vodovoda vrši JKJP „Vodovod i kanalizacija“ iz Sarajeva za vodovodni sistem Hrasnica – Bjelašnica, a dvadeset i pet (25) lokalnih seoskih vodovode održava JKP "Trnovo".

Sistem za odvodnju oborinskih i otpadnih voda

Oko 78% stanovništva, na urbanom području Kantona Sarajevo, služi se kanalizacionim sistemom za prikupljanje otpadnih voda, a eliminacija otpadnih voda putem septičkih jama vrši se kod 22% stanovnika.

Područje izgrađene kanalizacije nalazi se duž rijeke Miljacke, rijeke Željeznice i njihovih drugih pritoka. Centralni dio, odnosno Grad Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad) drenira ka rijeci Miljacki, dok se područje Ilidže drenira prema rijeci Željeznici a područje Vogošće prema potoku Vogošća. Naseljeni dijelovi unutar Kantona Sarajeva, Ilijaš i Trnovo

nisu u navedenom sistemu i pod ingerencijom KJKP "VIK", dok je naselje Hadžići priključeno na sistem, ali nije u nadležnosti KJKP "VIK".

Prema podacima JKP "Vodostan" Ilijaš, postoji izgrađena kanalizaciona mreža za odvođenje otpadnih voda za oko 80,00% stanovnika, dok ostali dio stanovništva vrši zbrinjavanje na neadekvatan način.

JKP "Komunalac" d.o.o. Hadžići upravlja sa tri kanalizaciona sistema (Hadžići, Pazarić i Tarčin) i kolektorom Hadžići - Mostarsko raskršće - Blažuj, na koja je priključeno 9.338 korisnika, tj. cca 40,38 % stanovnika.

Urbani dio Trnova koristi kanalizacioni sistem RS. Područje Igmana i Bjelašnice se snabdijeva vodom iz sistema KJKP „Vodovod i kanalizacija” iz Sarajeva i koristi njihov kanalizacioni sistem. Osim urbanog dijela Trnova, Igmana i Bjelašnice naseljena mjesta nemaju izgrađene kanalizacione sisteme. U toku je izgradnja kanalizacionih sistema na području općine kroz izgradnju kolektora u mjesnim zajednicama.

Veći dio naselja i sela koji nisu obuhvaćeni izgrađenim kanalizacionim sistemima, odvodnju otpadnih voda vrši preko septičkih jama. Koncentrisanom gradnjom a izgradnjom neadekvatnih septičkih jama, javljaju se problemi neuslovnog stanovanja, izlivanja sadržaja i nekontrolisanog oticanja. Neka područja imaju urađene lokalne seoske kanalizacije, koje se provode do najbližeg vodotoka.

Odvodnja oborinskih voda značajno zaostaje za odvodnjom otpadnih voda i po dužinama mreže i po površinama pokrivenosti. Neriješena odvodnja oborinskih voda u nekim područjima utiče na stabilnost terena. U mnogim naseljima saobraćajnice nisu uređene, pa nije adekvatno riješena odvodnja atmosferskih voda i dolazi do uključivanja u fekalnu kanalizaciju.

6.3 Energetska infrastruktura

KS nema vlastitih izvora, ni primarnih, ni sekundarnih fosilnih oblika energije, pa se snabdijevanje energijom ostvaruje preko sistema za kontinuiranu dobavu i distribuciju (elektroenergetski i gasni sistem), kao i punktova za skladištenje i prodaju tečnih i krutih goriva. Složenost snabdijevanja države energijom, posebno velikih urbanih cjelina, kao i sve veće poskupljenje energije u svijetu i kod nas, imali su uticaja na razvoj sistema transporta, distribucije i korištenja energije u KS. Bitni elementi za sagledavanje dostignutog razvoja energetike u KS su, izgrađenost postojeće energetske infrastrukture, stepen iskorištenosti energetskih kapaciteta, potrošnja, načini korištenja, od kojih ovisi poboljšanje ekonomskih i ekoloških uslova (prvenstveno očuvanje čistoće zraka kao ograničavajućeg faktora razvoja).

Osnovni pravci energijske opskrbe KS su preko sistema za kontinuiranu dobavu energije: elektroenergetski sistem, preko primarne elektroenergetske mreže 400kV, putem 400kV dalekovoda iz pravca jugozapada (Mostar) i pravca sjevera (Tuzla), preko glavnog energetskog čvorišta TS SARAJEVO 10 – RELJEVO 400/220/110 kV, 2x300 MVA i primarne elektroenergetske mreže 110 kV iz pravaca Jablanice, Pala, Sokoca, Ilijaša i Breze;

gasni sistem, preko magistralnog gasovoda p = 50 bar iz pravca Zvornika i primarnih napojnih tačaka GMRS Butila, GMRS Hum i MRS Ilijaš – Misoča.

Za ove sisteme nema potrebe izdvajati značajnije nove površine u KS. U KS u 2016. godini je isporučena energija u iznosu od 4.534,87 GWh od čega je: električna energija u iznosu od 1.390,00 GWh ili 30,6%, prirodni gas 1.155,30 GWh ili 25,4%, čvrsta goriva 323,64 GWh ili 7,1% i naftni derivati 1.665,81 GWh ili 36,7%.

Tabela 75. Pregled potrošnje energije/energenata u KS u 2014., 2015. i 2016. godini

Energija/energent	Vrsta	Naturalnih jedinica			GWh			TJ		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Električna energija (MW _h)	Bruto	1.341.624	1.406.352	1.390.056	1.341,6	1.406,4	1.390,0	4.829,8	5.062,9	5.004,2
	Neto	1.229.833	1.291.575	1.275.841	1.229,8	1.291,6	1.275,8	4.427,4	4.649,7	4.593,0
Zemni gas (mil. Sm ³)	Bruto	99,3	117,3	124,769	919,5	1.086,1	1.155,3	3.310,0	3.910,0	4.159,3
	Neto	98,7	116,6	124,249	913,5	1.079,4	1.150,6	3.288,7	3.885,7	4.141,9
Čvrsta goriva (t)	Čvrsta goriva	91.245	94.650	96.098	305,4	314,1	323,6	1.099,5	1.130,6	1.165,1
Naftni derivati (lit.)	Naftni derivati	165.686.705	192.172.375	177.781.466	1.552,5	1.800,7	1.665,8	5.588,9	6.482,4	5.996,9
Ukupno					4.119,0	4.607,2	4.534,8	14.828,3	16.585,9	16.325,5

Elektroenergetski sistem

KS električnom energijom snabdijeva JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, podružnica Elektrodistribucija Sarajevo. Napajanje KS električnom energijom obezbjeđuje se iz elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine, preko glavnog energetskog čvorišta TS 400/110 kV SARAJEVO 10-Reljevo, snage 2x300 MVA, te preko slijedećih TS 110/x kV: Stari Grad – Sarajevo 11, Centar – Sarajevo 5 i Sarajevo 13, Novo Sarajevo – Sarajevo 2 i Sarajevo 7, Novi Grad – Sarajevo 14 i Sarajevo 15, Ilidža – Sarajevo 1, Sarajevo 8, Sarajevo 18 i EVP Blažuj, Vogošća – Sarajevo 4, Hadžići – Hadžići i Ilijaš – Ilijaš, i slijedećih TS 35/x kV: Vijećnica, Rajlovac, V.M.Crni, Gladno Polje, Ilijaš, Nišići, Energoinvest – A.Most, Hrasnički Stan, Igman, Klinčara i Energoinvest - Stup.

U primarnoj elektrodistributivnoj mreži (35kV) instalirani su visokonaponski vodovi ukupne dužine 109,3 km, od čega 54,9 km podzemnih i 54,4 km zračnih vodova. Sekundarnu distributivnu mrežu čine transformatorske stanice, visokonaponski vodovi i pripadajuća oprema na naponskom nivou 20,10(6) 0,4 kV. Ukupno je instalirana 1.451 transformatorska stanica sa 20(10)/0,4 kV, ukupne instalirane snage 753 MW. Instalirano je ukupno 1.377,3 km srednjenaponskih vodova, od čega 889,1 km podzemnih i 488,2 km zračnih vodova. Ukupna dužina instaliranih niskonaponskih vodova je 3.956,1 km, od čega 717,1 km podzemnih i 3.239 km zračnih vodova.

Neto potrošnja električne energije u KS u 2016. godini, u odnosu na 2015. godinu, je bila manja za 15.734 MW_h ili 1,2%. Gubici električne energije u 2016. godini bili su 8,22%, i oni su povećani u odnosu na 2015. godinu - kada su iznosili 8,16%. Gubici električne energije su uglavnom gubici u sistemu distribucije električne energije, a povećani su, jer se radi starijem elektrodistributivnom sistemu (većinom: nadzemna mreža, starije trafostanice i sl.).

Tabela 76. Pregled potrošnje električne energije po godinama u KS za period 2014., 2015. i 2016.

Godina	Potrošnja električne energije			
	Bruto (MWh)	Neto (MWh)	Gubici (MWh)	Gubici (%)
2014	1.341.624	1.229.833	111.791	8,33
2015	1.406.352	1.291.575	114.777	8,16
2016	1.390.056	1.275.841	114.215	8,22
Indeks 2016/2015	98,8	98,8	99,5	100,7

Gasni sistem

Bosna i Hercegovina nema vlastitog plina, opskrba se odvija iz jednog izvora i transport iz jednog pravca, ne postoje skladišta, niti druge mogućnosti izravnivanja potrošnje, što znatno umanjuje sigurnost snabdijevanja ovim energentom. Transport zemnog gasa se odvija transportnim sistemom iz Ruske Federacije, preko Ukrajine, Mađarske i Srbije do Zvornika, gdje je primopredajna mjerna stanica za Bosnu i Hercegovinu. Potom se plin transportuje do Sarajeva i Zenice.

Napajanje gasom KS se vrši putem tri mjerno regulacione stanice GMRS I-Butila kapaciteta 2x62.500 m³/h, GMRS II-Velešići kapaciteta 2x62.500 m³/h i MRS III-Misoča kapaciteta 2x10.000 m³/h.

Bruto potrošnja gasa u 2016. godini iznosila je 124,76 mil. Sm³, neto potrošnja prirodnog gasa u KS u 2016. godini, u odnosu na 2015. godinu, je bila veća za 7,68 mil. Sm³ ili 6,6%. Gubici prirodnog gasa u 2016. godini bili su 0,42%, i smanjeni su u odnosu na 2015. godinu kada su iznosili 0,62%. Pad gubitaka prirodnog gasa ukazuje na povećanje kvaliteta procesa distribucije prirodnog gasa u KS, odnosno ukazuje i na povećanje stepena sigurnosti u sistemu distribucije prirodnog gasa.

Tabela 77. Pregled potrošnje prirodnog gasa po godinama u KS za period 2014., 2015. i 2016.

Godina	Potrošnja prirodnog gasa			
	Bruto (mil. Sm3)	Neto (mil. Sm3)	Gubici (mil. Sm3)	Gubici (%)
2014	99,29	98,65	0,64	0,64
2015	117,29	116,56	0,73	0,62
2016	124,76	124,24	0,52	0,42
Indeks 2016/2015	106,4	106,6	71,2	67,7

Centralni toplifikacioni sistemi

U KS egzistira centralni toplifikacioni sistem, kojim upravlja KJKP „Toplane“, a postoje i dva manja sistema: UNIS Energetika i BAGS Energotehnika.

Prema raspoloživim informacijama ima 138 kotlovnice od kojih 48 srednjih i većih kotlovnica i 90 krovnih kotlovnica, ukupne instalisane snage cca 501,5 MW.

KJKP „Toplane“ su najveći potrošač zemnog gasa u KS. Najveći broj kotlovnica ima mogućnost koristiti, pored zemnog gasa kao osnovnog energenta, tečna goriva, koja skladišti u vlastitim rezervoarima, uz kotlovnice. Ova mogućnost daje značajan kvalitet snabdijevanju KS energentima, u zimskom periodu, kada dođe do znatnog povećanja potrošnje zemnog gasa u domaćinstvima i privrednim subjektima. Predmetne zalihe mazuta i lakog ulja su raspoređene

tako da omogućuju nesmetano funkcionisanje toplifikacionih sistema u trajanju od 5 do 10 dana, prosječne januarske potrošnje (osim kotlovnice KD III Dobrinja sa rezervom za 3 dana).

Razlika između instalisane i angažovane snage iznosi cca 176 MW ili 35,05 %.

Preostali dio raspoložive toplotne energije će se iskoristiti za snabdijevanje toplotnom energijom planiranih objekata, tamo gdje postoje tehničke pretpostavke i ekonomska opravdanost.

Čvrsta goriva

KS nema vlastitih ležišta uglja. Snabdijevanje ovim energentom se vrši cestovnim transportom iz gravitirajućih rudnika: mrkog uglja Kakanj, Zenica, Đurđevik, Banovići, Breza, te rudnika lignita Kreka. Općenito, Bosansko-hercegovački ugljevi imaju relativno nepovoljne karakteristike, nisku toplotnu moć, visok sadržaj sumpora i pepela. Sagorjevanjem ovih ugljeva emituju se značajne količine sumpor dioksida i čvrstih čestica u atmosferu. Ugalj se u KS u najvećoj mjeri koristi u domaćinstvima i u manjim kotlovnica. Jedan od značajnijih potrošača uglja je BAGS-Energotehnika d.o.o. Vogošća. Bio masa kao gorivo uključuje ogrijevno drvo, grane i drvni otpad iz šumarstva, te piljevinu, koru i drvni ostatak iz drvne industrije, kao i slamu, kukuruzovinu, stabljike suncokreta i sl. iz poljoprivrede. U slučaju KS, pri analizi postojećeg stanja, moguće je govoriti o ovom energentu, uglavnom kroz prizmu ogrijevnog drveta.

Tečna goriva

Tečna goriva za potrebe KS dopremaju se drumskim i željezničkim saobraćajem. Snabdijevanje tečnim gorivima je uglavnom stabilno. Bilans tečnih goriva je formiran na osnovu podataka 21 registrovani distributer naftnih derivata ili podružnica, na području KS. Potrebno je napomenuti da je zbog nepostojanja većih kapaciteta skladišta uvoznika naftnih derivata, na teritoriji Kantona, izražena mogućnost nedostatka tečnih goriva, u slučaju eventualnog prekida snabdijevanja u dužem periodu (ili poremećaja na tržištu i povećanja cijena), jer ukupni kapaciteti spremnika na svim benzinskim pumpama bi mogli obezbijediti snabdjevanje tržišta Kantona za oko 30 dana. Direkcija robnih rezervi KS koristi rezervoare tečnog, alternativnog goriva KJKP Toplane za skladištenje mazuta i lakog ulja. Uz sanirani terminal „HOLDINE“ u Podlugovima i kapacitet nesaniranog terminala u Blažuju i Misoči, mogao bi se obezbijediti skladišni prostor za polugodišnje potrebe. Prema novim normama EU, minimalna rezerva tečnih goriva treba da podmiri potrebe za period od 180 dana.

7. Zaštita okoliša

Institucionalni i zakonodavni okvir

U oblasti zaštite okoliša u 2016. godini vršena je primjena i priprema kantonalnih propisa, vezanih za pojedine komponente okoliša, od zraka, vode, prirode, buke, upravljanja otpadom, uključujući pripremu strateških planskih dokumenata i realizaciju okolišnih projekata.

Doneseni su slijedeći propisi:

- Zakon o zaštiti od buke („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 23/16). Razlozi donošenja novog Zakona su usklađivanje sa Zakonom o zaštiti od buke Federacije BiH, te pronalaženje efikasnijih rješenja za probleme koji su se pojavili u praksi tokom primjene Zakona o zaštiti od buke iz 2007. godine.
- Odluka o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo", broj 23/16), čime je stavljena van snage važeća Odluka iz 2013. godine. Pripremi nove Odluke se pristupilo s ciljem definisanja kvalitetnijih mjera za preciziranje odgovornosti za očuvanje kvaliteta zraka koji je posljednjih godina značajno pogoršan.
- Odluka o obaveznom unosu podataka i redovnom izvještavanju krajnjih korisnika o potrošnji energije i vode u javnim objektima Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo", broj 36/16). Odluka, koja u ovom trenutku predstavlja prijelazno rješenje do donošenja Federalnog zakona o energijskoj efikasnosti. Svrha donošenja Odluke je institucionalizacija upravljanja energijom, troškovima i emisijama vezano za potrošnju energije javnih objekata na području Kantona, a ista će da obezbijedi kontinuirano razvijanje i održavanje baze podataka o potrošnji energije za grijanje, električne energije i vode u tim javnim objektima (Informacioni sistem za upravljanje energijom ili EMIS sistem).
- Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka u Kantonu Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo", broj 20/17) . U odnosu na ranije planove iz 2003. i 2007. godine, novi Plan predviđa operativnije i realno provodive mjere, efikasnije i blagovremeno reagovanje u kriznim situacijama prekomjerne zagađenosti zraka. U ovom Planu usklađene su nove granične vrijednosti zagađenja zraka, u skladu sa federalnim propisima, te uvedene tolerantne vrijednosti za polutante koji se mjere na području Kantona Sarajevo.
- Nacrt Zakona o proglašenju Zaštićenog pejzaža "Bentbaša". Programom rada Skupštine Kantona Sarajevo za 2017. godinu planirano je donošenje Zakona o proglašenju Zaštićenog pejzaža "Bentbaša". Cilj donošenja pomenutog Zakona je sprečavanje daljnje degradacije bioloških, geomorfoloških i hidroloških raznovrsnosti, te ekološka sanacija i revitalizacija područja.
- Zakon o komunalnim djelatnostima („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 14/16 i 43/16), Zakon o komunalnoj čistoći („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 14/16 i 43/16), Uredba o opštim uslovima za proizvodnju, isporuku i korištenje toplotne energije („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 22/16), Uredba o snabdijevanju prirodnim gasom Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 22/16), Uredba o opštim uslovima za snabdijevanje vodom za piće, obradu i odvođenje otpadnih i atmosferskih voda („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 22/16), Uredba o održavanju javne rasvjete („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 22/16), Uredba o uređivanju i održavanju zelenih i rekreativnih površina u Kantonu Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 22/16), Tehnički uslovi za održavanje zelenih i rekreacionih površina („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 34/16).

Pored donesenih propisa započeti su i novi projekti, kao što je povećanje energijske efikasnosti u javnim objektima kroz Projekat UNDP-ija (Razvojni program Ujedinjenih nacija) "Zeleni ekonomski razvoj". U toku 2016. godine implementacijom projekta obezbijedena je energetska sanacija sedam javnih objekata iz oblasti obrazovanja, kulture, socijalne politike i zdravstva. Realizacija ovih projekata obuhvatala je, između ostalog, zamjenu dotrajale i

energetski neefikasne vanjske stolarije, radove na kotlovnica i grijnim tijelima, termoizolaciju vanjskih zidova i krovova objekata i dr., a s ciljem najprije smanjenja negativnih efekata na kvalitet zraka uslijed neracionalnog korištenja toplotne energije, zatim racionalizacije troškova za potrošnju energije, uštede budžetskih sredstava, mogućnosti apliciranja prema različitim međunarodnim fondovima, te stimulisanja otvaranja novih "zelenih radnih mjesta" u okviru energetske obnove objekata. Od ukupno 15 planiranih energetskih audita javnih objekata, u 2016. godini je urađeno pet, a za iste je, kako je ranije pomenuto, izvršena energetska sanacija. U završnoj fazi je i izrada Studije energijske efikasnosti javnih objekata u Kantonu Sarajevo, a ova Studija predstavlja osnov za izradu Akcionog plana implementacije energijske efikasnosti, kojim će se definisati prioriteta za provođenje projekata energijske rehabilitacije javnih objekata.

U skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH, dana 29.04.2016. godine potpisan je Ugovor za izradu Kantonalnog plana zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2016.-2021.godina. Projekat realizuje Konzorcij u sastavu Institut za hidrotehniku d.d. Sarajevo i Enova d.o.o. Sarajevo. Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša je imenovalo dva tijela, i to Komisiju za praćenje i koordinaciju izrade KEAP-a i Savjetodavni odbor za izradu KEAP-a. Održana je jedna radionica na kojoj je razmatran Nacrt izvještaja o stanju okoliša u KS, a na istoj je prezentovano stanje okoliša i lista okolišnih problema po oblastima. Pomenutoj radionici je prethodilo tromjesečno prikupljanje podataka i informacija od relevantnih institucija u svrhu procjene stanja okoliša u posljednje tri godine. Na drugoj radionici prezentovana je lista okolišnih prioriteta kao i usaglašavanje rang liste. Održavanje treće radionice je planirano nakon pripreme Akcionog plana zaštite okoliša KS.

7.1 Zaštita zraka

U 2016. godini je, posredstvom Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo koji upravlja stanicama za automatski monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo, izvršena nabavka analizatora azotnih oksida i ozona čija se popravka nije mogla obaviti uslijed dotrajalosti, te je izvršena kalibracija svih analizatora u kalibracionoj laboratoriji akreditiranoj prema standardu EN ISO 17025, a u skladu sa važećim propisima iz oblasti zaštite zraka. Izvršena je nabavka rezervnih dijelova za analizatore, te izrađena nova web stranica za praćenje kvaliteta zraka na području Kantona Sarajevo. Dovršen je proces stavljanja u funkciju automatske stanice Vijećnica, koja je prebačena sa lokacije Alipašina.

Pored kantonalnih stanica za mjerenje kvaliteta zraka, izvršeno je informatičko uvezivanje i web prikaz koncentracija zagađujućih materija u zraku i sa dvije Federalne stanice, što je postavljeno na novu domenu – <http://kvalitetzraka.ba/>. Na taj način je na području Kantona omogućen prikaz prosječnih satnih vrijednosti polutanata sa ukupno pet automatskih stanica: tri kantonalne (Otoka, Ilidža i Vijećnica) i dvije federalne (Bjelave i Ivan Sedlo). Pokrenuta je procedura nabavke još jedne automatske stanice za mjerenje kvaliteta zraka, koja će biti smještena na području Općine Ilijaš.

Saradnjom Ministarstva prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša i Federalnog hidrometeorološkog zavoda napravljena je specifikacija opreme meteoroloških stanica u Kantonu Sarajevo, te dogovoreno obezbjeđenje odgovarajućih meteoroloških podataka, koji će omogućiti stavljanje u funkciju matematičkog modela disperzije na taj način će biti

omogućeno Zavodu za planiranje razvoja Kantona obavljanje poslova procjenjivanja i predviđanja zagađenja zraka usljed izgradnje novih objekata, pogona i postrojenja, a u skladu sa članom 44. Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo. Obavljeni su dogovori vezani za izradu Studije, kojom će se utvrditi mikroklimatska slika područja Kantona, s ciljem uvođenja ograničenja u građenju kako se ne bi i dalje narušavala prirodna cirkulacija zraka, koja je značajno pogoršana dosadašnjom gradnjom na postojećim koridorima.

Završena je izrada "Studije uspostavljanja sistema automatskih mjernih stanica", koja je ažurirana u cilju usklađivanja sa novodonesenim Federalnim pravilnikom, uzimajući u obzir promjene u demografiji, izgrađenosti objekata i saobraćajnica, klimatskih uslova i sl. Studijom je, pored ostalog, utvrđen minimalan (5), optimalan (8) i poželjan (10) broj automatskih stanica u Kantonu.

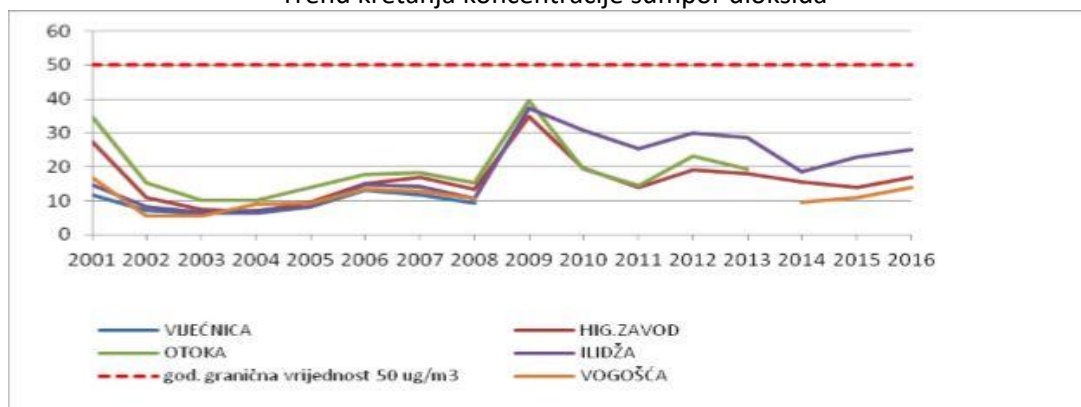
Ministarstvo je zbog povećanja koncentracije štetnih polutanata u zrak u toku 2016. godine proglasilo četiri puta I epizodu - Pripravnost, tri puta II epizodu -Upozorenje i jednom III epizodu "Uzbuna". U funkciji prevencije i smanjenja zagađenja iz motornih vozila, nastavljeno je upućivanje Inicijative Ministarstvu transporta i komunikacija BiH za hitne izmjene Pravilnika o vršenju tehničkog pregleda vozila, kako bi se isti postrožili, odnosno uvela obaveza vršenja Eko–testa.

Kvalitet zraka

Analiza mjerenja na manuelnim stanicama pokazuju da izmjerene koncentracije za sumpor dioksid pokazuju najveće vrijednosti na lokalitetu Ilidže što je isti trend kao i predhodnih godina. Periodi s najvišim izmjerenim koncentracijama su januar, februar i decembar za sve tri manuelne stanice. Od 2009. godine bilježi se rast koncentracija sumpor dioksida na svim stanicama, ali godišnji prosjek ne prelazi 50 mikrograma po metru kubnom. Za osam mjeseci mjerenja sumpordioksida sa automatske stanice Vijećnica ostvaren je prosječna godišnja vrijednost od 12 mikrograma po metru kubnom što ne prelazi dozvoljenu prosječnu godišnju vrijednost. Zabilježeno je prekoračenje tolerantne satne vrijednosti jedan put, ali ne i prosječne tolerantne dnevne vrijednosti. Na lokalitetu poluautomatske stanice Otoka prosječna godišnja koncentracija sumpordioksida iznosi 20 mikrograma po metru kubnom. Nisu zabilježena prekoračenja satnih, ali dnevne tolerantnih vrijednosti su prekoračene jedan put (dozvoljeno 3 puta u toku kalendarske godine) što predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na predhodne godine.

Sumpor dioksid na svim stanicama je u padu u odnosu na predhodnu 2015. godinu. i ne prelaze godišnju graničnu vrijednost. Najveće izmjerene vrijednosti su na lokalitetu Ilidže gdje je jedino zabilježen lagani rast u odnosu na 2015. godinu.

Trend kretanja koncentracije sumpor dioksida

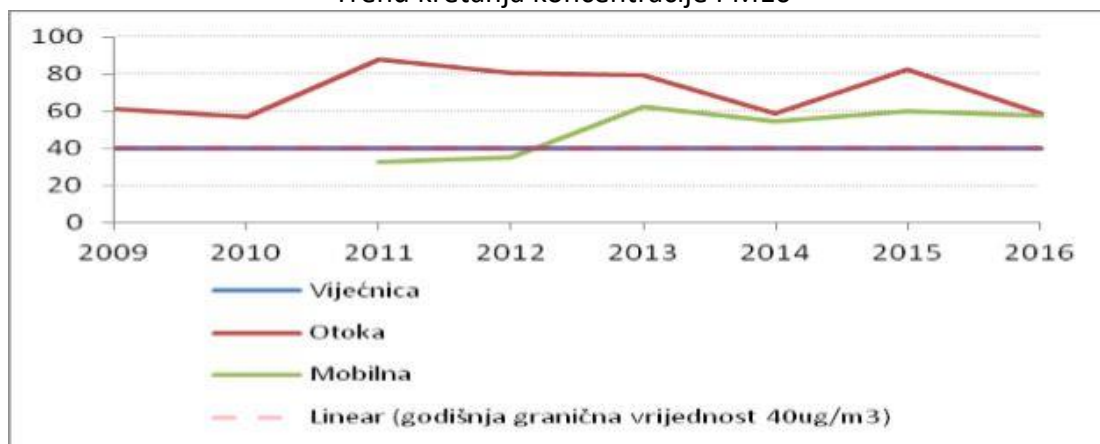

Graf 16.

Tokom mjeseca jula na stanici Vijećnica zabilježeno je prekoračenje koncentracije PM₁₀ za period pojave pustinjskog vjetera iz Sahare. Na ostalim stanicama nije zabilježeno tako značajno odstupanje za prosječne dnevne vrijednosti. Koncentracije PM₁₀ na lokalitetu Otoka prelaze 66 puta tolerantnu vrijednost koja ne bi smjela biti prekoračena više od 35 puta u kalendarskoj godini što je ipak bolja situacija nego u predhodnoj 2015. Prosječna godišnja vrijednost iznosi 59 mikrograma po metru kubnom i prelazi i graničnu i tolerantnu godišnju vrijednost. Najveće izmjerene koncentracije su u periodu grijanja. Prosječna godišnja vrijednost za PM₁₀ mobilne stanice za podatke koji se koriste kada mobilnu stanicu posmatramo kao stacionarnu za područje Ilidže iznosi 58 mikrograma po metru kubnom. Za decembar, kao najkritičniji tokom godine prosječna vrijednost iznosi 207 mikrograma po metru kubnom što prati i ostala mjerna mjesta i značajno je povećan u odnosu na predhodnu godinu iako je broj prekoračenja tolerantne vrijednosti iznosi 67 (dozvoljeno 35 puta). Broj validnih mjerenja u rangi predhodne godine ali situacija sa brojem prekoračenja bolja.

Za praćene koncentracije PM₁₀ možemo zaključiti da su najveće izmjerene vrijednosti tokom čitave godine na lokalitetu Otoka i Ilidže gdje je evidentno povećanje koncentracije ovog polutanta, ali i da lokalitet Vijećnice prati ostale stanice.

Trend kretanja koncentracije PM₁₀

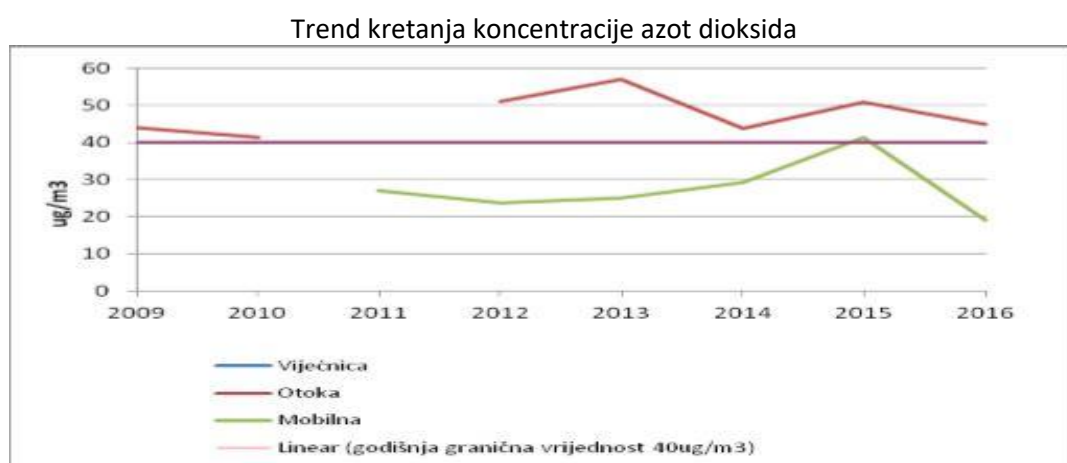

Graf 17.

Azot dioksid bilježi godišnji prosjek od 45 mikrograma po metru kubnom što prekoračuje dozvoljenu graničnom vrijednosti 40, ali ne i i tolerantnu vrijednost od 48 mikrograma po

metru kubnom. Iz dijagrama kretanja koncentracija azot dioksida tokom predhodnih pet godina vidi se blagi pad na lokalitetu Otoke u odnosu na predhodne godine. Lokalitet Otoke je od svih mjerenih mjesta najviše opterećen povećanim koncentracijama azot dioksida čije prosječne godišnje vrijednosti koje su prekoračene ukazuju da je iako nema značajnih skokova i satnih i dnevnih prekoračenja ipak prisutna povećana koncentracija tokom većeg dijela godine kao posljedica uticaja saobraćaja. Analizator je više od pet mjeseci stavljan van funkcije radi kvara te se da pretpostaviti da bi prosječna godišnja vrijednost bila puno veća da je analizator radio tokom čitave godine.

Prosječna godišnja vrijednost za azot dioksid za mobilnu stanicu iznosi 19 mikrograma po metru kubnom. Nije zabilježeno prekoračenje satnih, ali ni prekoračenja prosječnih dnevnih vrijednosti. Analizator bilježi veći broj validnih podataka 95% u toku godine.

Graf 18.

Praćenje koncentracija čađi na tri manuelne stanice ukazuje da su koncentracije na lokalitetima Vogošća i Ilidža u porastu u odnosu na predhodne dvije godine u periodima januar, decembar. Ako se posmatraju prosječne godišnje vrijednosti za čađ, može se zaključiti da su granične vrijednosti od 50 mikrograma po metru kubnom na godišnjem nivou dostignute i na Ilidži ali i na lokaciji Higijenskog zavoda s tim da je zabilježen pad u odnosu na predhodnu godinu na lokaciji Higijenskog zavoda.

7.2 Vode

Monitoring kvalitete vode za piće

Praćenje kvaliteta vode za piće vrši se u skladu sa standardima propisanim u Zakonu o vodama ("Sl. novine FBiH" broj 70/06), Zakonu o hrani ("Sl. glasnik BiH", broj 50/04.) i Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće ("Sl. glasnik BiH" broj 40/10.).

U 2016. godini uzorkovana je voda iz javnih, privrednih, poslovnih i privatnih objekata na laboratorijske analize i ocjenu higijenske ispravnosti sistematski i prema utvrđenom programu.

Program sistematske kontrole vode za piće iz objekata, koje provodi Zavod za javno zdravstvo KS rezultirao je poboljšanjem higijenskog kvaliteta vode za piće i smanjenjem rizika obolijevanja od vodom prenosivih bolesti.

Higijenska ispravnost vode za piće iz sistema centralnog vodosnabdijevanja je kontinuirano odgovarala propisima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće. Monitoringom su obuhvaćeni bunari BSK sa sirovom vodom i distributivna mreža Sarajevskog i Ilijaškog vodovoda. Analizom rezultata nakon izvršenih pretraga lokalnih vodovoda sa pet općina Kantona Sarajevo, utvrđeno je da od ukupno 362 analiziranih uzoraka 325 odgovara, a 37 ne odgovara propisima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće.

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo redovno vrši kontrolu bazenske vode na mikrobiološku i povremeno na fizičko - hemijsku ispravnost. Od ukupno 853 uzetih, 831 analiziranih uzoraka odgovara, a 22 ne odgovaraju propisima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće. Poređenjem rezultata ispitivanja higijenske ispravnosti vode iz bazena za kupanje i rekreaciju u posljednjih pet godina evidentno je smanjenje broja uzetih uzoraka, ali i higijenske neispravnosti bazenskih voda.

Radna jedinica za zaštitu i unapređenje životne sredine, odjeljenje za komunalnu higijenu u 2016. godini izvršilo je 2.258 uzorkovanja, od toga 1.681 na mikrobiološke i 649 na fizičko hemijske pretrage. Poređenjem rezultata ispitivanja uslova i ispravnosti vode iz vodoopskrbnih objekata u periodu posljednjih pet godina, evidentan je uticaj kontinuiranog nadzora, monitoringa i provođenja preventivnih mjera standardne metodologije.

Na osnovu provedenih analiza trenutno stanje, ukazuje da raspoložive količine vode omogućavaju zadovoljenje potreba svih korisnika. U slučajevima sušnih perioda i u zavisnosti od kvaliteta pojedinačnih sistema, dolazi do ograničenja u pristupu vodi za piće.

Ispitivanje higijenske ispravnosti vode iz javnih česmi u Kantonu Sarajevo, koje nisu priključene na sistem gradskog vodovoda u nadležnosti su lokalnih organa uprave, privatnih i poslovnih subjekata. Veliki broj javnih česmi direktno se napaja sa izvora, bez obezbijeđenih sanitarno tehničkih i higijenskih uslova, kontinuiranog održavanja i nadzora, te je voda sa ovih česmi promjenjivog kvaliteta, posebno u periodu intenzivnih padavina. U 2016. godini 66% ispitanih uzoraka pokazuje nezadovoljavajući kvalitet.

Opći pokazatelji nivoa zdravstvene sigurnosti stanovništva na prostoru Kantona Sarajevo ukazuju da je neophodno povećati nivo ulaganja, a posebno i prvenstveno usmjeriti pažnju javnosti na sadašnje stanje. Kao što je već navedeno, kvalitet voda na vodozahvatima je uglavnom dobar ali će zasigurno biti sve manje kvalitetnih vodnih resursa ukoliko se proces zagađenja voda nastavi ili intenzivira i ukoliko se zone prihranjivanja izvorišta ne zaštite. Tek na tako postavljenim osnovama bit će moguće pristupiti širenju obuhvata javnim vodosnabdijevanjem.

Sistem za odvodnju oborinskih i otpadnih voda

Oko 78,00% stanovništva, na urbanom području Kantona Sarajevo, služi se kanalizacionim sistemom za prikupljanje otpadnih voda, a eliminacija otpadnih voda putem septičkih jama vrši se kod 22,00% stanovnika.

Područje izgrađene kanalizacije nalazi se duž rijeke Miljacke, rijeke Željeznice i njihovih drugih pritoka. Centralni dio, odnosno Grad Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad) drenira ka rijeci Miljacki, dok se područje Ilidže drenira prema rijeci Željeznici a područje Vogošće prema potoku Vogošća. Naseljeni dijelovi unutar Kantona Sarajeva, Ilijaš i Trnovo nisu u navedenom sistemu i pod ingerencijom KJKP "VIK", dok je naselje Hadžići priključeno na sistem, ali nije u nadležnosti KJKP "VIK".

Prema podacima JKP "Vodostan" Ilijaš, postoji izgrađena kanalizaciona mreža za odvođenje otpadnih voda za oko 80,0% stanovnika, dok ostali dio stanovništva vrši zbrinjavanje na neadekvatan način.

JKP "Komunalac" d.o.o. Hadžići upravlja sa tri kanalizaciona sistema (Hadžići, Pazarić i Tarčin) i kolektorom Hadžići - Mostarsko raskršće - Blažuj, na koja je priključeno 9.338 korisnika, tj. cca 40,38 % stanovnika.

Urbani dio Trnova koristi kanalizacioni sistem RS. Područje Igmana i Bjelašnice se snabdijeva vodom iz sistema KJKP „Vodovod i kanalizacija” iz Sarajeva i koristi njihov kanalizacioni sistem. Osim urbanog dijela Trnova, Igmana i Bjelašnice naseljena mjesta nemaju izgrađene kanalizacione sisteme. U toku je izgradnja kanalizacionih sistema na području općine kroz izgradnju kolektora u mjesnim zajednicama.

Veći dio naselja i sela koji nisu obuhvaćeni izgrađenim kanalizacionim sistemima, odvodnju otpadnih voda vrši preko septičkih jama. Koncentrisanom gradnjom a izgradnjom neadekvatnih septičkih jama, javljaju se problemi neuslovnog stanovanja, izlivanja sadržaja i nekontrolisanog oticanja. Neka područja imaju urađene lokalne seoske kanalizacije, koje se provode do najbližeg vodotoka.

Odvodnja oborinskih voda značajno zaostaje za odvodnjom otpadnih voda i po dužinama mreže i po površinama pokrivenosti. Neriješena odvodnja oborinskih voda u nekim područjima utiče na stabilnost terena. U mnogim naseljima saobraćajnice nisu uređene, pa nije adekvatno riješena odvodnja atmosferskih voda i dolazi do uključivanja u fekalnu kanalizaciju.

Aktivnosti iz Projekata rekonstrukcije postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda Butila koji se finansira iz kredita Svjetske banke i IPA grant sredstava EU otpočele su 2014. godine izradom glavnih projekata i izvođenju građevinskih radova. Nakon što je Svjetska banka u 2015. godini dala saglasnost na produženje Ugovora o zajmu, odobreno je produženje Ugovora za rekonstrukciju Postrojenja do 31.07.2016. godine. Pored radova na postrojenju, ugovoreni su radovi na rekonstrukciji kanalizacione mreže u ulicama Omera Stupca, Kalemova, Avde Jabučice, Goruša, Nahorevska-Slatina-Patriotske lige, Strošići, Mehe Porobića i na dijelu ulice Bare, kao i izrada glavnih projekata za obnovu i rekonstrukciju infrastrukture za prikupljanje i odvođenje otpadnih voda u zoni izvorišta vode za piće "Sarajevsko polje".

Poplave

Na vodotocima I kategorije na području Kantona Sarajevo nastavljani su radovi regulacije vodotoka u okviru projekata koji su započeti u 2015. godini, na projektu „Uređenje korita rijeke Bosne u Sarajevskom polju” i to od profila P81 do P153, ukupne dužine 3.600 metara. Zbog velike dužine radovi su nastavljani i planirano je da se završe u 2016. godini. U okviru ovog projekta u 2016. godini završena je regulacija rijeke Dobrinje, odnosno prokopano i

uređeno novo korito od ušća u Bosnu do novog mosta u naselju Doglodi ukupne dužine 524,15 metara, a staro korito je zatrpano. Također je u okviru ovog projekta uređeno i ušće rijeke Zujevine u dužini od 92,52 metra.

Na vodotocima II kategorije na području Kantona Sarajevo u 2016. godini nastavljeni su radovi u Općini Ilidža na regulaciji rijeke Dobrinje kod Intererexa i u MZ-Stup II, te započeti radovi na regulaciji Rakovičkog potoka u MZ-i Rakovica i čišćenje korita potoka VečERICA. U općini Hadžići nastavljeni su radovi na regulaciji rijeke Zujevine u centru Hadžića, Binježevu, naselju Pazarić i naseljenom mjestu Hadžići, obala od tržnog centra "Oaza" do mosta na ulaznom putu u Hadžiće. U općini Trnovo nastavljeni su radovi uređenja korita Bijele rijeke u naselju Bare, započeto je čišćenje bujičnih vodotoka: Krsinje, Tušiočkog potoka, Crne rijeke, Presjenice i Tovarničkog potoka, uređenje korita u Lukavcu u dužini L= 500 m i izrada Elaborata zaštite izvorišta. U općini Vogošća nastavljeni su projekti koji su započeti u 2015. godini. U općini Ilijaš nastavljeni su radovi na regulaciji rijeke Misoče u Starom Ilijašu, te započeta regulacija rijeke Misoče u naselju Donja Misoča. U općini Novi Grad vršeno je Čišćenje rijeke Miljacke faza uzvodno od ušća u rijeku Bosnu i regulacija rijeke Miljacke od profila P 34 do P 38.

7.3 Otpad

Od ukupnog broja aktivnosti predviđenih Planom upravljanja otpadom Kantona Sarajevo, 30% je realizovano ili je u toku realizacije. Jedan dio planiranih aktivnosti nije mogao biti realizovan, dijelom zbog toga što nisu stvoreni preduslovi za njihovu realizaciju, ali i zbog nedovoljnih sredstava i nedostatka regulative. Kantonalni odbor za upravljanje otpadom vrši kontrolu i nadzor nad implementacijom Plana upravljanja otpadom Kantona Sarajevo.

Kad se radi o unaprijeđenju sistema upravljanja komunalnim otpadom, KJKP „Rad“ je pripremio Projekat za uvođenje odvojenog prikupljanja otpada u individualnim stambenim objektima na području Kantona Sarajevo. Zavod za planiranje radi na pripremi Odluke o pristupanju izradi prostorno-planskog dokumenta za prostor Regionalnog centra za upravljanje otpadom. Zavod je također nosilac aktivnosti na izradi općinskih elaborata o lokacijama reciklažnih dvorišta, niša i zelenih otoka u svim općinama KS u okviru kojeg je izvršeno Gis snimanje postojećeg stanja infrastrukture i pripremljene Tehničke smjernice za projektiranje infrastrukture za prihvata otpada. Sa ciljem unapređenja upravljanja posebnim vrstama otpada, KJKP „Park“ je otpočeo aktivnosti na izgradnji kompostane, a intenziviran je inspekcijski nadzor zdravstvenih ustanova u cilju unaprijeđenja sistema upravljanja medicinskim otpadom. Jedna od planiranih, a neizvršenih aktivnosti je uspostavljanje informacionog sistema za upravljanje otpadom. U očekivanju najavljenog federalnog informacionog sistema, nisu realizovane planirane aktivnosti na uspostavi kantonalnog registra. Nizak je i stepen realizacije aktivnosti na edukaciji, od kojih je realizovan samo dio aktivnosti putem podrške udruženjima iz oblasti zaštite okoliša.

Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture Kantona Sarajevo, KJKP Rad i Ekopak d.o.o. potpisali su međusobni Ugovor o implementaciji pilot projekta „Razvoj sistema primarne selekcije ambalažnog otpada iz komunalnog čvrstog otpada u Kantonu Sarajevo“ koji predviđa izgradnju pet eko-otoka sa ukupno 20 podzemnih kontejnera na području općine Centar, Stari Grad i Novo Sarajevo. Pokrenut je postupak izdavanja dozvola (urbanističkih i građevinskih) za dvije lokacije podzemnih kontejnera u općini Centar (ul. Koševo i Kotromanića), u općini

Stari Grad (ulica Bistirk i Safet Bega Bašagića) i dok su u općini Novo Sarajevo izgrađeni podzemnih kontejneri na dvije lokacije (ul. Trg heroja i Džemala Bijedića).

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Planom upravljanja otpadom Kantona Sarajevo za period 2015-2020.godina, deponija „Smiljevići“ treba biti transformisana u Regionalni centar za upravljanje otpadom. Centar već ima određene neophodne sadržaje: sanitarna deponija, sortirnica, postrojenje za tretman procjednih voda itd. Budući sadržaji u okviru Centra su: postrojenje za reciklažu građevinskog otpada, reciklažno dvorište i odlagalište inertnog otpada. Izgrađena je ploha za odlaganje otpada od 15.000 m², koja je već stavljena u funkciju, nadstrešnica za otpad za reciklažu, nabavljena oprema za sortirnicu, buldožer i vaga. Takođe, je završen najveći dio radova na izgradnji plohe za reciklažu građevinskog otpada. U 2016. godini, konstatovano je loše stanje na deponiji, izazvano iskopavanjima Instituta za nestale osobe BiH po nalogu Tužilaštva BiH. Na inicijativu Ministarstva prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, u okviru Zavoda za izgradnju formiran je Stručni operativni tim, koji je izradio detaljan Program sanacije deponije koji sadržai prijedlog nužnih radova na izgrađenoj infrastrukturi, posebno otplinjavanje i odvođenje procjednih voda, kao i prijedloge za održavanje deponije i izgradnju novih sadržaja neophodnih za smanjenje količina otpada za odlaganje. Urgentni prioriteti su obuhvatali nabavku bagera kašikara zbog radova na sanaciji i održavanju sistema za otplinjavanje, opreme i kemikalija za laboratoriju. Takođe, je odobreno pokretanje tenderske procedure za aktivnosti na sanaciji sistema otplinjavanja centralnog dijela odlagališta, koje su ocijenjene prioriternim sa stanovišta smanjenja zagađenja zraka i neutralizacije neugodnih mirisa sa odlagališta. U cilju nastavka aktivnosti planiranih Programom sanacije, odobreno je dodatnih 1.400.000 KM KJKP „Rad“ za nabavku kompaktora, te izgradnju reciklažnog dvorišta na deponiji, čime će se smanjiti količine otpada za odlaganje.

7.4 Prirodno naslijeđe

Neposredno upravljanje zaštićenim područjima vrši Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja. U okviru redovnih poslova u zaštićenim područjima, koji se odnose na kontrolu poštivanja propisanih mjera zaštite, te monitoringa prirodnih i kulturno – historijskih vrijednosti, u 2016. godini, zahvaljujući konstantnom nadzoru, na području Spomenika prirode "Vrelo Bosne" uočene su aktivnosti koje bi mogle imati negativni uticaj na prirodne vrijednosti ovog područja. U tom kontekstu, zatraženo je izjašnjenje Općinskog vijeća Ilidža vezano za donošenje Odluke o neposrednoj pogodbi za prodaju neizgrađenog građevinskog zemljišta u državnom vlasništvu, budući da se predmetno zemljište nalazi u granicama druge zaštitne zone SP "Vrelo Bosne".

Skupština Kantona Sarajevo je na sjednici održanoj dana 05.12.2016. godine utvrdila Nacrt Zakona o proglašenju Zaštićenog pejzaža "Bentbaša" i Općinsko vijeće Stari Grad dalo je saglasnost za uspostavu zaštite ovog područja, a kako je to propisano Federalnim Zakonom o zaštiti prirode ("Sl. novine F BiH", broj 66/13). Programom rada Skupštine Kantona Sarajevo za 2017. godinu planirano je u maju donošenje Zakona o proglašenju Zaštićenog pejzaža "Bentbaša". Cilj donošenja pomenutog Zakona je sprečavanje daljnje degradacije bioloških, geomorfoloških i hidroloških raznovrsnosti, te ekološka sanacija i revitalizacija područja.

Saradnjom Ministarstva prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša sa Zavodom za zaštitu kulturno – historijskog i prirodnog naslijeđa i odabranim izrađivačem urađena je analiza stanja

ranije utvrđenih pojedinačnih spomenika prirodne baštine Kantona Sarajevo sa prijedlogom mjera zaštite, a u svrhu revizije pravne zaštite i uspostavljanja funkcionalnog upravljanja, te održavanja i ovih prirodnih vrijednosti. Isti projekat je obuhvatio i reviziju ranije zaštićenih područja u Kantonu Sarajevo (Spomenik prirode "Vrelo Bosne" i "Skakavac", te Zaštićeni pejzaž "Bijambare"), s ciljem utvrđivanja potrebe dalje zaštite, izmjene kategorija i mjera zaštite, kao i granica zaštićenih područja.

U završnoj fazi je izrada Plana upravljanja za Zaštićeni pejzaž "Trebević", koga donosi Vlada Kantona Sarajevo na prijedlog Ministarstva prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, a donesena je i Odluka o pristupanju izrade Prostornog plana područja posebnih obilježja ZP "Trebević", koga donosi Skupština Kantona.

Aktivnosti Javne ustanove bile su usmjerene na izgradnju turističke infrastrukture i ponude u zaštićenim prirodnim područjima, u skladu s planovima upravljanja čime su unaprijeđeni turistički potencijali zaštićenih prirodnih područja o čemu govori podatak o više od 300.000 posjetilaca na područjima Bijambara, Vrela Bosne, Trebevića i Skakavca.

Na području ZP "Bijambare" okončane su aktivnosti na uspostavljanju primarne infrastrukture za vodosnabdijevanje i tretman otpadnih voda, na način da je instaliran uređaj za biološko prečišćavanje sanitarno – fekalnih voda koji nastaju iz Informativno-edukacionog centra i javnog toaleta koji koriste posjetoci prostora, a ugrađen je i armirano – poliesterski separator masti, kako bi se spriječile pojave koje dovode do zagađenja voda i narušavanja hidroloških vrijednosti ovog prostora. U funkciji razvoja sportskog i rekreativnog turizma na ovom području uspostavljen je multifunkcionalni sportski teren, drvene rekreativne konstrukcije i dr.

Po donošenju Zaključka Vlade Kantona Sarajevo u maju 2016. godine, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo je otpočeo sa izradom projektne dokumentacije na nivou Urbanističkog projekta za prostor vojnog kompleksa "Zamo Dučić" u okviru Zaštićenog pejzaža "Bijambare", a u funkciji izgradnje Ekokamp-a.

Na području Zaštićenog pejzaža "Trebević" otpočele su aktivnosti na izmještanju dijela vodovodne mreže za potrebe izgradnje javne česme i toaleta, a u skladu sa sporazumom koji je potpisan krajem 2016. godine između Ministarstva prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša i KJKP "ViK" d.o.o. Sarajevo.

8. Analiza budžeta i javne administracije

8.1 Analiza javnih prihoda i rashoda

Budžet Kantona Sarajevo obavezujući je okvir djelovanja javnog sektora i u finansijskom smislu predstavlja plan prihoda i rashoda. Izrada i izvršavanje budžeta zasniva se na načelima jedinstva, tačnosti, uravnoteženosti i zakonitosti budžeta, načelu univerzalnosti, efikasnosti ekonomičnosti i transparentnosti. Izrada godišnjeg budžeta zasniva se na budžetskom kalendaru te Dokumentu okvirnog budžeta koji obuhvata najmanje jednu fiskalnu godinu i dvije naredne godine. Strukturu budžetskih sredstava čine porezni i neporezni prihodi, kao dominantni izvori budžetskih sredstava, zatim grantovi, donacije, kapitalni primici i račun finansiranja.

U periodu 01.01. do 31.12.2016. godine ostvareni su prihodi i primici u iznosu 778.009.215 KM, a izvršeni rashodi i izdaci u iznosu 684.830.964 KM. Na osnovu ostvarenih prihoda i primitaka i izvršenih rashoda i izdataka ostvaren je deficit u posmatranoj godini u iznosu od -4.017.312 KM, tako da ukupni Budžet Kantona Sarajevo na dan 31.12.2016. godine iznosi -77.606.960 KM.

Tabela 78. Ukupno ostvareni prihodi u periodu u 2014., 2015. i 2016. godini

Prihodi	2014		2015		2016		Indeks 2016/2015
	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	
OSTVARENI PRIHODI							
Prihodi od poreza	530.240.933	80,8	567.417.812	83,7	680.813.652	87,5	120,0
Neporezni prihodi	64.270.958	9,8	66.616.566	9,8	75.254.154	9,7	113,0
Tekući transferi i donacije	16.444.467	2,5	14.617.979	2,2	16.516.131	2,1	113,0
Kapitalni primici	1.146.236	0,2	920.825	0,1	880.378	0,1	95,6
Račun finansiranja	37.431.872	5,7	27.853.253	4,1	4.544.900	0,6	16,3
Višak primitaka od direktnog zaduživanja	6.944.788	1,1	262.641	0	0	0,0	0,0
UKUPNO	656.479.254	100	677.689.076	100	778.009.215	100	114,8

U 2014., 2015. i 2016. godini najveći udio ostvarenih prihoda se ostvarivao preko poreznih prihoda, od 80,8% do 87,5%. U 2016. godini, ostvareni prihodi od poreza su veći za 20% u odnosu na ostvarenje 2015. godine.

Kad je riječ o budžetskim rashodima, evidentan je rast sa 663.124.399 KM u 2015. na 684.830.964 KM u 2016. godini.

Tabela 79. Ostvareni budžetski rashodi u periodu 2014-2016.

Rashodi	2014		2015		2016		Indeks 2016/2015
	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	
Plaće i naknade troškova zaposlenih	250.248.689	40,3	253.038.269	38,2	250.191.378	36,5	98,9
Doprinosi poslodavaca i ostali doprinosi	25.281.685	4,1	25.417.187	3,8	25.378.622	3,7	99,8
Izdaci za materijal i usluge	48.891.680	7,9	50.455.287	7,6	55.049.296	8,0	109,1
Tekući transferi	222.738.070	35,9	250.135.569	37,7	232.185.875	33,9	92,8
Izdaci za obaveze po kreditima	3.706.696	0,6	5.088.929	0,8	5.193.059	0,8	102,0
Kapitalni transferi	32.114.594	5,2	29.909.876	4,5	52.284.230	7,6	174,8
Izdaci za nabavku stalni sredstava	22.699.578	3,7	20.221.563	3	28.530.541	4,2	141,1
Sredstva za pozajmljivanje	1.256.000	0,2	2.400.000	0,4	1.350.000	0,2	56,3
Otplate dugova	13.920.607	2,2	26.457.719	4	34.667.961	5,1	131,0
Tekuća rezerva	0	0	0	0	0	0,0	
Višak rashoda nad prihodima	0	0	0	0	0	0,0	
Ukupno	620.857.599	100	663.124.399	100	684.830.962	100	103,3

U strukturi rashoda, najveće učešće u ukupnim rashodima se odnosi na plaće i naknade troškova zaposlenih, koji u strukturi ukupnih rashoda imaju trend pada od 40,3% ukupnih rashoda u 2014. godini do 36,5% u 2016. godini. Tekući transferi bilježe povećanje u procentualnom učešću u ukupnim godišnjim rashodima, sa 35,9% u 2014. godini na 37,7% u 2015. godini, dok u 2016. godini su smanjeni za 7,2%. Bitno je istaći i porast izdataka za dospjele obaveze po kreditima i otplate dugova, koji su sa približno 3,7 miliona KM u 2014. godini porasli na približno 5,2 miliona KM ili za 2% u 2016. godini. Izdatci za otplatu dugova su rasli sa 13,9 miliona KM u 2014. godini na 34,7 miliona KM u 2016. ili 31 %.

Tekući transferi koji se finansiraju iz budžeta Kantona najčešće se odnose na tekuće transfere neprofitnim organizacijama, tekuće transfere pojedincima, učešća i subvencije javnim preduzećima, učešća i transferi drugim nivoima vlasti, te drugi tekući rashodi.

8.2 Program javnih investicija

U Zakonu o budžetima Federacije BiH posebna pažnja posvećena je Programu javnih investicija, koji predstavlja instrument za upravljanje i izvještavanje o razvojnim programima i projektima-javnim investicijama. Javne investicije predstavljaju dio sredstava budžeta planiranih za ulaganja u značajno povećanje sredstava nefinansijske imovine kroz sticanje infrastrukture, građevinskih objekata, zemljišta i opreme.

Program javnih investicija KS (PJIKS) priprema se svake godine po roling sistemu, koji usvaja Vlada KS.

Osnovni cilj izrade PJIKS je usklađivanje razvojnih projekata sa realnim izvorima finansiranja. Program sadrži tekuće i kandidovane projekte, a čijom realizacijom treba da se doprinese kvaliteti života građana i sigurnosti.

Investicije-projekti se odnose na sva područja djelatnosti (sektore) od obrazovanja, infra i suprastrukture do socijalne sigurnosti i zaštite okoliša.

Ukupan broj projekata (tekućih i kandidovanih) u 2016. godini je 66 i manji je za 38,3% u odnosu na ukupan broj projekata u 2015. godinu.

Ukupna planirana vrijednost projekata (tekućih i kandidovanih) iznosi preko 649 miliona KM za posmatrane godine, odnosno u 2016. godini je manja za 29,3% u odnosu na 2015. godinu.

Tabela 80. Pregled promjena osnovnih podataka iz PJIKS

Status projekata	2014			2015			2016			Indeks 2016/2015		
	Broj projek.	Planirana vrijed. projekta (mil. KM)	Budžet (mil. KM)	Broj projek.	Planirana vrijed. projekta (mil. KM)	Budžet (mil. KM)	Broj projek.	Planirana vrijed. projekta (mil. KM)	Budžet (mil. KM)	Broj projek.	Planirana vrijed. projekta (mil. KM)	Budžet (mil. KM)
Tekući ukupno	87	760	80,2	68	717,1	108,2	26	210	31,7	38,2	29,3	29,3
Ukupno učešće KS	84	366,2	33,7	64	314	26,6	23	94,7	14,3	35,9	30,2	53,8
Drugi izvori finansiranja	41	393,9	46,6	46	403,1	81,5	24	115,1	17,4	52,2	28,6	21,3
Učešće KS (%)	96,6	48,2	42	94,1	43,8	24,6	88,5	45,1	45	94,0	103,0	182,9
Učešće drugih izvora finansiranja (%)	47,1	51,8	58	67,6	56,2	75,4	92,3	54,9	55	136,5	97,7	72,9
Kandidovani ukupno	42	264,1	43,9	39	200,8	4,6	40	439,2		102,6	218,7	
Tekući i kandidovani projekti	129	1.024,10	124,1	107	918	112,8	66	649	31,7	61,7	70,7	62,7

U ukupnoj planiranoj vrijednosti tekućih projekata u 2016. godini (210 miliona KM) sredstva Budžeta KS učestvuju sa 45,1% i iznose 94,7 miliona KM. Sredstva Budžeta KS u odnosu na 2015. godinu manja su za 14,2% ili 52,2 miliona KM.

U 2016. godini drugi izvori finansiranja iznose 115,1 miliona KM ili 54,9% i manji su za 288 miliona KM.

Ukupno planirana vrijednost kandidovanih projekata iznosi 439,2 miliona KM u 2016. godini i veća je preko dva puta u odnosu na 2015. godinu.

Za realizaciju projekata u 2016. godini ukupno planirana sredstva svih projekata iznose oko 31,7 miliona KM, i sva sredstva su za tekuće projekte.

II Implementacija Strategije

9. Implementacija Strategije razvoja Kantona Sarajevo do 2020. u 2016. godinu

Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2020. (Strategija) je dokument koji usmjerava sveukupan razvoj Kantona uzimajući u obzir ekonomsku, društvenu, okolišnu i prostornu dimenziju i na temelju toga utvrđuje viziju razvoja Kantona Sarajevo:

Kanton Sarajevo je evropska, dinamična, kreativna i kulturno raznolika regija ugodnog življenja i unosnog poslovanja

Strateški ciljevi koji vode ka ostvarenju vizije razvoja Kantona Sarajevo su:

1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga;
2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta;
3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa;
4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima;
5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo;

Definisani strateški ciljevi se realizuju putem 22 prioriteta cilja, koji su razvijeni u mjere, projekte i aktivnosti sa planiranim potrebnim finansijskim sredstvima (indikativni finansijski okvir), čijom implementacijom će se postići definisani ciljevi razvoja tokom implementacije Strategije.

Strateško planiranje razvoja nalažu evropske prakse, a zahvatanje sredstava iz predpristupnih fondova Evropske Unije nalaže obavezu izrade strateških razvojnih dokumenata.

Izveštaj o implementaciji Strategije prati efekte njene implementacije predstavljanjem postignutih rezultata (aktivnosti), odnosno uočenih problema u realizaciji, te pruža uvid u realizaciju pet definisanih razvojnih strateških ciljeva, uz praćenje efekata implementacije Strategije na stepen razvoja kantona.

9.1 Indikatori razvoja po strateškim i prioritarnim ciljevima

Stvarni rezultati razvoja, koji proizlaze iz implementacije strategije razvoja, mogu biti vidljivi i mjerljivi jedino ukoliko se sistemski provodi praćenje i vrednovanje realizacije strategije. Taj proces omogućava mjerenje nivoa ostvarenja ciljeva, i njihovo poređenje za ciljnim vrijednostima ukazuje u kom pravcu se realizira Strategija. To daje i mogućnost za poduzimanje pravovremenih mjera u cilju uspješnije implementacije Strategije.

Izveštaj o implementaciji Strategije pruža uvid u realizaciju pet definiranih razvojnih strateških ciljeva, uz praćenje efekata implementacije Strategije na ukupan razvoj kantona pomoću seta indikatora koji su sastavni dio Strategije i koji na vidljiv i mjerljiv način oslikavaju stepen realizacije zadatih strateških ciljeva. U Strategiji je utvrđen set indikatora za strateške i prioritene ciljeve.

Za praćenje realizacije Strateškog cilja 1. utvrđena su tri indikatora i set indikatora za šest prioritetnih ciljeva.

Tabela 81. Indikatori Strateškog cilja 1. i prioritetnih ciljeva

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
Strateški cilj 1						
Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga		Indeks razvijenosti KS	138,6	138,4	136	143,2
		BDP/per capita u KM	13.955	15.004	Nema podataka	17.600
		Rang – Lakoća poslovanja prema WB	104	107	79	60
Prioritetni ciljevi (SC1)						
1.1.	Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih, metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)	Indeks fizičkog obima prerađivačke industrije	101,7	96,4	97,5	102,1
		Učešće izvoza prerađivačke industrije u ukupnoj industriji (%)	67,1	69,9	72,7	69,1
		Iznos ostvarenih investicija u prerađivačkoj industriji u 000 KM	81.712	78.730	Nema podataka	88.211
		Broj zaposlenih u sekundarnom sektoru 31.12.	23.697	23.057	22.819	24.717
		Pokrivenost uvoza izvozom (%)	24,9	28,1	28,3	30,5
		Razvoj nauke tehnologije i inovativnosti (izdvajanje iz budžeta - % BDP)	0	0	0	1,5
1.2.	Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije	Iznos ostvarenih investicija u IKT industriji u 000 KM	149.524	143.950	Nema podataka	190.000
		Broj poslovnih subjekata u IKT industriji	836	836	924	1.050
		Broj zaposlenih u IKT industriji	7.489	7.506	7.767	11.000
		Prosječna neto plaća u IKT industriji	1.270	1.222	1.266	1.500
1.3.	Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	Broj posjeta turista	301.319	364.116	407.567	450.000
		Broj noćenja turista	579.553	692.655	822.045	950.000
		Broj poslovnih subjekata u hotelijerstvu i ugostiteljstvu	2.699	2.670	2.829	2.810
		Iznos ostvarenih investicija u hotelijerstvu i ugostiteljstvu u 000 KM	34.629	56.765	Nema podataka	40.250
1.4.	Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj preduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa	Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika	72,5	73,6	81,8	80,0
		Ukupan iznos ostvarenih investicija u 000 KM	1.029.177	819.914	Nema podataka	1.777.112
		Broj zaposlenih 31.12.	125.921	126.609	130.535	140.000
		Iznos prosječne neto plaće 31.12.	1.050	1.024	1.049	1.150
1.5.	Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga, te ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije	Ukupni prihodi u mil. KM	293,1	313,2	299	311,2
		Gubitak u mil. KM	68,6	62,9	44,2	55,0
		Poslovna sredstva u mil. KM	1.501,30	1609,3	1642,9	1.602,2
		Kapital u mil. KM	918,9	921,8	909,2	980,5
		Prosječan broj zaposlenih	5.151	4.963	4.904	5.035
		Investicije u komunalnu privredu (mil. KM)	7,2	33,7	24,8	100,0
1.6.	Unaprijediti uslove za održivi razvoj	Prosječan broj zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu 31.12.	919	872	1003	930
		Požnjeverna površina u ha	4.737	4.413	4.200	4.812

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
	ruralnih područja Kantona Sarajevo	Broj rodni stabala voća	837.807	851.582	841.402	852.211
		Ukupna proizvodnja šumskih sortimenata u 000 m ³	136	144	135	145
		Ukupan iznos ostvarenih investicija poljoprivrednih gazdinstava u 000 KM	4.163	5.386	Nema podataka	4.230
		Prihod u poljoprivredi i šumarstvu, mil. KM	44,4	42,3	41	54,0

Prema indeksu razvijenosti, koji mjeri relativnu razvijenost kantona u Federaciji, Kanton Sarajevo u 2016. u odnosu na 2014. godinu bilježi smanjenje za 1,9% u odnosu na prosječnu razvijenost Federacije. Indeks razvijenosti sublimira nivo razvijenosti mjereno stepenom zaposlenosti stanovništva, stopom nezaposlenosti, brojem učenika na hiljadu stanovnika, poreskim prihodima/pc, te indeksom odsutnog stanovništva. Kanton Sarajevo je rangiran na prvom mjestu, sa vrijednošću indeksa koji je za 36% iznad prosječne razvijenosti FBiH.

Vrijednost BDP/pc je povećana za 7,5% u 2015. godini u odnosu na ostvarenu u 2014. godini. Indikator koji prikazuje Rang-lakoće poslovanja prema WB pozicionira Sarajevo u 2016. godini na 79 mjesto, što je značajno poboljšanje u odnosu na rang u 2014 godini, kad je bio na 104 poziciji.⁵

Indeks fizičkog obima prerađivačke industrije koji se nalazi u sklopu prvog prioritetnog cilja bilježi smanjenje u 2016. godini i to za 4,1%.

Indikator koji prikazuje iznos ostvarenih investicija u prerađivačkoj industriji u 2016. godini je povećan za 8,3% u odnosu na 2014. godinu. Pokrivenost uvoza izvozom u 2016. godini iznosila je 28,3% , što je za 13,7% veće u odnosu na 2014. godinu kad je iznosila 24,9%.

Iz budžeta KS se ne izdvajaju sredstva za ulaganje u razvoj nauke tehnologije i inovativnosti.

Na jačanje ITK sektora ukazuje rast poslovnih subjekata za 10,5%, kao i povećanje broja zaposlenih, za 3,7% u 2016. godini u odnosu na 2014. godinu.

Prema pokazateljima, povećava se konkurentnost turističke destinacije Kantona Sarajevo, broj posjeta turista bilježi povećanje u 2016. godini i to za 35,3%, broj noćenja je zabilježilo rast za 41,8%, **broj** poslovnih subjekata u hotelijerstvu i ugostiteljstvu **se povećao** sa 2.699 u 2014. godini na 2.829 u 2016. godini što predstavlja rast od 4,8 %.

Prema pokazateljima **broj** zaposlenih osoba u 2014. godini bio je 125.921, dok je u 2016. zabilježeno povećanje za 4.614 zaposlenih ili 3,8%.

Ukupni prihodi u komunalnoj privredici su povećani za 2% u 2016. godini, dok su prihodi u poljoprivredi i šumarstvu u 2016. godini zabilježili smanjenje za 7,7%.

Posebno je značajno poboljšanje **pokazatelja smanjenja gubitka u komunalnoj privredi** u 2016. godini gdje je zabilježeno značajno smanjenje u odnosu na prethodne godine i to za 35,6% u odnosu na 2014. godinu.

Oblast u kojoj su bila potrebna velika ulaganja je **komunalna privreda, indikator u sklopu petog prioritetnog cilja koji prikazuje investicije u komunalnu privredu od 2014. godine do 2016. godine bilježi trend rasta, tako da su investicije u komunalnu privredu povećane** sa 7,2 miliona u 2014. na 24,8 miliona KM u 2016. godini.

⁵ Lakoća poslovanja analizira koliko je lako, prema važećoj zakonskoj regulativi zemalja, lokalnom poduzetniku otvoriti malo ili srednje preduzeće, a mjeri i prati promjene propisa koji utiču na 11 područja životnog ciklusa preduzeća: osnivanje preduzeća, dobivanje građevinskih dozvola, priključenje električne energije, registraciju imovine, mogućnost kreditiranja, zaštitu investitora, poresku politiku, međunarodnu trgovinu, izvršenje ugovora, rješavanje nesolventnosti i zapošljavanje radnika.

Kod šestog prioritenog cilja većina pokazatelja u 2016. godini bilježi smanjenje u odnosu na 2014. godinu, dok prosječan broj zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu bilježi povećanje za 9,1%.

Opća ocjena je da je kod strateškog cilja 1 u postizanju šest prioriternih ciljeva u 2016. godini zabilježeno je poboljšanje većine pokazatelja u odnosu na 2014. godinu. Poseban značaj i razvoj u odnosu na prethodne godine je pozicioniranje Sarajeva na rang lakoće poslovanje, povećanje konkurentnosti turističke destinacije KS gdje svi indikatori bilježe značajno povećanje, kao i osnaživanje ITK sektora.

Za praćenje realizacije Strateškog cilja 2. utvrđena su četiri indikatora i set indikatora za tri prioritetnih ciljeva.

Tabela 82. Indikatori Strateškog cilja 2. i prioriternih ciljeva

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
Strateški cilj 2						
Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta		Radna snaga	197.336	199.322	199.698	202.232
		Stepen zaposlenosti radnog kontingenta(%)	41,8	43,2	44,5	49,5
		Stopa nezaposlenosti (%)	36,2	36,4	34,6	30,1
		Prosječna neto plaća 31.12. (KM)	1.050	1.032	1.049	1.150
Prioritetni ciljevi (SC2)						
2.1.	Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	Broj zaposlenih osoba - 31.12.	125.921	126.777	130.535	140.117
		Broj nezaposlenih osoba - 31.12.	71.415	72.545	69.163	62.115
		Učešće dugoročno nezaposlenih osoba u ukupno nezaposlenim (%)	78,4	77,8	78,3	60,0
		Učešće zaposlenih osoba sa VSS u ukupno zaposlenim (%)	29,3	29,9	30,4	33,0
2.2.	Implementirati efikasne programe prekvalifikacije i obrazovanja odraslih	Sredstva za aktivne mjere zapošljavanja, u KM	5.750.010	9.291.624	9.243.844	12.000.000
		Broj lica obuhvaćenih aktivnim mjerama zapošljavanja	1.045	1.446	1.885	2.000
		Sredstva za obuku i prekvalifikaciju	-	196.600	120.241	300.000
		Broj osoba koje su završile obuku i prekvalifikaciju	-	131	80	200
2.3.	Razvijati preduzetničku kulturu	Broj poslovnih subjekata/1.000 stanovnika	72,5	73,6	81,8	80,0
		Stopa zaposlenih žena (%)	55,1	56,2	56,7	40,2
		Stopa nezaposlenih mladih (%)	56	58,1	53,8	18,0
		Broj nezaposlenih osoba sa invaliditetom	1.106	1.913	1.897	909

Radna snaga, koja predstavlja zaposlene i nezaposlene, je povećana za 1,2% u 2016. godini, a stepen zaposlenosti radnog kontigenta povećana za 6,5 %. **Stopa** registrovane **nezaposlenosti** u 2016. godinu i dalje je visoka iznosila je 34,6 % ali smanjenja je za 1,6 indeksna poena.

U odnosu na godišnji prosjek broja zaposlenih. došlo je do povećanja broja zaposlenih za 3,7%, a na kraju 2016. godine zabilježeno je smanjenje nezaposlenih za 3,2%. Učešće dugoročno nezaposlenih osoba u ukupno nezaposlenim su smanjena za neznatnih 0,1%, dok učešće zaposlenih osoba sa VSS u ukupno zaposlenim bilježe povećanje za 3,8%.

Izdvojena sredstva za aktivne mjere zapošljavanja koja su u 2016. godini povećana za oko 3,5 miliona KM ili 60,8%. Povećan je broj lica obuhvaćenih aktivnim mjerama zapošljavanja sa 1.045 u 2014. godini povećana na 1.855 u 2016. godini. Sredstva koja su izdvojena za obuku i prekvalifikaciju u 2016. godini iznosila su 120.241 i u odnosu na 2015. godinu manja su 76.359 KM, a broj osoba koje su završile obuku i prekvalifikaciju u 2016. godini je povećan.

Razvijanje preduzetničke strukture ukazuje povećanje broja poslovnih subjekata na/1.000 stanovnika koji je u 2016. godini povećan za 12,8%. Osim toga, stopa zaposlenih žena koja

također bilježi trend rasta u 2016. godini i to za 2,9%, stopa nezaposlenih mladih u 2016. godini je smanjena za 3,9%.

Opća ocjena je da kod strateškog cilja 2 u postizanju tri prioriteta ciljeva u 2016. godini zabilježeno je poboljšanje većine pokazatelja u odnosu na 2014. godinu. Raste zaposlenost, sredstva aktivnih mjera za zapošljavanje daju efekte, stopa zaposlenih žena i mladih se povećala, razvija se poduzetnička infrastruktura. No i dalje je stopa nezaposlenosti iznimno visoka.

Za praćenje realizacije Strateškog cilja 3. utvrđena su tri indikatora i set indikatora za tri prioritetnih ciljeva.

Tabela 83. Indikatori Strateškog cilja 3. i prioritetnih ciljeva

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
Strateški cilj 3						
	Stvoriti uslove za uključujući društveno-ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	Stepen socijalne isključenosti stanovništva (%)	48,5	46,8	51,4	40,0
		Broj učenika osnovnih i srednjih škola/1.000 stanovnika	120,7	115	124,2	130
		Stopa smrtnosti dojenčadi (u ‰)	6,35	6,98	5,78	6,0
Prioritetni ciljevi (SC3)						
3.1.	Osnažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva	Broj djece u predškolskim ustanovama	4.004	3.856	4.206	5.000
		Prosječno mjesečno izdvojena sredstva iz Budžeta po korisniku zaštite po zakonu (u KM)	114,8	121,9	129,2	130
		Učešća u budžetu Izdvojenih sredstva za zaštitu po osnovu zakona (u ‰)	9,5	8,6	8,6	Ispod 9%
		Stopa dugoročne nezaposlenosti (udio dugoročno nezaposlenih u ukupno nezaposlenim)(u ‰)	78,4	77,8	78,3	60
		Udio nezaposlenih demobilisanih branitelja, članova por. pog. branitelja, ratnih vojnih invalida i ostalih invalida u ukupno nezaposlenim (u ‰)	15,5	14,4	14,2	10,0
3.2.	Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga	Broj stanovnika/1 ljekara PZZ	1.186	1.166	731	1.170
		Broj stanovnika/1 stomatologa	1.986	1.699	1.650	1.960
		Broj punktova u PZZ/100.000 stanovnika	36,87	36,25	39,52	40
		Broj stanovnika/1 tim porodične medicine	2.094	2.136	2.108	Ispod 2.000
		Obuhvat stanovnika zdravstvenim osiguranjem (%)	95,8	102,6	103,2	98,5
		Stopa morbiditeta	1,26	1,25	1,33	Ispod 1,1
3.3.	Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva	Prosječan broj učenika u osnovnim školama na 1 kompjuter	27,7	20,5	19,5	20
		Prosječan broj učenika u srednjim školama na 1 kompjuter	7,9	8,2	9,5	8
		Prosječan broj učenika u osnovnim školama na 1 pristup internetu	37,3	26,5	25,8	28,2
		Prosječan broj učenika u srednjim školama na 1 pristup internetu	9,1	9,5	11,3	10,1
		Prosječan broj kompjutera po 1 osnovnoj školi	14,7	18,3	19,1	35
		Prosječan broj kompjutera po 1 srednjoj školi	77,7	50,2	41,4	90
		Broj studenata (Univerzitet KS i privatne visokoškolske ustanove)	34.069	34.673	32.214	35.500
		Izdvajanje iz Budžeta za obrazovanje (prema COFOG klasifikaciji, 097) (u%)	0,75	0,75	0,75	1,5
		Broj stranih studenata	2.650	2.703	Nema podataka	5.000

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
3.4.	Jačati društvenu vrijednost	Broj učesnika u sistemu sporta	30.100	30.100	30.200	30.300
		Izdvajanja iz budžeta za sport (u %)	0,49	0,53	0,53	0,6
		Broj projekata kulturne/ kreativne industrije – apliciranih prema EU fondovima (EU kreativna)	0	0	0	10
		Podrška neprofitnim organizacijama iz kulture i sporta, učešće u Budžetu (u%)	0,9	0,5	0,9	1,1
		Ukupan broj posjetilaca pozorištu i koncertima filharmonije/broj stanovnika (učešće u %)	16,8	17,1	Nema podataka	20

Procjenjeni pokazatelj socijalne isključenosti ukazuje na povećanje obuhvata stanovnika koji se po nekom vidu mogu smatrati socijalno isključenim (nezaposleni, penzioneri, korisnici socijalne zaštite, lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom i psihičkom razvoju itd), a stopa od 51,4% znači da je svaki drugi stanovnik KS po nekom osnovu socijalno isključen.

Prema pokazateljima za 2016. godinu broj učenika u osnovnim i srednjim školama na 1000 stanovnika se povećao i to za 2,9%, također i broj djece u predškolskim ustanovama bilježi povećanje za 5%.

Vrijednost stope dojenačke smrtnosti je smanjena u 2016. godini i sa ovom stopom dojenačke smrtnosti KS nalazi se u kategoriji vrlo niskog dojenačkog mortaliteta.

Prosječno mjesečno izdvojena sredstva iz Budžeta po korisniku zaštite po zakonu povećala su se za 12,5%, dok je pokazatelj učešća u budžetu izdvojenih sredstva za zaštitu po osnovu zakona smanjena za 8,5%.

Stopa dugoročne nezaposlenosti (udio dugoročno nezaposlenih u ukupno nezaposlenim) u posmatranom periodu ne bilježi značajne promjene, ali je udio nezaposlenih demobilisanih branitelja, članova porodica poginulih. branitelja, ratnih vojnih invalida i ostalih invalida u ukupno nezaposlenim, smanjen na 14,2% u 2016. godini.

Reforma sistema zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga je treći prioritetni cilj u sklopu ovog strateškog cilja i pokazatelj broja stanovnika na jednog ljekara u 2016. godini kao i broj stanovnika na jednog stomatologa, pokazuju pozitivne tendencije u pravcu smanjenja obuhvata stanovnika po jednom ljekaru i stomatologu. Takođe se povećava broj punktova u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u odnosu na broj stanovnika, a i značajno se smanjuje broj stanovnika (ukupno stanovništvo) prema jednom timu porodične medicine.

Zdravstveno stanje stanovnika praćeno stopom morbiditeta, koja predstavlja broj oboljelih u odnosu na ukupno stanovništvo, se pogoršava, stopa morbiditeta bilježi povećanje u 2016.

Dostupnost obrazovnih usluga u osnovnim i srednjim školama, mjereno opremljenošću kompjutera u školama, ukazuje na poboljšanje u osnovni školama, ali ne i u srednjim. Naime, prosječan broj učenika u osnovnim školama na jedan kompjuter je smanjen za 29,6, dok je prosječan broj učenika u srednjim školama na jedan kompjuter povećan za 20,3%. Prosječan broj kompjutera po 1 osnovnoj školi bilježi trend rasta za 29,9%, dok prosječan broj kompjutera po 1 srednjoj školi u 2016. godini se smanjio za 46,7%.

U KS povećava se broj broj učesnika u sportu , a i izdvajanja iz budžeta za sport se povećalo za 0,49% u 2014. godini na 0,53% u 2016. godini. Podrška neprofitnim organizacijama iz kulture i sporta, učešće u Budžetu za 2016. godinu je 0,9% i ostaje nepromjenjen u odnosu na 2014. godinu. Ukupan broj posjetilaca pozorištu i koncertima filharmonije/broj stanovnika za 2014. godinu iznosio je 16,8%, u 2015. godini 17,1%.

Opća ocjena je da je došlo do izvjesnog napretka u stvaranju uslova za uključiv društveno ekonomski rast ali i dalje je svaki drugi stanovnik po nekom osnovu socijalno isključen. Reformira sistema zdravstvene zaštite pokazuju pozitivne tendencije u pravcu smanjenja obuhvata stanovnika po jednom ljekaru i stomatologu. Opremljenost kompjuterima osnovnih škola je unaprijeđena, ali u srednjim školama pokazuje se nešto slabija opremljenost kompjuterima i pristup internetu.

Za praćenje realizacije Strateškog cilja 4. utvrđena su četiri indikatora i set indikatora za četiri prioritena ciljeva.

Tabela 84. Indikatori Strateškog cilja 4. i prioritnih ciljeva

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
Strateški cilj 4						
Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima		Gubici vode ViK (tehnički i administrativni) (%)	75	75,1	75,5	60
		Pokrivenost domaćinstava uslugama prikupljanja otpadnih voda - urbano područje (%)	75	78	78	85
		Količina ukupno odloženog otpada (t/god)	242.132	212.727	207.140	220.000
		Količina odvojeno prikupljenog otpada (%):				
		Papir	22	21	31	60
		Plastika	1,8	2	4,3	20
		Staklo	0,01	0,0001	16	50
		Količina prikupljenog kućnog otpada (kg/st)	460	454	433	450
Prioritetni ciljevi (SC4)						
4.1.	Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora	Površina zaštićenih prirodnih područja (ha)	2.930,30	2.930,30	2.930,30	3.091,2
		Broj postrojenja za tretman otpadnih voda	1	1	2	2
		Kapacitet (ES)	5.000	5.000	605.000	605.000
		Procenat mikrobiološki kontaminiranih i fizičko-hemijskih neispravnih uzoraka vode za piće – bunari BSK, gradski vodovod, Ilijaš, Hadžići	0	0	0	0
		Procenat mikrobiološki kontaminiranih i fizičko-hemijskih neispravnih uzoraka vode za piće – lokalni vodovodi	2,15	-	-	1,9
4.2.	Poboljšati kvalitet okolišnih komponenti i uspostaviti integralni sistem upravljanja otpadom	Srednja godišnja vrijednost lebdećih čvrstih čestica u zraku - autom. stanica Otoka (PM10) (µg/m³)	59	83	59	40
		Srednja godišnja vrijednost sumpor dioksida (SO²) - mobilna stanica Ilidža (µg/m³)	53	30	32	50
		Srednja godišnja vrijednost azot dioksida (NO₂) - automatska stanica Alipašina (µg/m³)	63	32	26	50
		Broj reciklažnih dvorišta	0	0	0	5
		Broj izgrađenih niša	951	960	975	1.050
4.3.	Povećati energetske efikasnost i podstaci korištenje obnovljivih izvora energije	Broj javnih objekata na kojima su realizirane mjere energetske efikasnosti	7	15	20	150
		Broj objekata u EMIS sistemu	84	109	307	400
		Broj javnih objekata za koje su urađeni detaljni energetske auditi	4	5	12	150
4.4.	Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo	Stanovništvo koje je priključeno na vodovod (%)	95,74	96,37		98
		Stanovništvo koje je priključeno na lokalne vodovode (%)	4,26	3,63		2
		Ukupna potrošnja vode po stanovniku (m³/st)	55			60
		Ukupna dužina vodovodne mreže (km)	1.128	1.128	1.200	1.200
		Ukupna dužina kanalizacione mreže (km)	1.378	1.237		1.600
		Potrošnja energije/energenata (GWh)	4.119	4.607	4.535	4.400
		Potrošnja energije po stanovniku (MWh/st)	9,26	3,1	3,1	10
		Ukupna dužina distributivne gasne mreže (svih nivoa pritiska) (km)	1.330	1.332	1.340	1.360

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
		Broj kupaca sa potrošnjom prirodnog gasa	54.050	53.734	54.953	56.000
		Uređene površine grobalja kojima upravlja KJKP „Pokop“ (m ²)	721.438	721.438	721.438	761.438

Pokazatelji uticaja definisani za strateški cilj 4. pokazuju određene promjene u odnosu na početnu vrijednost iz 2014. godine. Pokrivenost domaćinstava uslugama prikupljanja otpadnih voda na urbanom području povećana je za 3 %, te je od velikog značaja i povećanje količina odvojeno prikupljenog otpada sa 23,81 % na 51,3 %.

Puštanjem u rad centralnog postrojenja za tretman otpadnih voda Butile koje je dimenzionirano za biološko opterećenje od 600.000 ES (ekvivalentnih stanovnika) povećan je pokazatelj krajnjeg rezultata definisan u sklopu prvog prioritetnog cilja, obzirom da je za 2014. godinu isti iznosio 5.000 ES.

U okviru drugog prioritetnog cilja primjećena je promjena u krajnjem pokazatelju rezultata koji se odnosi na srednju godišnju vrijednost sumpor dioksida izmjerenu na mobilnoj stanici Ilidža koja se smanjila za 21 µg/m³ u odnosu na 2014. godine čime nije zabilježeno prekoračenje godišnje vrijednosti od 50 µg/ m³. Također, pokazatelj „broj izgrađenih niša“ povećao se sa 951 (2014. god) na 975 izgrađenih niša u 2016. godini.

Implementacijom projekta „Zeleni ekonomski razvoj“ povećali su se pokazatelji krajnjih rezultata definisani za prioritetni cilj 3. obzirom da se u odnosu na 2014. godinu broj javnih objekata na kojima su realizirane mjere energetske efikasnosti povećao za 13 objekata, broj objekata u EMIS sistemu veći je za 223 objekta i broj javnih objekata za koje su urađeni detaljni energetske auditi povećao se za 8 objekata.

Na temelju podataka za indikatore četvrtog prioritenog cilja, uočava se da dolazi do unaprijeđenja razvoja infrastrukture: povećava se broj stanovnika koji su priključeni na vodovodni sistem, povećava se dužina vodovodne mreže kao i dužina gasne distributivne mreže.

Strateški cilj 4 u posmatranom periodu od 2014. do 2016. godine prema indikatorima bilježi i pozitivne pomake, ali i pomake koji ne idu u ciljanom pravcu. Zaštita okoliša, prostora, prirodnih i infrastrukturnih resursa u poslijeratnom periodu nije bila prioritetno pitanje za tranzicijsku zemlju kakva je Bosna i Hercegovina, dok u posljednjih par godina svijest o zaštiti i poboljšanju okoliša iz godine u godinu se mijenja na bolje. Unaprijeđenje i razvoj infrastrukture je sigurno i dalje cilj koji traži veća ulaganja od ostavrenih u ovom periodu.

Za praćenje realizacije Strateškog cilja 5. utvrđena su četiri indikatora i set indikatora za pet prioritetnih ciljeva.

Tabela 85. Indikatori Strateškog cilja 5. i prioritetnih ciljeva

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
Strateški cilj 5						
Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo		Budžet KS/pc (KM)	1.486	1.627	1.646	1.670
		Kapitalna ulaganja iz Budžeta KS/pc (KM)	72,7	72	125	80,0
		Rang - grad prema kvalitetu života	161	158	159	140
Prioritetni ciljevi (SC5)						
5.1.	Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija, te ojačati	Učešće poreznih prihoda u ukupnim prihodima budžeta, u %	86,8	83,7	86,3	90,0
		Porezni prihodi/pc (KM)	236	234	287	270
		Prihodi od rente, u mil. KM	0	0	0	50
		Realizirane javne investicije, mil. KM	64,3	132,2	118,6	80,0

Broj	Cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	2014	2015	2016	Procjena 2020
	razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	Poticajne mjere za malu privredu, mil. KM	0	0	3.249,6	5
5.2.	1. Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije	Broj nepotpunih IP obrazaca i bez prateće dokumentacije u kandidovanim projektima (2015)	40	3	2	0
		Projekti u PJI KS sufinansiranih sa općinama (% u ukupnom)	16	15	16	30
		Broj lokalnih zajednica koje su uključene u PJI KS	0	3	4	10
		Učešće EU i dr. izvora u strukturi finansiranja JI, u %	66,6	61,4	54,5	75
		Broj projekata prema EU i dr. fondovima	0	0		20
5.3.	Ojačati participaciju građana u upravljanju razvojem KS	Mehanizmi saradnje nevladinog i vladinog sektora	nema	nema	nema	ima
5.4.	Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati sigurnost građana, te osnažiti funkcioniranje pravne države	Učešće krivičnih djela prema nepoznatom izvršiocu u ukupno počinjenim (%)	37,1	66,6	42,9	30
		Broj maloljetnih počinilaca krivičnih djela	134	72	74	90
		Broj saobraćajnih nezgoda	10.974	11.475	11.367	9.800
		Broj prijavljenih slučajeva korupcije	0	0	0	20
		Stepen popunjenosti radnih mjesta	71,2	70,5	74,1	85%
		Broj intervencija	12.294	11.954	12.954	12.000
		Spašena imovina u %	95,7	95	89	98
5.5.	Pozicioniranje KS u široj regiji i Evropi	Pokrivenost uvoza izvozom	24,9	28,1	28,3	33
		Rast investicija - godišnje, %	8	4,7	Nema podataka	10
		Broj proizvoda sa zaštitnim znakom brenda KS	0	0	0	10
		Prosječno zadržavanje turista/dan	1,9	1,9	2	2,1

Budžet Kantona Sarajevo po glavi stanovnika za 2016. godinu iznosio je 1.646 KM, i u odnosu na 2014. godinu kad je iznosio 1.486 KM povećao se za 10,8%. Kapitalna ulaganja iz Budžeta KS po glavi stanovnika u 2016. godini bilježe značajno povećanje u odnosu na 2014. godinu i to za 72,2%.

Istraživanja o kvaliteti života u gradovima, Sarajevo pozicionira na 159 mjesto, izvještaj koji sublimira čitav niz pokazatelja ključnih za ugodan i kvalitetan života, što je nešto povoljnije nego u 2014. godini.⁶

Na povećanje održivosti javnih finansija ukazuju porezni prihodi po glavi stanovnika koji bilježe tendenciju rasta sa 236KM u 2014. godini na 287 KM u 2016. godini ili za 21,6%. Realizirane javne investicije za 2016. godinu iznosile su 118,6 miliona KM i u odnosu na 2014. godinu povećale su se za značajnih 84,4%.

Izdvojena su sredstva za poticajne mjere i aktivnosti radi ostvarivanja ciljeva razvoja male privrede (subjekti male privrede, fizička i pravna lica) koje se utvrđuju određenim programom, iznosila su 3.249,6 mil. KM.

⁶

Na Mercerovoj listi, koja rangira 231 grad svijeta prema indeksu kvaliteta života, prvo mjesto, već osmu godinu drži Beč, a Sarajevo je u 2016. godini na 159 mjestu. Gradovi se rangiraju na osnovu četrdesetak različitih faktora kao što su: politička stabilnost, infrastruktura, zdravstvena zaštita, obrazovanje, stepen kriminala, mogućnosti za rekreaciju, kulturna ponuda, prirodna okolina.

Web: https://mobilityexchange.mercer.com/quality-of-living?_ga=2.105742147.1370367156.1506606865-605492789.1456915259

Na jačanje kompetencija i kapaciteta javne administracije ukazuje i kvalitet projekata javnih investicija. Tako je broj nepotpunih IP obrazaca i bez prateće dokumentacije u kandidovanim projektima u 2016. godini bilježi značajno smanjenje, sa 40 u 2014. na 2 u 2016. godini.

U PJI KS uključuju se i lokalne zajednice. Tako su četiri općine uključene u PJI KS, a 2014 nije bila ni jedna općina. Učešće EU i dr. izvora u strukturi finansiranja JI bilježi tendenciju smanjenja, sa 66,6% u 2014. godini na 54,5% u 2016. godini.

Pitanje sigurnosti građana mjeri se učešćem krivičnih djela prema nepoznatom izvršiocu, što je u ukupno počinjenim je povećano za 15,6%, a broj maloljetnih počinilaca krivičnih djela značajno smanjen sa 134 u 2014. godini na 74 u 2016. godini.

Broj saobraćajnih nezgoda u 2016. godini je povećan za 3,6%, a broj intervencija biježi povećanje za 5,4%.

KS se pozicionira KS u široj regiji i Evropi što ilustruju pokazatelji o rastu pokrivenosti uvoza izvozom na nivou kantona (za 13,7 procentna poena), kao i porastu zadržavanja turista u KS.

Strateški cilj 5 u posmatranom periodu od 2014. do 2016. godine prema indikatorima bilježi i pozitivne pomake, ali i pomake koji ne idu u ciljanom pravcu. Pitanje održivosti javnih finansija, povećanje kapitalnih ulaganja iz budžeta KS, jačanje razvojnih kapaciteta administracije, rast izvoza su ciljevi koji se kraću prema zadatim. No, pitanje zahvatanje sredstava iz EU fondova, korištenje instrumenta zemljišne politike, brendiranje KS, saradnja nevladinog i vladinog sektora su sigurno ciljevi koji zahtjevaju veći angažman svi aktera u KS.

9.2 Implementacija Strategije po ciljevima i prioritetima

Okvirna potrebna sredstva za realizaciju Strategije razvoja KS do 2020. procjenjena su na 1.397.257.700 KM, a u 2016. vrijednost realizovanih projekat/aktivnosti iznosi 101.460.929 KM, odnosno 7,3% od ukupno potrebnih sredstava za realizaciju Strategije.

Od ukupno realizovanih sredstava u iznosu od 101.460.929 KM, u 2016. godini, najviše se odnosi na projekte Strateškog cilja 3 (45,8%), zatim Strateškog cilja 4 (31,9%), te Strateškog cilja 1 (14,3%). Na projekte Strateškog cilja 2 i Strateškog cilja 5 odnosi se 8,1% ukupno realizovanih sredstava u 2016. godini.

Tabela 86. Programski okvir za Strategiju razvoja KS do 2020. i realizacija u 2016.

Strateški cilj/Prioritet	Sredstva u KM		2016/ 2016-2020 (%)
	2016	2016-2020	
Strateški cilj 1. Poboľjšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	14.482.984	141.529.000	10,2
Strateški cilj 2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	7.271.619	74.918.000	9,7
Strateški cilj 3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	46.504.432	462.300.900	10,1
Strateški cilj 4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	32.318.331	700.317.500	4,6
Strateški cilj 5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	883.564	18.192.300	4,9
UKUPNO	101.460.929	1.397.257.700	7,3

Sredstvima u 2016. godini, realizovalo se:

- 10,2% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 1,
- 9,7% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 2,
- 10,1% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 3,
- 4,6% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 4,
- 4,9% sredstava planiranih Strategijom za Strateški cilj 5.

Posmatrajući prema strukturi finansiranja u 2016 od ukupno realiziranih sredstava 101.460.929 KM, iz Budžeta KS je 46.504.075 KM, odnosno 45,8%, iz sredstava Općina u iznosu od 2.203.532 KM ili 2,2%, te 47.340.722 KM iz Drugih izvora finansiranja (budžeti viših nivoa vlasti, fondovi, grantovi, donacije....) što je 46,7% od ukupno realizovanih sredstava. Za 5.412.600 KM, odnosno 5,3% realiziranih sredstava nema podataka o strukturi i načinu finansiranju.

Tabela 87. Struktura implementacije Strategije prema strateškim i prioritetnim ciljevima u 2016.

Pokazatelji	2016	
	u KM	%
Strateški cilj 1	14.482.984	100,0
Budžet KS	12.048.583	83,2
Općine	0	0,0
Drugi izvori i fondovi	2.434.401	16,8
Nema podataka	0	0,0
Strateški cilj 2	7.271.619	100,0
Budžet KS	2.236.234	30,8
Općine	0	0,0
Drugi izvori i fondovi	5.035.385	69,2
Nema podataka	0	0,0
Strateški cilj 3	46.504.432	100,0
Budžet KS	9.643.084	20,7
Općine	466.487	1,0
Drugi izvori i fondovi	30.982.261	66,6
Nema podataka	5.412.600	11,6
Strateški cilj 4	32.318.331	100,0
Budžet KS	21.878.610	67,7
Općine	1.737.045	5,4
Drugi izvori i fondovi	8.702.676	26,9
Nema podataka	0	0,0
Strateški cilj 5	883.564	100,0
Budžet KS	697.564	78,9
Općine	0	0,0
Drugi izvori i fondovi	186.000	21,1
Nema podataka	0	0,0
Ukupno AP 17-19	101.460.929	100,0
Budžet KS	46.504.075	45,8
Općine	2.203.532	2,2
Drugi izvori i fondovi	47.340.722	46,7
Nema podataka	5.412.600	5,3

Strateški cilj 1. – Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga. Za projekte/aktivnosti koji doprinose ostvarenju ovog cilja, u 2016. godini utrošeno je skoro 14,5 miliona KM. U

strukturi finansiranja sredstva Budžeta KS su učetovala 83,2%, a sredstva Drugih izvora i fondova 16,8%.

Starteški cilj 2. – Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta. Za projekte/aktivnosti koji doprinose ostvarenju ovog cilja, u 2016. godini utrošeno je oko 7,3 miliona KM. U strukturi finansiranja sredstva Budžeta KS su učetovala 30,8%, a sredstva Drugih izvora i fondova 69,2%. JU Služba za zapošljavanje KS izdvojila je značajna sredstva za implementaciju projekata/aktivnosti ovog cilja.

Starteški cilj 3. – Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa. Za projekte/aktivnosti koji doprinose ostvarenju ovog cilja, u 2016. godini utrošeno je oko 46,5 miliona KM. U strukturi finansiranja sredstva Budžeta KS su učetovala 20,7%, sredstva Općina 1,0%, te sredstva Drugih izvora i fondova 66,6%. Za 11,6% implementiranih sredstava nema podataka o strukturi finansiranja.

Starteški cilj 4. – Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima. Za projekte/aktivnosti koji doprinose ostvarenju ovog cilja, u 2016. godini utrošeno je oko 32,3 miliona KM. U strukturi finansiranja sredstva Budžeta KS su učetovala 67,7%, sredstva Općina 5,4%, te sredstva Drugih izvora i fondova 26,9%.

Starteški cilj 5. – Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo. Za projekte/aktivnosti koji doprinose ostvarenju ovog cilja, u 2016. godini utrošeno je skoro 883,6 hiljada KM. U strukturi finansiranja sredstva Budžeta KS su učetovala 78,9%, a sredstva Drugih izvora i fondova 21,1%.

U nastavku je dat tabelarni pregled o realizovanim aktivnostima po starteškim i priritetnim ciljevima, mjerama, projektima, kao i nosiocima implementacije, strukturi i izvoru finansiranja i vrijednosti realizovanih sredstava u 2016. godini.

Tabela 88. Implementacija Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2020. za 2016. godinu

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
Strateški cilj 1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga						
Prioritet 1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih, metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)						
1.1.2. Unaprijeđenje konkurentnosti i promocija proizvoda KS	1.1.2.3. Podrške za učestvovanje na sajmovima u regiji	• 3. Sajam privrede, poljoprivrede i zanatstva i 40. Sajam roba široke potrošnje	Ministarstvo privrede KS, PKKS	PKKS	2.000	realizovano
Mjera					2.000	
Prioritet 1.2. Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije						
Prioritet 1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS						
1.3.1. Uspostavljanje okvira za razvoj turizma KS	1.3.1.2. Izrada sveobuhvatnog pregleda stanja turističkih atrakcija i Strategije razvoja turizma KS, sa uključenim akcionim planovima za sve oblike turizma, uz definiranje tipskih turističkih proizvoda	• Izrada Studije strateški pravci razvoja turizma u KS	Ministarstvo privrede, Ministarstvo kulture i sporta, općine, Grad	Budžet – Min. kulture i sporta	10.000	
	1.3.1.4. Jačanje udruženja u sektoru turizma			Budžet – Min. kulture i sporta	20.000	
Mjera					30.000	
1.3.2. Uspostavljanje turističkog lanca vrijednosti i sistematska promocija turističke ponude KS	1.3.2.2. Rebrandiranje jedinstvene turističke destinacije Kantona Sarajevo i promocija prirodnih i kulturno-istorijskih potencijala	• Izrađen program promocije i realizirana promotivna kampanja za sve vidove turizma, uključujući zdravstveni, za privlačenje turista u destinaciju u svrhu ekonomske dobiti		Budžet – Min. kulture i sporta	30.000	
	1.3.2.4. Podrška festivalskim manifestacijama u KS			Budžet – Min. kulture i sporta	300.000	
Mjera					330.000	
1.3.3. Unaprijeđenje infrastrukture za turizam KS	1.3.3.2. Postavljanje turističke signalizacije i usluga	• Postavljanje turističke signalizacije u zaštićenim područjima	Ministarstvo privrede, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja, općine, Grad Sarajevo i Turistička zajednica KS	Budžet KS-vlastiti prihodi KJU za zaštićena prirodna područja	3.137,95	
	1.3.3.3. Implementacija projekta Trebevičke žičare i održivog razvoja Zaštićenog pejzaža Trebević	• Izgradnja vidikovca		Budžet KS-vlastiti prihodi KJU za zaštićena prirodna područja	3.970,00	
		• Nabavka i postavljanje rekreativnih sprava		Budžet KS-vlastiti prihodi KJU za zaštićena	19.986,00	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
		- Sufinansiranje javne rasvjete - Rekreativna površina		prirodna područja Budžet KS- vlastiti prihodi KJU za zaštićena prirodna područja Budžet KS- vlastiti prihodi KJU za zaštićena prirodna područja	 4.250,00 12 213,72	
Mjera					43.557,67	
1.3.4. Valorizacija prirodne i turističko resursne osnove	1.3.4.1. Uređenje i održavanje izletišta i drugih turistički atraktivnih cjelina 1.3.4.5. Pобољшanje turističko resursne osnove Olimpijskih planina Igmana i Bjelašnice (ZOI'84)	- Sanacija piste za brzo klizanje na Zetri - Izgradnja sistema za vještačku proizvodnju snijega i novi vertikalni transport na Bjelašnici	Ministarstvo privrede, Ministarstvo za prostorno uređenje, građenje i zaštitu okoliša, Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja, općine, Grad	Budžet KS - Min. priv. Budžet KS – Min. priv. Kredit UKUPNO	350.000 6.000.000 502.400,5 6.502.400,5	
Mjera					6.852.400,5	
1.3.5. Unaprijeđenje ponude posebnih oblika turizma na području KS	1.3.5.4. Podrška promociji i razvoju vjerskog, sajamskog i kongresnog turizma	Sanacija platoa (II faza) KJP Centra Skenderija d.o.o. Sarajevo u cilju unapređenja sajamskog turizma	Ministarstvo privrede, općine, Grad Sarajevo, Ministarstvo kulture i sporta, Ministarstvo zdravstva i Turistička zajednica KS	Budžet – Min. kulture i sporta	5.000	
Mjera					5.000	
Prioritet 1.4. Pобољшati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa						
1.4.1. Stvaranje dobrog poslovnog okruženja i promocija KS kao poželjne destinacije za domaća i strana investiciona ulaganja	1.4.1.3. Promocija investicionih mogućnosti u KS (Vodič za investitore i Investiciona konferencija Kantona Sarajevo)	Investiciona konferencija	Ministarstvo privrede i resorna ministarstva, PKKS, općine, Grad	Budžet KS – Min. priv.	34.587,5	
Mjera					34.587,5	
1.4.2. Podrška razvoju poduzetništva	1.4.2.1. Uspostavljanje kreditno-garantnog fonda	- Olakšan pristup finansijskim sredstvima za MMSP – uspostavljen KGF, povećane investicije iz kreditnih sredstava u industriji - Kreditiranje subjekata male privrede pod povoljnim uslovima; - Davanje podrške razvoju centara za preduzetništvo, preduzetničkih inkubatora, klastera, tehnoloških parkova i zona male privrede;	Ministarstvo privrede, PKKS, općine	Budžet KS – Min. priv. Kredit BBI Budžet KS – Min. priv.	770.000 1.930.000 200.000	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
		- Davanje podrške za istraživanje, razvoj i primjenu inovacija, uvođenje savremenih tehnologija, te podrške za edukaciju i prekvalifikaciju; - Davanje podrške za uvođenja certifikata i međunarodnih standarda kvalitete; i - Davanje podrške zaštiti i revitalizaciji tradicionalnih i starih zanata (obrta)		Budžet KS – Min. priv.	35.000	
				Budžet KS – Min. priv.	270.000	
				Budžet KS – Min. priv.	35.000	
Mjera					3.240.000	
1.4.3. Unaprijeđenje prostornih uslova za razvoj MSP-a u postojećih i izgradnja novih poslovnih zonama i zona u KS	1.4.3.2. Unapređenje infrastrukture	• Infrastrukturno uređenje i rješavanje imovinsko-pravnih odnosa u industrijskim zonama u KS	Ministarstvo privrede, PKKS	Budžet KS – Min. priv.	610.000	
Mjera					610.000	
Prioritet 1.5. Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga te, ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije						
1.5.1. Unaprijeđenje uslova za razvoj komunalne privrede u KS	1.5.1.1. Unapređenje ambijenta za poslovanje KJKP i JKP (izmjena zakonske regulative za komunalni sektor i donošenje adekvatnih odluka)	- Donesen zakon o komunalnoj djelatnosti i Zakon o okomunalnoj čistoći, sa Izmjenama o produženju istih. - Doneseno je pet uredbi: - Uredba o snabdijevanju prirodnim gasom Kantona, - Uredba o opštim uslovima za snabdijevanje vodom za piće, obradu i odvođenje otpadnih i atmosferskih voda, - Uredba o održavanju javne rasvjete, - Uredba o uređivanju i održavanju zelenih i rekreativnih površina u Kantonu Sarajevo, - Uredba o opštim uslovima za proizvodnju, isporuku i korištenje toplotne energije.	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, ViK	Tekuća sredstva	Tekuća sredstva	
Mjera						
Prioritet 1.6. Unaprijediti uslove za održivi razvoj ruralnih područja Kantona Sarajevo						
1.6.2. Poboljšanje konkurentnosti sektora poljoprivrede u KS	1.6.2.2. Poticaji za primarnu poljoprivrednu proizvodnju, posebno iz sirovine potrebne prehrambenoj industriji		Ministarstvo privrede	Budžet KS – Min. priv.	3.215.438	
Mjera					3.215.438	
1.6.3. Podrška razvoju šumarstva i lovstva	1.6.3.3. Izrada plana gospodarenja šumskim resursima sa primjenom međunarodnih principa i kriterija FSC (Forest Stewardship Standard)		Ministarstvo privrede, KJP Sarajevo-šume, d.o.o. PKKS	Budžet KS – Min. priv.	110.000	
	1.6.3.5. Podrška uzgoju i zaštiti divljači i lovstvu			Budžet KS – Min. priv.	10.000	
Mjera					120.000	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
Ukupno strateški cilj 1.					14.482.984	
Strateški cilj 2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta						
Prioritet 2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost						
2.1.1. Uspostava dualnog sistema obrazovanja koji će na tržištu rada na nivou KS i izrada pružiti obrazovanje i obuku usmjerenu prema potrebama tržišta rada	2.1.1.1. Analiza radne snage i potreba programa reforme	Informacija o istraživanju tržišta rada	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS, SERDA	Tekuća sredstva	Tekuća sredstva	
Mjera						
2.1.2. Usklađivanje upisne politike u obrazovnim organizacijama i pružanje usluga profesionalne orijentacije	2.1.2.1. Usklađivanje upisne politike srednje škole i fakultete prema potrebama tržišta rada	- Statističke preglede broja nezaposlenih po zanimanjima - Sajma srednjih stručnih škola koji je imao za cilj da promoviše deficitarna zanimanja u KS	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS, SERDA	Tekuća sredstva.	Tekuća sredstva	
	2.1.2.2. Uspostavljanje karijernih centara u institucijama srednjeg i visokog obrazovanja za savjetovanje mladih o profesionalnoj orijentaciji	- JU Srednja poslovno-komercijalna i trgovačka škola Sarajevo („Moj posao“ Edukacija i podsticanje mladih za pokretanje vlastitog biznisa u cilju smanjenja stope nezaposlenosti u KS) - SZZKS je u 2016 uvela novi pristup profesionalnoj orijentaciji i ova aktivnost se realizuje kontinuirano, - U saradnji sa Porodičnim savjetovalištem učestvovali smo u izradi Priručnika za karijerno usmjeravanje		Tekuća sredstva	Tekuća sredstva	
	2.1.2.3. Poticanje upisa učenika u određene stručne škole i fakultete za deficitarna zanimanja (stipendiranje, kreditiranje, studentska putovanja i drugi vidovi stimulacije)	Stipendije za učenike za deficitarna zanimanja za upis u prvi razred srednjih škola za stručno obrazovanje i obuku.		Budžet – min. obrazov.	154.000	
Mjera					154.000	
2.1.3. Unaprijeđenje saradnje i kapaciteta aktera u sektoru obrazovanja i socijalnog partnerstva u kreiranju i realizaciji politika zapošljavanja	2.1.3.3. Jačanje saradnje i kapaciteta za posredovanje u zapošljavanju i modernizacija informacionog sistema Službe za zapošljavanje KS	- Mobilna aplikacija za posredovanje u zapošljavanju „Zaposli se“ - Sajam zapošljavanja - Softver za elektronski protokol i smartfon aplikacije za projekciju oglasa na elektronske oglasne ploče	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo privrede, PKKS	JUSZZKS	5.967	
				JUSZZKS	41.008,5	
				JUSZZKS	24.921	
Mjera					71.896,5	
2.1.4. Sufinansiranje programa zapošljavanja	2.1.4.1. Program sufinansiranja prekvalifikacija i dokvalifikacija zaposlenika za poznate poslodavce za očuvanje radnih mjesta	Program obuke, dokvalifikacije/prekvalifikacije nezaposlenih osoba za poznatog poslodavca	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PPKS	Budžet KS – Min. za rad, soc. pol., rase. lica i izbjeg.	120.241	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
	2.1.4.2. Program sufinansiranja samozapošljavanja	• Program sufinansiranja zapošljavanja "Partnerstvom do novih radnih mjesta"		Budžet KS – Min. za rad, soc. pol., rase. lica i izbjeg.	1.032.000	
	2.1.4.5. Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika sa VSS	• Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika VSS, VŠS, SSS i KV stručne sprema		JUSZZKS	3.390.600	
		•		Vlada FBiH	1.422.888	
Mjera		•			5.965.730	
2.1.5. Podrška posebnim programima smanjenja dugoročne nezaposlenosti	2.1.5.1. Osposobljavanje nezaposlenih lica za aktivno traženje posla uz jačanje specifičnih vještina (komunikacije, prezentiranja, strani jezici, rad na računaru, organizacijske vještine, menadžerske vještine i sl.)	• Individualna i grupna savjetovanja	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS	Tekuća sredstva	Tekuća sredstva	
		• Klub za traženje posla		Tekuća sredstva	Tekuća sredstva	
		• Poboljšanje zaposlenosti mladih ekonomista		Tekuća sredstva	Tekuća sredstva	
	2.1.5.2. Projekti javnih radova i javnih investicija uz zapošljavanje	• Uspostavljanje Razvojnog fonda za finansiranje zapošljavanja • Program javnih radova		Budžet KS – Min. za rad, soc. pol., rase. lica i izbjeg.	694.413	
Mjera					694.413	
Prioritet 2.2. Implementirati efikasne programe prekvalifikacije i obrazovanja odraslih						
Prioritet 2.3. Razvijati poduzetničku kulturu						
2.3.1. Razvijati poslovne modele socijalnog poduzetništva	2.3.1.1. Priprema Programa razvoja socijalnog poduzetništva i jačanje kompetencija za socijalno poduzetništvo	• Služba besplatno vrši obuke iz poduzetništva za nezaposlene osobe	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, Ministarstvo za boračka pitanja, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, PKKS		Tekuća sredstva	
		• Kreditiranje otvaranja novih radnih mjesta	Ministarstvo za boračka pitanja	Primitci	150.000	
		• Podsticaj doškolovanju i edukaciji		Budžet KS – Min. bor.	95.000	
		• Podsticaj za samostalne privredne aktivnosti i boračke zadruge		Budžet KS – Min. bor.	140.580	
Mjera					385.580	
Ukupno strateški cilj 2					7.271.619,5	
Strateški cilj 3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa						
Prioritet 3.1. Osažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva						
3.1.2. Izrada i implemenacija zajedničkog Programa socijalnog uključivanja i radne	3.1.2.3. Izrada Programa rješavanja stambenih potreba boračkih kategorija, raseljenih porodica i porodica u stanju socijalne potrebe, po	• Kupovina stambenih jedinica	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Ministarstvo za boračka pitanja, općine	Budžet KS – Min. bor.	29.928	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
aktivacije 2017-2020 općinama i KS	u principu socijalnog stanovanja na području Kantona Sarajevo za razdoblje 2016-2020.					
		• Obezbijediti zdravstvenu zaštitu u prosjeku mjesečno za 340 raseljenih lica		Budžet KS – Min. za rad, soc. pol., rase. lica i izbjeg.	82.500	
		• Pomoć u održivom povratku van KS (sanacija komunalne infrastrukture, poljoprivredna mehanizacija, stoka, objekti za stoku, plastenici isl.)		Budžet KS – Min. za rad, soc. pol., rase. lica i izbjeg.	40.000	
Mjera					152.428	
3.2. Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga						
3.2.2. Unaprijeđenje zdravstvene infrastrukture	3.2.2.1. Izgradnja, rekonstrukcija i opremanje javnih zdravstvenih ustanova	• UKCS Klinika za hematologiju (Projekat "A"-stacionar 13. etaža CMB) • "Energetska efikasnost u BiH" za Federaciju BiH - za objekat JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo • Nadogradnja zgrade Dom zdravlja Ilijaš i nabavka neophodne opreme • • • Izgradnja, rekonstrukcija i sanacija JU Dom zdravlja Novi Grad Kumrovac • • • • Klinika za bolesti srca i reumatizma (projekat „F“ – stacionar 08. etaža CMB)-Kardiohirurgija • Nabavka opreme za JU Zavod za bolesti ovisnosti KS Jagomir • Informatizacija JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć KS • Nabavka PCR aparata za mikrobiološku dijagnostiku za potrebe Zavoda za javno zdravstvo • Izgradnja operacionih sala sa intenzivnom njegom i reanimacijom • Izgradnja terapijskog odjela za Kliniku za nuklearnu medicinu • Izgradnja oftamološke klinike i Klinike za plastičnu hirurgiju	Ministarstvo zdravstva, Klinički centar, zdravstvene ustanove	Kredit – Saudijski fond za razvoj drugo Budžet KS – MIN. zdrav Općina Ilijaš Ukupno Budžet KS – MIN. zdrav ZZOKS Općina Ilijaš Ukupno Kredit – Saudijski fond za razvoj Budžet KS – MIN. zdrav Budžet KS – MIN. zdrav Budžet KS – MIN. zdrav Kredit – Saudijski fond za razvoj Kredit – Saudijski fond za razvoj Kredit – Saudijski fond za razvoj	420.933 165.933,70 500.000 162.000 662.000 1.790.300 4.352.442 251.987 6.394.729 5.725.827 148.503 59.523 43.477 9.576.893 3.629.016 6.195.090	
Mjera					33.021.924,7	
Prioritet 3.3. Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljane grupe stanovništva						

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
3.3.1. Uvođenje i primjena standarda kvaliteta i efikasnosti, te akreditacije školskih programa na svim nivoima obrazovanja	3.3.1.1. Izvršiti izmjene i dopune standarda i normativa za sve nivoe obrazovanja u skladu sa EU standardima u oblasti obrazovanja	• <i>Uspostavljanje integralnog informacionog sistema u obrazovanju</i> • <i>Osiguranje uslova za naučno-istraživački rad na visokoškolskim institucijama</i>	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade	Budžet – min. obrazov	50.000	
Mjera				nepoznato	4.300.000	
					4.350.000	
3.3.2. Povećanje informacijske pismenosti stanovništva	3.3.2.1. Izrada Plana informacijskog opismenijavanja odraslih (sa posebnim osvrtom na ranjive grupe) za razdoblje 2017-2020.	•	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo kulture i sporta, Zavod za informatiku i statistiku KS, SERDA	Budžet – Min. kulture i sporta	10.000	
	3.3.2.3. Uvođenje programa e-škole u osnovnim i srednjim školama u KS	• <i>Opremanje računarskih učionica</i> • <i>Digitalizacija arhivske i bibliotečke građe</i>		nepoznato	1.112.600	
Mjera				Budžet – Min. kulture i sporta	20.000	
					1.142.600	
3.3.4. Poboljšanje obrazovanja odraslih	3.3.4.1. Uvođenje koncepta cjeloživotnog obrazovanja u skladu sa EU normama i priznavanje neformalno stečenih znanja i vještina	• <i>Podrška jačanju kapaciteta biblioteka posebno na univerzitetima, Zemaljski muzej, Gazi Husrev-begova biblioteka, za potrebe e--učenja</i>	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade	Budžet – min. obrazov	140.000	
Mjera					140.000	
3.3.5. Unaprijeđenje obrazovne infrastrukture	3.3.5.1. Rekonstrukcija i opremanje školskih objekata	• <i>Sanacija/rekonstrukcija školskih objekata</i>	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, JU Djeca Sarajeva, općine	Budžet – min. obrazov	4.377.789	
Mjera					4.377.789	
Prioritet 3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta						
3.4.1. Promocija i povećanje dostupnosti i kvaliteta kulturnih usluga	3.4.1.1. Promocija kulturnog življenja i dostupnosti kulturnih usluga	• <i>Jačanje kvaliteta kulturnih programa i poboljšanje koordinacije između kulturnih institucija</i> • <i>Digitalni vodič za kulturna dešavanja u kantonu Sarajevo</i> • <i>Juventafest – Internacionalni festival srednjoškolskog teatra</i>	Ministarstvo kulture i sporta	Budžet – Min. kulture i sporta	1.000.000	
				Budžet – Min. kulture i sporta	10.000	
				Budžet – Min. kulture i sporta	10.000	
Mjera					1.020.000	
3.4.2. Podrška razvoju kulturne infrastrukture	3.4.2.1. Razvoj poslovnih modela za povećanje investicija u kulturnu infrastrukturu	• <i>Obuka umjetnika, kulturnih profesionalaca i organizacija u izvedbenim i ostalim umjetnostima, oglašavanju, filmu, TV-u, muzici, interdisciplinarnim umjetnostima, baštini i industriji video igara, za apliciranje na novi program EU Kreativna Evropa</i>	Ministarstvo kulture i sporta	Budžet – Min. kulture i sporta	20.000	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
		Formiranje Muzejskog kvarta (MQ) svjetskog značaja (Zemaljski muzej, Muzej istorije BiH, Ars Aevi) u Sarajevu		Budžet – Min. kulture i sporta	100.000	
		Mala scena narodnog pozorišta sa pratećim objektima i smještajnim kapacitetima		Budžet – Min. kulture i sporta	50.000	
Mjera					170.000	
3.4.3. Promocija sportske kulture i dostupnosti sporta	3.4.3.1. Izraditi i usvojiti Akcioni plan promocije rekreativnog sporta	- Uvođenje besplatnih termina u salama, sportskim klubovima po rasporedu korištenja i vraćanje sporta u škole KS - Potpora sportskim klubovima za uspostavljanje i održavanje mreže stručnjaka/trenera za sportski odgoj od predškolskog doba do starijih od 65 godina	Ministarstvo kulture i sporta	Budžet – Min. kulture i sporta	42.500	
				Budžet – Min. kulture i sporta	109.700	
Mjera					152.200	
3.4.4. Podrška razvoju sportske infrastrukture	3.4.4.1. Izgradnja i unapređenje sportske infrastrukture u KS	- Program izgradnje i rekonstrukcije sportskih ploha u naseljima prema usvojenim planovima - Uređenje prostora predviđenog za odmor i rekreaciju Park šume Hum - Izgradnja i rekonstrukcija kanalizacione mreže za potrebe projekta "Izgradnja prostora za rekreaciju Hum-okoliš" - Sportska dvorana na Bjelašnici	Ministarstvo privrede, Ministarstvo kulture i sporta, općine, Ministarstvo prostornog uređenje, građenja i zaštite okoliša	Budžet – Min. kulture i sporta	1.000	
				Budžet KS - MPUGZO	500.000	
				Budžet – Min. kulture i sporta	200.000	
Mjera					701.000	
3.4.5. Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa	3.4.5.1. Unaprijediti zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa	Saniranje objekata kulturno-historijske	Ministarstvo za boračka pitanja, Ministarstvo kulture i sporta, Fond memorijala	Budžet – Min. kulture i sporta	100.000	
	3.4.5.2. Unaprijediti očuvanje tekovina odbrambeno-oslobodilačkog rata 92-95.	- Sanacija i stavljanje u funkciju D-B tunela (odnosno spomeničkog kompleksa) - Izgradnja Memorijalnog centra Kovači - Izrada i postavljanje nišana i spomenika šehidima i poginulim borcima i umrlim braniteljima		Budžet KS – Min. bor.	100.000	
				Fond memorijala	108.600	
				UKUPNO	208.600	
				Fond memorijala	383.353	
				Donacija	320.000	
				UKUPNO	703.353	
				Budžet KS – Min. bor.	107.864	
				Fond memorijala	104.173	
				Općine -grant	52.500	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
				UKUPNO	264.537	
Mjera					1.276.490	
Ukupno strateški cilj 3.					46.504.432	
Strateški cilj 4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima						
Prioritet 4.1. Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora						
4.1.1. Sistem upravljanja prirodnim resursima (biodiverzitet i mineralne sirovine)	4.1.1.1. Inventarizacija i izrada GIS baze podataka raznovrsnosti biljaka, životinja i gljiva sa staništima, uključujući i inventarizaciju invazivnih vrsta	"Analiza stanja i prijedlog mjera zaštite za sve evidentirane pojedinačne spomenike prirodne baštine, sa analizom stanja i preispitivanje kategorije zaštićenih područja Kantona Sarajevo"		Budžet KS – MPUGZO	71.721	
	4.1.1.2. Procjena stepena ugroženosti vrsta i staništa u skladu sa IUCN (izrada crvenih listi za područje KS) i monitoring i kontrola invazivnih vrsta	- Digitalni katastar staništa ambrozije u Kantonu Sarajevo i prosljeđen relevantnim institucijama. - Polenski kalendar Kantona Sarajevo		Budžet KS – MPUGZO	10.838	
				Budžet KS – MPUGZO	20.124	
Mjera					102.683	
4.1.2. Integralno upravljanje vodnim resursima	4.1.2.1. Sistemska zaštita izvorišta vode za piće Sarajevsko polje	<i>Izrađena i realizirana projektno-tehnička dokumentacija za prikupljanje i odvođenje otpadnih voda (fekalnih i oborinskih) iz stambenih i ugostiteljskih objekata u II i III zaštitnoj zoni, a koji trenutno koriste septičke jame</i>	Ministarstvo privrede, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, ViK, općine		Tekuća sredstva	
	4.1.2.2. Godišni plan i program sufinansiranja, izgradnje i održavanja vodnih objekata i aktivnosti vezane za poslove upravljanja vodama prema Zakonu o vodama			Budžet KS – Min. priv.	1.915.700	
	4.1.2.3. Program odbrane od poplava			Sredstva CZ	400.000	
Mjera					2.315.700	
4.1.3. Integralna zaštita i očuvanje stabilnosti šumskih ekosistema	4.1.3.1. Integralna zaštita šumskih ekosistema od štetnog utjecaja požara	<i>Sanacija opožarenih površina i površina nastalih usljed pojave gradacije štetnih insekata ili biljnih bolesti</i> <i>Monitoring biljnih bolesti i štetnika</i> <i>Izrada projekata pripreme zemljišta za pošumljavanje, čišćenje, okopavanje i popunjavanje novopodignutih kultura, provođenje proreda u kulturama i rasadničke proizvodnje</i>	Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo, KJP „Sarajevo-šume“	Budžet KS – Min. priv.	200.000	
				Budžet KS – Min. priv.	100.000	
				Budžet KS – Min. priv.	64.015	
	4.1.3.4. Očuvanje stabilnosti unapređenje šumskih ekosistema	<i>Redovna rekonstrukcija, sanacija i održavanje mreže šumske infrastrukture</i> <i>Povećanje zelenih površina putem pošumljavanja</i>		Budžet KS – Min. priv.	1.092.343	
				Budžet KS – Min. priv.	236.945	
Mjera					1.693.303	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
Prioritet 4.2. Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom						
4.2.1. Unaprijeđenje kvaliteta tla	4.2.1.1. Utvrditi nivo i stepen kontaminacije zemljišta u KS	"Istraživanje kontaminiranosti tla i biljne vegetacije parazitima i razvojnim oblicima parazita na području Kantona Sarajevo i mjere sanacije"	Kantonalna uprava civilne zaštite, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo privrede, Zavod za izgradnju KS	Budžet KS – MPUGZO Veterinarski fakultet UKUPNO	27.000 10.000 37.000	
Mjera					37.000	
4.2.2. Unaprijeđenje kvaliteta zraka i zaštita od buke	4.2.2.1. Provođenje mjera/projekata iz Akcionog plana za smanjenje čestičnih tvari u zraku na području KS	- Kalibracija od strane akreditiranih laboratorija i redovno servisiranje stanica - Analiza prašine i čađi na teške metale i organske polutante	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Zavod za javno zdravstvo KS	Budžet KS – MPUGZO Budžet KS – MPUGZO	16.134 25.032	
Mjera					41.166	
4.2.3. Sistem upravljanja komunalnim otpadom	4.2.3.1. Implementacija Plana upravljanja otpadom Kantona Sarajevo	- Izgradnja reciklažnog dvorišta na lokalitetu deponije Smiljevići - Sa firmom Ekopak d.o.o. o nabavljeno pet podzemnih eko – otoka Dosada ugrađena dva eko-otoka, a još tri će se ugraditi do proljeća 2017.godine - Studija izvodivosti za izbor tehnologije tretmana otada, uključujući i opravdanost izgradnje pogona za mehaničko-biološku obradu otpada MBO	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, KJKP „RAD“, općine	Budžet KS - MPUGiZO Budžet KS – Min. kom. Infra. Budžet KS - MPUGiZO	600.000 125.080 200.000	
	4.2.3.2. Dovedi stanje deponije komunalnog otpada na sanitarni nivo	- Izgradnja plohe za odlaganje komunalnog otpada cca 15.000 m² - Nabavka buldožera za sanitarno deponovanje, vage za otpad na ulazu u deponiju, prese balirke za sortirnicu otpada i klijesta za bale i nadstrešnice za sortirani otpad - Nabavka gusjeničara- rovokopača, terenskog vozila i hemikalija za laboratoriju na deponiji - Izgradnja kompostane i nabavljena drobilica za usitnjavanje zelenog otpada sa javnih površina u svrhu kompostiranja na tradicionalan način		IPA 2011 IPA 2011 Budžet KS – MPUGZO Budžet KS - MPUGiZO	697.333 1.297.815 320.000 200.000	Realizovane aktivnosti Realizovane aktivnosti

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
		Nabavka dva specijalna vozila za pražnjenje podzemnih spremnika za otpad – (nabavljeno jedno vozilo)		Budžet KS – Min. kom. Infra.	100.000	
Mjera					3.540.228	
4.2.4. Sistem zbrinjavanja posebnog otpada	4.2.4.1. Uspostaviti kapacitete za zbrinjavanje građevinskog otpada	Izgradnja deponije građevinskog otpada i postrojenja za reciklažu građevinskog otpada	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo privrede	Budžet KS - MPUGIZO IPA 2011 UKUPNO	200.000 780.000 980.000	
Mjera					980.000	
Prioritet 4.3. Povećanje energetske efikasnosti i podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije						
4.3.1. Energetska efikasnost javnih objekata	4.3.1.2. Podrška projektima utopljanja javnih objekata u KS	"Studija energijske efikasnosti javnih objekata u Kantonu Sarajevo" - Institucionalizacija sistema praćenja potrošnje energije upotrebom Informacionog sistema za upravljanje energijom (EMIS) na kantonalom nivou i obuka upravljanja sistemom za krajnje korisnike kao i nadležna ministarstva Kantona Sarajevo - JU Srednja škola za saobraćaj i komunikacije (Utopljanje radionice za praktičnu nastavu) - Izrada 15 energetskih audita za javne objekte u KS - U toku 2016. godine urađeno 5 od planiranih 15 energetskih audita/pregleda javnih objekata - Povećanje energijske efikasnosti JU O.Š. "9. maj" Pazarić - Povećanje energijske efikasnosti JU Druga osnovna škola Hrasnica	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo privrede, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, resorna ministarstva, općine	Budžet KS- MPUGIZO UNDP – grant sredstva UKUPNO Budžet KS- MPUGIZO UNDP – grant sredstva UKUPNO Budžet KS – MPUGZO Budžet KS- MPUGIZO UNDP – grant sredstva UKUPNO Budžet KS- MPUGIZO UNDP – grant sredstva UKUPNO Budžet KS- MPUGIZO UNDP – grant sredstva UKUPNO	28.178 25.616 53.794 32.377 29.433 61.810 44.960 7.744 7.744 15.488 192.650 47.240 239.890 256.718 62.950	realizovan realizovan

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
				sredstva		
		UKUPNO		319.668		
		Budžet KS- MPUGiZO		242.962	realizovan	
		UNDP – grant sredstva		59.577		
		UKUPNO		302.539		
		Budžet KS- MPUGiZO		232.242	realizovan	
		UNDP – grant sredstva		56.949		
		UKUPNO		289.191		
		Budžet KS- MPUGiZO		204.544	realizovan	
		UNDP – grant sredstva		50.126		
		UKUPNO		254.670		
		Budžet KS- MPUGiZO		185.724	Skoro realizovan	
		UNDP – grant sredstva		30.241		
		UKUPNO		215.965		
		Budžet KS- MPUGiZO		251.189		
		UNDP – grant sredstva		61.594		
		UKUPNO		312.783		
Mjera					2.110.758	
Prioritet 4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo						
4.4.1. Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica i automatsko upravljanje saobraćajem	4.4.1.1. Rekonstrukcija, izgradnja i održavanje saobraćajnica	• IX transferzala	Ministarstvo saobraćaja, Direkcija za puteve, Ministarstvo kumunalne privrede i infrastrukture, JKP „Rad“, općine. GRAS	Budžet KS – Min. saobr.	550.000	
		• A transferzala		Općina Novi Grad	350.000	
				Ukupno	900.000	
				Budžet KS – Direkc. za put.	1.700.000	
				Budžet KS – Min. saobr.	4.952.824	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
				Općina Novi Grad	650.000	
				Ukupno	7.302.824	
		• <i>Rekonstrukcija regionalne ceste R-445 na lokalitetu općine Ilijaš</i>		Budžet KS – Min. saobr.	716.946	
	4.1.3. Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica po Programu javnih investicija	• <i>Južna longitudinala</i>		Kredit-EBRD	5.086.058	
	4.4.1.5. Sanacija i optimizacija javnog gradskog saobraćaja	• <i>Izgradnja tramvajskih stajališta za kontrolisanu naplatu i postavljanje zaštitne ograde na tramvajskim stajalištima</i>		Budžet KS – Min. saobr.	6.984	
		• <i>Nabavka vozila za javni linijski prijevoz u KS</i>		Budžet KS – Min. saobr.	1.680.000	
		• <i>Asfaltiranje puteva na području općine Vogošća</i>		Općina Vogošća	600.000	
	4.4.1.7. Unapređenje saobraćaja u mirovanju	• <i>Nabavka 63 novih uređaja za naplatu parkiranja/parkomata</i>		Budžet KS – Min. saobr.	1.049.220	
Mjera					17.342.032	
4.4.2. Sistem upravljanja i infrastruktura za vodosnabdjevanje	4.4.2.1. Rekonstrukcija i izgradnja vodoprivredne infrastrukture Rekonstrukcija vodovodne mreže, prema istom Programu Rekonstrukcija elektroenergetskih i mašinskih postrojenja i sistema za dezinfekciju vode (prema programu "Sanacija dotrajalih dijelova vodovodnog sistema, ViK, 2008" Osiguranje novih količina vode (dodati i Filter postrojenje Bosna 3)	• <i>Rekonstrukcija pumpne stanice Alipašin most i potisni cjevovod-PS</i> • <i>Interventni program po općinama 2016.</i>	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, KJKP ViK, općine	Budžet KS – Min. kom. Infra.	2.006.000	
	4.4.2.2. Podrška projektima rekonstrukcije i izgradnje vodoprivredne infrastrukture u nadležnosti općina Izgradnja vodovodnih objekata i mreže za proširenje vodovodnog sistema prema provedbeno planskoj dokumentaciji	• <i>Realizirani projekti sanacije dijelova vodovodnog sistema</i> • <i>Rekonstrukcija dijela vodovodne mreže u cilju izgradnje javne česme i toaleta u ZP „Trebević“</i>		Budžet KS – Min. kom. Infra.	320.000	
				Budžet KS – Min. kom. Infra.	112.539,45	
Mjera					2.438.539,45	
4.4.3. Sistem prikupljanja i tretman otpadnih voda	4.4.3.6. Izgradnja i rekonstrukcija kanalizacione infrastrukture sa ciljem razdvajanja sistema (efikasniji rad postrojenja i čišći vodotoci)	• <i>Projekti rekonstrukcije i izgradnje kanalizacione infrastrukture u nadležnosti općina</i>	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, KJKP „ViK“	Budžet KS – Min. kom. Infra.	575.425,5	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
			Ministarstvo privrede + Agencija za vode, općine			
		Općina Stari Grad (izgradnja fekalne kanalizacione mreže za dio naselja ispod Višegradske kapije, izgradnja kanalizacione mreže u ulici Požegina, rekonstrukcija kanalizacione i vodovodne mreže u ulici Komatin, rekonstrukcija kanalizacione mreže u ulici Paje, rekonstrukcija sabirnih separacionih kolektora Ø 300 i vodovoda Ø 200 u ulici Balibegovića)		Općina	137.045	
Mjera					712.470,5	
4.4.5. Energetska infrastruktura – gasifikacija	4.4.5.1. Rekonstrukcija i razvoj distributivne gasne mreže	- Rekonstrukcija i razvijanje distributivne gasne mreže u naseljima Doglodi, Otes, Miševići - U toku 2016.godine izgrađena je distributivna gasna mreža a odnosi se na: općinu Hadžići (naselje Žunovnica, ulice Igmanjska i Žunovička; općinu Vogošća (naselja Donji Hotonj, Hotonj IV i Hotonj; općinu Centar (naselja Kromolj, Slatina i Poljine i ulicu Ahmeda Muradbegovića); općinu Novo Sarajevo (ulica Olovska)	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture KS	Budžet KS – Min. kom. Infra.	504.451	
Mjera					504.451	
4.4.6. Ostala komunalna infrastruktura	4.4.6.1. Sahrnjivanje – unapređenje upravljanja grobljima i povećanje kapaciteta	Povećanje kapaciteta za ukop/sahranu na groblju "Vlakovo" - proširenje groblja "Vlakovo"	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture	Budžet KS – Min. kom. Infra.	500.000	
Mjera					500.000	
Ukupno Strateški cilj 4					32.318.331	
Strateški cilj 5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo						
Prioritet 5.1. Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija, te ojačati razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)						
Prioritet 5.2. Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije						
5.2.1. Razvoj kapaciteta administracije	5.2.1.2. Reforma administracije u oblasti izdavanja, evidentiranja i stvaranja jedinstvene baze javnih dokumenata	Projekat "Javni papiri u javnoj administraciji na jednom javnom mjestu"	Ministarstvo finansija, Zavod za planiranje razvoja KS, Zavod za informatiku i statistiku KS, Ministarstvo unutrašnjih poslova	Budžet KS - Min. finan.	30.000	
				IFC	186.000	
				UKUPNO	216.000	
		- Uvođenje mehanizama za praćenje: "Biznisu orijentirana administracija" (one stop shop), na nivou općina i KS - Građaninu orijentirana administracija na nivou općina i KS			Tekuća sredstva	

Strateški cilj/Prioritet Mjera	Projekat	Aktivnosti	Nosilac	Struktura i izvori finansiranja	Sredstva u KM 2017.	Status
		• <i>Donošenje pravnog okvira za obavezu razmjenu javnih dokumenata za ostvarivanje prava građana</i>			Tekuća sredstva	
Mjera		•			216.000	
5.2.2. Unaprijediti pravni i strateški okvir i ojačati kapacitete institucija i javnu svijest u oblasti zaštite okoliša	5.2.2.2. Donijeti nove i uskladiti postojeće strateške dokumente i planove	• <i>Izrada novih Urbanističkih planova: Grada Sarajeva, Hadžića, Ilijaša i Trnova</i>	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo privrede, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Kantonalna uprava za inspekcijske poslove, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo	Budžet KS - Zavod za planiranje razvoja KS	300.000	
		• <i>Izrada novog Kantonalnog plana zaštite okoliša (KEAP)</i>		Budžet KS – MPUGZO	50.024	
	5.2.2.4. Edukacija i promocija o značaju očuvanja okoliša i prirode	• <i>Kampanja povećanja javne svijesti stanovništva o značaju očuvanja okoliša i prirode</i>		Budžet KS – MPUGZO	48.240	
		• <i>Projekat "U zdravom tijelu zdrav vazduh" u okviru obilježavanja Sarajevo Film Festivala.</i>		Budžet KS – MPUGZO	9.300	
Mjera					407.564	
Prioritet 5.3. Ojačati participaciju građana u upravljanju razvojem KS						
Prioritet 5.4. Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države						
5.4.1. Unaprijeđenje sigurnosti građana	5.4.1.1. Uspostavljanje efikasnog sistema sigurnosti u cilju smanjenja rizika i zaštite institucija i stanovništva od prijetnji po sigurnost	• <i>Uspostavljanje sigurnosnih kamera na ključnim lokacijama po gradu za detektovanje brzina automobila i za detekciju kriminalnih radnji, pljački i razbojništva</i>	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo kulture i sporta, Ministarstvo pravde i uprave, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade	Budžet KS – MUP	260.000	
Mjera					260.000	
Prioritet 5.5. Pozicioniranje KS u široj regiji I Evropi						
Ukupno Strateški cilj 5.					883.564	
UKUPNO					101.460.929	

Pregled tabela

Tabela 1. Osnovni pokazatelji Kantona Sarajevo i FBiH 2016.	14
Tabela 2. Rang razvijenosti kantona u odnosu na FBiH 2016.	16
Tabela 3. Indeks razvijenosti općina u KS u 2016. godini	17
Tabela 4. Broj stanovnika.....	18
Tabela 5. Površina i gustina naseljenosti po općinama.....	19
Tabela 6. Starosna struktura stanovništva u Kantonu Sarajevo.....	21
Tabela 7. Koeficijenti starosnih struktura u Kantonu Sarajevo	22
Tabela 8. Stope vitalne statistike	23
Tabela 9. Bruto domaći proizvod za Kanton Sarajevo, ukupno i per capita.....	24
Tabela 10. BDP i bruto dodana vrijednost po proizvodnom principu za KS prema KD BiH 2010.	25
Tabela 11. Radna snaga u Kantonu Sarajevo	25
Tabela 12. Radna snaga po općinama Kantona Sarajevo.....	26
Tabela 13. Broj zaposlenih i stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva	26
Tabela 14. Broj zaposlenih po djelatnostima (KD 2010)	28
Tabela 15. Broj nezaposlenih	30
Tabela 16. Nezaposlene osobe prema stručnoj spremi u Kantonu Sarajevo	31
Tabela 17. Nezaposlenost prema dužini čekanja na posao 31.03.	32
Tabela 18. Plaće	32
Tabela 19. Vanjskotrgovinska razmjena.....	33
Tabela 20. Izvoz po područjima KD - proizvodni princip	33
Tabela 21. Uvoz po područjima KD - proizvodni princip	34
Tabela 22. Isplate za investicije po osnovnim izvorima finansiranja Kantona Sarajevo (000 KM)	34
Tabela 23. Struktura isplata za investicije Kantona Sarajevo u 2014. i 2015. po KD.....	35
Tabela 24. Ostvarene investicije u nova stalna sredstva po tehničkoj strukturi Kantona Sarajevo u 000 KM.....	36
Tabela 25. Struktura ostvarenih investicija po tehničkoj strukturi (%)	36
Tabela 26. Struktura ostvarenih investicija Kantona Sarajevo 2014 i 2015. godini po djelatnostima.....	37
Tabela 27. Registrovani poslovni subjekti	37
Tabela 28. Broj poslovnih subjekata u KS za 2014., 2015. i 2016. godinu.....	38
Tabela 29. Broj poslovnih subjekata po sektorima za 2014., 2015. i 2016. godinu	38
Tabela 30. Osnovni finansijski pokazatelji poslovanja poslovnih subjekata.....	39
Tabela 31. Sredstva i izvori sredstava KS i privrede	40
Tabela 32. Pokazatelji poslovanja privrede KS	40
Tabela 33. Indeksi glavnih industrijskih grupacija u KS i FBiH, 2016/2015.....	40
Tabela 34. Indeksi industrijske proizvodnje prema područjima i odjeljcima KD-a u KS i FBiH, 2016/2015.....	41
Tabela 35. Broj smještajnih kapaciteta	41
Tabela 36. Broj soba	42
Tabela 37. Broj ležaja	42
Tabela 38. Broj turista.....	43
Tabela 39. Broj noćenja	43
Tabela 40. Iskorištenost kapaciteta	44
Tabela 41. Prosječna dužina boravka turista	44
Tabela 42. Prijevoz putnika i roba.....	46
Tabela 43. Osnovni pokazatelji poslovanja JKP-a u Kantonu Sarajevo.....	47
Tabela 44. Indeksi 2016/2015. osnovnih pokazatelja poslovanja po KJKP i JKP u KS.....	48
Tabela 45. Odnos sredstava Budžeta KS i ukupnih prihoda JKP-a	49
Tabela 46. Uporedni pokazatelji predškolskog obrazovanja.....	49
Tabela 47. Uporedni pokazatelji osnovnog obrazovanja (škole i odjeljenja)	50
Tabela 48. Uporedni pokazatelji osnovnog obrazovanja (učenici i nastavnici).....	50
Tabela 49. Opremljenost računarima u osnovnom obrazovanju.....	50
Tabela 50. Osnovno obrazovanje, izvedeni pokazatelji (%)	51
Tabela 51. Uporedni pokazatelji srednjeg obrazovanja (škole i odjeljenja).....	51
Tabela 52. Uporedni pokazatelji srednjeg obrazovanja (učenici i nastavnici).....	52
Tabela 53. Opremljenost računarima u srednjem obrazovanju.....	52
Tabela 54. Broj visokoškolskih ustanova, studenata i nastavnika 2014/15, 2015/16 i 2016/17.....	53
Tabela 55. Pregled korisnika socijalne zaštite, civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom	53
Tabela 56. Korisnici oblika materijalne pomoći zaštite po osnovu zakona	54
Tabela 57. Pregled kategorija korisnika socijalne zaštite KS u 2016.	55
Tabela 58. Korisnici i sredstva socijalne zaštite, materijalni oblici u 2016.	55
Tabela 59. Pregled korisnika lične i porodične invalidnine, u KS.....	56
Tabela 60. Registrovana nezaposlenost-demobilisani vojni obveznici, u KS.....	57

Tabela 61. Zaposleni i nezaposleni u KS, od 2014-2016., kraj godine	57
Tabela 62. Korisnici novčane naknade i zdravstvenog osiguranja u KS	58
Tabela 63. Nezaposlena lica od 15-30 godina starosti u KS, kraj godine	58
Tabela 64. Broj nezaposlenih lica od 15-30 godina starosti po kvalifikaciji, u KS, kraj godine	58
Tabela 65. Zaposleni i nezaposleni u KS po polu, godišnji prosjek	59
Tabela 66. Prirodno kretanje stanovništva u KS period 2014-2016 (%).....	59
Tabela 67. Posteljni kapaciteti u bolničkim zdravstvenim ustanovama u Kantonu Sarajevu	61
Tabela 68. Broj stanovnika po 1 zdravstvenom radniku u KS	61
Tabela 69. Osigurana lica u Kantonu Sarajevo 2014., 2015. i 2016.	62
Tabela 70. Pregled broja osiguranika po osnovama osiguranja za 2014.,2015. i 2016. godinu	62
Tabela 71. Podaci o intervencijama	66
Tabela 72. Uporedni pokazatelji saobraćajnih nezgoda i posljedica na području Kantona Sarajevo 2016/2015 .godine	67
Tabela 73. Pregled javnih vodovodnih sistema u Kantonu Sarajevo	69
Tabela 74. Lokalni vodovodi u Kantonu Sarajevo prema broju korisnika	70
Tabela 75. Pregled potrošnje energije/energenata u KS u 2014., 2015. i 2016. godini	72
Tabela 76. Pregled potrošnje električne energije po godinama u KS za period 2014., 2015. i 2016.	73
Tabela 77. Pregled potrošnje prirodnog gasa po godinama u KS za period 2014., 2015. i 2016.	73
Tabela 78. Ukupno ostvareni prihodi u periodu u 2014., 2015. i 2016. godini	85
Tabela 79. Ostvareni budžetski rashodi u periodu 2014-2016.	85
Tabela 80. Pregled promjena osnovnih podataka iz PJKS	86
Tabela 81. Indikatori Strateškog cilja 1. i prioriternih ciljeva	88
Tabela 82. Indikatori Strateškog cilja 2. i prioriternih ciljeva	90
Tabela 83. Indikatori Strateškog cilja 3. i prioriternih ciljeva	91
Tabela 84. Indikatori Strateškog cilja 4. i prioriternih ciljeva	93
Tabela 85. Indikatori Strateškog cilja 5. i prioriternih ciljeva	94
Tabela 86. Programski okvir za Strategiju razvoja KS do 2020. i realizacija u 2016.	96
Tabela 87. Struktura implementacije Strategije prema strateškim i prioriternim ciljevima u 2016.	97
Tabela 88. Implementacija Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2020. za 2016. godinu	99

Pregled grafova

Graf 1. Indeks razvijenosti kantona u FBiH u 2016.....	16
Graf 2. Indeks razvijenosti općina u KS u 2016.	17
Graf 3. Stanovništvo Kantona Sarajevo po općinama 2016. (%)	18
Graf 4. Gustina naseljenosti u Kantonu Sarajevo po općinama 2016. (st/km ²)	19
Graf 5. Starosna struktura stanovništva 2016. (%)	21
Graf 6. BDP/pc KS i FBiH (u KM)	24
Graf 7. Zaposlenost u Kantonu Sarajevo po općinama 2016. (%)	27
Graf 8. Zaposlenost u Kantonu Sarajevo po djelatnostima KD 2010, 2016. (%).....	28
Graf 9. Lokacijski kvocijent djelatnosti u KS prema FBiH prema zaposlenosti, kraj 2014., 2015. i 2016. godine	29
Graf 10. Nezaposlenost u Kantonu Sarajevo po općinama 2016. (%)	30
Graf 11. Nezaposlenost prema kvalifikacionoj strukturi u Kantonu Sarajevo 2016. (%)	31
Graf 12. Obim vanjsko-trgovinske razmjene Kantona Sarajevo, 2016.	33
Graf 13. Indeksi isplata za investicije u Kantonu Sarajevo 2015/2014. (%).....	35
Graf 14. Indeksi ostvarenih investicija u Kantonu Sarajevo 2015/2014. po tehničkoj strukturi	36
Graf 15. Broj poslovnih subjekata po sektorima za 2014., 2015. i 2016. godinu	39
Graf 16. Trend kretanja koncentracije sumpor dioksida	78
Graf 17. Trend kretanja koncentracije PM10	78
Graf 18. Trend kretanja koncentracije azot dioksida	79

Pregled slika

Gustina naseljenosti (st/km ²) po općinama Kantona Sarajevo, 2016.....	20
--	----

Web stranice koristene u izradi Izvještaja:

<http://www.fzzpr.gov.ba/>

<http://fzs.ba/>

<http://zis.ks.gov.ba/>

<http://www.bhas.ba/>

<http://www.fzzz.ba/>

<http://www.szks.ba/>

<http://www.kzzosa.ba/>

<http://www.zzjzks.ba/>

<http://www.pksa.com.ba/>

<http://zpr.ks.gov.ba/>

<http://mks.ks.gov.ba/>

<http://mup.ks.gov.ba/>

<http://mrsri.ks.gov.ba/>

<https://mbp.ks.gov.ba/>

<http://kucz.ks.gov.ba/>

<http://mp.ks.gov.ba/>

<https://mpz.ks.gov.ba/>

<http://www.viksa.ba/>

<http://www.doingbusiness.org/>

<https://mobilityexchange.mercer.com/>

http://mp.ks.gov.ba/sites/mp.ks.gov.ba/files/bilans_energet.potreba2017.pdf